
SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

Club van Nederlandsche Vogelkundigen

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERING 1

1922

SNEEP & MARIS — ZEVENBERGEN

CLUB VAN NEDERLANDSCHE VOGELKUNDIGEN

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERING 1

1922

:: SNEEP & MARIS :: ZEVENBERGEN ::

Vergadering van den 17 Februari.

De vergadering tot wijziging der Statuten werd gehouden op 17 Februari des namiddags ten half twee ure ten huize van den Heer Mr. A. Capadose te 's Gravenhage.

Aanwezig twintig leden. Na vaststelling der notulen van de vorige vergadering, werden zonder discussie en met algemeene stemmen de voorgestelde wijzigingen in de Statuten, namelijk om den zetel der Club van Roermond naar Valkenburg te verplaatsen en de mininum-contributie van f 1.— op f 5.— te brengen, aangenomen. Hierop werd deze vergadering gesloten.

Terstond daarna opende de Voorzitter de gewone vergadering en begon met een woord te wijden aan de nagedachtenis van een der oudste leden, den Heer A. J. Abspoel, die door een noodlottig onheil om het leven is gekomen en wiens verscheiden bij diep betreurt.

Wegens de voorgenomen contributie-verhooging hebben zeven leden bedankt, terwijl van een menigte anderen bewijs van adhaesie is ingekomen. Van twee leden zijn giften voor de Clubkas ingekomen, resp. ten bedrage van f 10.— en f 50.— welke met groote dankbaarheid worden aanvaard.

De Heer G. van der Meer, op de hoogte der Scandinavische talen, verklaart zich bereid de publicatiën uitgaande van Deensche en Noorsche ornithologen-clubs, voor ons Jaarbericht te refereeren. Hij laat o.a. rondgaan een paar exemplaren van het periodiek van de vereeniging in Noorwegen, waarin o.a. zeer goede gekleurde platen aanwezig zijn.

Voorgelezen wordt een brief van den Heer Mr. J. G. Wurfbain waarin wordt medegedeeld, dat ter gelegenheid eener jacht waaraan hij deel nam, door een der opzichters op een kale plek in griendhout acht houtsnippen werden gezien, die als 't ware op een klomp bijeenzaten als patrijzen plegen te doen. De Heer van Roosmale Nepveu deelt iets dergelijks van vijf houtsnippen uit zijn jagersloopbaan mede.

De Voorzitter, onlangs benoemd zijnde tot Eerelid van het Koninklijk Hongaarsch ornithologisch Instituut, stelt voor als contrabeleefdheid den Directeur van dit Instituut, den Heer Stefan Chernel von Chernelhaza, tot Eerelid der Club te benoemen. Bij acclamatie aangenomen.

De Heer E. Nève, in de vorige vergadering tot lid benoemd, heeft deze benoeming aangenomen.

De Voorzitter leest voor een bericht in het Journal für Ornithologie van 1921 over erythristische bonte Kraaien en vraagt of een of ander der aanwezigen daarvan meer heeft gehoord. Het bericht bleek voor allen nieuw te zijn. Het voorkomen dezer roodachtige (himbeerfarbene) vogels is eenige malen door volkomen betrouwbare waarnemers in Rusland vastgesteld.

De Voorzitter deelt mede dat door hem naar Japan en Malakka is geschreven met voorstel om ruil van ornithologische geschriften, waarop evenwel, daar het te kort geleden is, nog geen antwoord kon zijn ingekomen.

De Heer A. J. Blaauw, Penningmeester der Club, heeft, wegens vertrek naar het buitenland, als zoodanig bedankt. De Voorzitter zegt dat het heengaan van den Heer Blaauw, met wien hij vele jaren zeer aangenaam heeft gearbeid en die zooveel voor de Club heeft gedaan, hem persoonlijk en de Clubleden in het algemeen veel leed doet. Hij stelt, mede namens den Secretaris, voor, den Heer Blaauw, wegens zijn verdienste, het Eerelidmaatschap der Club aan te bieden. Wordt met applaus aangenomen.

Voorzitter en Secretaris stellen voor den Heer G. van der Meer tot Penningmeester te benoemen. Hiertoe wordt bij acclamatie besloten. De Heer van der Meer verklaart zijn benoeming gaarne aan te nemen en op het voetspoor van zijn ambtsvoorganger, de Club naar beste vermogen te zullen dienen.

Hierna worden een aantal nieuwe leden geballotteerd.

Besproken wordt de uitgave van het Jaarbericht. Opgaven omtrent de kosten daarvan zijn uit Duitschland en Oostenrijk ontvangen, maar de leden toonen liever in eigen land te laten drukken. Dienovereenkomstig zal het Bestuur nog bij Nederlandsche firma's inlichtingen inwinnen.

Besloten wordt dit jaar in Mei een excursie te houden naar het Zwanewater bij Schagen, met voorafgaande vergadering te Alkmaar en, zoo tegen dit voornemen bezwaren mochten rijzen, de excursie te doen plaats hebben naar den Hoek van Holland.

De Voorzitter toont, namens Jhr. W. C. van Heurn te Buitenzorg een aantal door ZEd. met formaline gepraepareerde vogelhuiden van Java en leest daarbij een uiteenzetting voor van den Heer van Heurn over de techniek dezer praepareerwijze en haar voor- en nadeelen. Deze korte verhandeling zal eerlang in extenso in het Jaarbericht worden opgenomen.

Jhr. F. C. van Heurn, onlangs van Medan teruggekeerd, toont een tak waaraan een nest van de Indische boomzwaluw *(Macropteryx longipennis)*; dit uiterst kleine nest, slechts groot genoeg voor het éene ei dat de soort legt, wordt steeds terzijde van een tak aangebracht. Verder toont de Heer van Heurn een vrouwelijk exemplaar van den „gekuifden" neushoornvogel *(Berenicornis comatus)*. Een en ander wordt door de aanwezigen belangstellend bezichtigd en daarna door den verzamelaar aan den Voorzitter geschonken, die den Heer van Heurn een woord van hartelijken dank uitspreekt.

De Heer van der Meer laat een tureluur zien, die de kenmerken toont van L. Schiöler's *Tringa totanus robusta* van IJsland. Deze vogel is in Nederland buitgemaakt. Ter vergelijking had ref. een gewone tureluur meegebracht, beide onverbeterlijke praeparaten.

De Heer Hens vertoont een kleine serie Nederlandsche steenuilen, ouden en jongen en een dito Duitsche (Saksen, Rijn) en bespreekt de verschillen tusschen beide, naar aanleiding van Witherby's uiteenzettingen in British B. 1920, p. 283, waarbij deze auteur de exemplaren van Groot-Britannië, Nederland en Vlaanderen (en misschien ook van Hanover en Rijnland) onder den naam *mira* heeft afgescheiden.

De Voorzitter was nog voornemens eenige mededeelingen omtrent palæarctische watersnippen te doen, maar het uur was te ver gevorderd, zoodat daarvan moest worden afgezien en de vergadering gesloten.

Met groot leedwezen ontvingen wij 1 Maart de treurige tijding, dat de Heer Stefan Chernel van Chernelháza, ons nieuwbenoemd Eerelid, op 20 Februari is overleden.

Een en ander over Eenden-eieren

door

TJEERD Gs. DE VRIES.

* *
*

„Inter omnium avium vero ova Anatidarum difficillime distingui possunt."

(Dr. A. Hausmann, Conspectus generalis ovorum avium Europam habitantium).

De waarheid dezer worden, door onzen zéér verdienstelijken en besten eierkenner, de Heer A. A. van Pelt Lechner, als motto gebruikt boven het hoofdstuk over de eenden, in zijn „Oölogia Neerlandica", zal door ieder, die zich wel eens aan het determineeren van eenden-eieren heeft gewaagd, grif worden erkend.

Het is inderdaad zéér lastig en in vele gevallen zelfs onmogelijk om de identiteit van de eieren onzer meeste eenden-soorten vast te stellen; vooral als men slechts over één of enkele exemplaren beschikt.

Bij het verzamelen van eenden-eieren verdient het dan ook alleszins aanbeveling om alleen die eieren te nemen, waarvan men het wijfje op het nest met zekerheid heeft kunnen herkennen.

Dit is echter niet altijd mogelijk.

1o. Gelukt het, vooral als het legsel nog niet voltallig is, (en de vogel zich dus nog niet tot broeden heeft gezet) niet altijd om het nest zoo dicht te benaderen, dat men de identiteit van het ♀ onomstootelijk kan bepalen.

Ook is dit niet gemakkelijk bij sterk op elkander gelijkende wijfjes van verschillende soorten of bij een ♀, dat plotseling en zonder dat men er op verdacht is, voor onze voeten van een nest opvliegt.

2o. Worden dikwijls nog niet voltallige legsels zonder broedvogel gevonden op plaatsen, waar men niet weer terug kan komen.

Het doel van dit artikeltje is dan ook om den weg te wijzen, die, in dergelijke gevallen, tot een juiste determineering kan voeren en daarbij tevens een paar vondsten (waarbij het broeden van, voor ons land zeldzame soorten werd geconstateerd) te vermelden.

In Volume II, 1908/9 van British Birds, komt (in afl. 1 en 2) onder den titel „On the identification of Ducks' eggs", eene bij-

drage voor van de hand van Heatley Noble, M. B. O. U. waarin de auteur zegt: „There are three means of identification — (1) the „eggs themselves; (2) the down found in the nests; „(3) the feathers which are generally mixed with the „down. The last provides by far the most important „and certain means of identification, although it is „seldom mentioned by writers on this subject.

„The down by itself is not reliable except in isola- „ted cases.

Hoewel ik het met de uitspraak, vervat in de beide laatste zinsneden, volkomen eens ben, is de opsomming van de middelen, die tot eene goede determinatie kunnen voeren, m. i. niet volledig en moet deze luiden:

a. de — meestal — in het dons voorkomende veertjes.
b. het — in *a* genoemde — als nestbekleeding, gebruikte dons.
c. de afmetingen (lengte en breedte) en het gewicht van de — goed geprepareerde en volkomen droge — eischaal.
d. de kleur der eieren.
e. de standplaats van het nest.

Kan men over al deze gegevens beschikken, dan is de soort, in den regel, gemakkelijk en met zekerheid te bepalen. Doch meermalen — vooral bij nog niet voltallige legsels — ontbreken de sub *a* en ook wel de sub *b* genoemde kenmerken.

En — zooals reeds gezegd — juist de veertjes vormen het beste onderscheidingsteeken, terwijl de sub *d* en *e* vermelde, de onbetrouwbaarste zijn.

Wat *c* betreft, hebben het gemiddelde gewicht en de gemiddelde afmetingen van de gezamenlijke eieren van één legsel veel meer waarde dan de maxima en minima van enkele exemplaren. Eene juiste beschrijving te geven van de diverse in de nesten onzer anatidae te vinden veertjes is niet wel mogelijk en het opnemen, in ons orgaan, van natuurgetrouwe afbeeldingen is zéér kostbaar. Daarom meen ik te kunnen volstaan met te verwijzen naar bovengenoemd artikel in British Birds, dat van bijzonder goed getroffen afbeeldingen van de bedoelde veertjes is vergezeld.

Wat de donzen voering der nesten aangaat, deze is als onderscheidingskenmerk niet zoo goed als de bovenbedoelde veertjes, wijl ze, bij verschillende soorten (Smient — Slobeend en Zomertaling b.v.) te veel overeenkomst vertoont. Toch is ze — vooral als men over vergelijkingsmateriaal beschikt — een vrij goed hulpmiddel. Ook is ze tamelijk gemakkelijk te beschrijven, weshalve hieronder

een lijstje volgt van het dons onzer voornaamste eenden-soorten:

Bergeend:	licht parel-grijs.
Wilde Eend:	donkerbruin met vuilwit centrum, de topjes iets lichter dan de rest.
Krakeend:	donker grijsbruin met dofwit centrum en duidelijk waarneembare grijze topjes.
Wintertaling:	donker bruin met duidelijk waarneembaar wit centrum, doch *zonder* witte topjes.
Zomertaling:	iets lichter en kleiner dan de vorige en zéér duidelijk wit getopt, (witte topjes langer dan bij slobeend en smient).
Smient:	zeer donker roet-bruin met vuilwit centrum en dito topjes.
Pylstaart:	donkerbruin met grauw-wit centrum en nauwelijks waarneembare lichtgrijze topjes.
Slobeend:	donker roetbruin met dofwit centrum en witte topjes (ongeveer als bij de Smient en duidelijker dan bij de Pylstaart).
Tafeleend:	grijsbruin met grauwwit centrum en grijsachtige topjes.
Witoogeend:	zéér donkerbruin met niet opvallend dofwit centrum en zonder lichtere topjes.
Kuifeend:	donker chocolade-bruin met weinig opvallend vuilwit centrum, kleiner dan bij de Tafeleend.

Het dons heeft dus — hoewel niet bij alle soorten — als onderscheidingskenmerk wel degelijk zijn waarde. Bij de eieren onzer beide taling-soorten, die oölogisch absoluut niet van elkaar te onderscheiden zijn, geeft alleen het dons reeds een goed houvast.

Des te meer wekt het daarom bevreemding dat dr. Eugene Rey („Die Eier der Vögel Mitteleuropas", Gera-Untermhaus 1905) deze aangelegenheid vrijwel geheel verwaarloost. Eene bevreemding, die nog grooter wordt als we zien, dat oudere Engelsche auteurs (o.a. Hewitson, third edition, 1856 en Seebohm, 1896) wier werken Rey in zijn boek aanhaalt, daaraan wel degelijk de noodige aandacht schenken.

Bij het verzamelen van eenden-eieren verdient het derhalve aanbeveling om — zelfs al heeft men den broedenden vogel heel duidelijk kunnen waarnemen — altijd een flinke hoeveelheid dons, met (zoo mogelijk) eenige veertjes, mede te nemen en dit steeds bij de eieren of het legsel (b.v. in een doosje of enveloppe) te be-

waren. Serieuse Engelsche verzamelaars koopen of ruilen nooit legsels van de Anatidae, indien deze niet vergezeld gaan van genoemde kenmerken en m. i. zéér terecht.

* * *

Van de gemiddelde maat en gewicht opgaven, en ook van de maxima en minima, uit de mij ten dienste staande litteratuur heb ik onderstaande verzameltabel vervaardigd: De in inches aangegeven maten der Engelsche auteurs zijn tot millimeters herleid.

(Zie bijlage I en II).

Zooals reeds is gezegd, hebben de gemiddelden van een legsel voor de soortbepaling de meeste waarde. De Engelsche schrijvers geven deze evenwel niet en evenmin gewichtsopgaven.

* * *

De sub d en e genoemde kenmerken zijn van ondergeschikt belang. Op zich zelf kunnen ze slechts bij uitzondering den doorslag geven, [1]) doch als bijkomend onderscheidingsmiddel hebben zij zeer zeker hunne beteekenis. Wordt b.v., op een zeggeneilandje in een veenplas, een nest met eenige hazelaarkleurige eieren gevonden, dan kan met vrij groote zekerheid worden aangenomen, dat dit van de Tafeleend afkomstig is, wijl schaalkleur en neststand kenmerkend zijn voor deze soort. De Tafeleend bouwt echter ook wel op walletjes. 31 Mei 1919 vond ik onder Kortenhoef o.a. een dergelijk nest (waarop ik het broedende ♀ geruimen tijd zéér duidelijk waarnam) doch met grijsgroene eieren, die sterk aan lichtgekleurde exemplaren van de brilduiker herinneren. [2])

De Bergeend broedt — zooals bekend is — in holen (in onze duinen bij voorkeur in konijnenholen).

16 Mei 1918 vond ik echter, aan den Hoek van Holland,

---

[1]) Een in een hollen boom gevonden eendennest met blauw- of grijsgroene eieren, is steeds van de Brilduiker. (Glaucionetta clangula clangula (L). Een dito nest met roomkleurige eieren van de Groote Zaagbek (Mergus merganser merganser. L.) of van 't Nonnetje (Mergus albellus L.). (Bij beide laatstgenoemde soorten geeft de grootte der eieren echter direct uitkomst.) Geen van drieën zijn evenwel inheemsche broedvogels.

[2]) Seebohm „Coloured figures of the eggs of British birds", pag. 49, zegt ook: „Exceptionally grey eggs of the Golden-eye can scarcely be distinguished from exceptionally green eggs of the Pochard; but the difference in the colour of the down makes confusion between them impossible. (Hieruit blijkt dus ook weer de groote waarde van het dons voor den oöloog).

een gewone wilde eend, broedende op 8 eieren in een konijnenhol en dit voorjaar werd in de veenmoerassen onder Eernewoude een bergeend gevonden, die 5 eieren had gedeponeerd in een, voor platyrhyncha, tusschen de takken van een waterwilg, opgehangen „eendenkorf". De vinder, de groote, witte eieren ziende, dacht aan een ontvluchte tamme eend en was niet weinig verbaasd, toen hij den volgenden dag een bergeend uit de opening zag komen.

(De eigenaar van de eendenkooi te Ternaard — een zéér betrouwbaar man en een goed kenner van het waterwild — had mij reeds meermalen verzekerd, dat tadorna af en toe, in zijne kooi, in eendenkorven broedde. Zooals bekend is, gaat de bergeend direct met zijn uitgekomen jongen naar zee. Nu ligt Ternaard op betrekkelijk korten afstand, ± 1 uur gaans, van de Wadden, maar hoe de vogel, uit het hartje van Friesland, een dagreis van de zeekust, zijn jongen naar het zoute water zou hebben gevoerd, is mij een raadsel).

Dat de gewone wilde eend haar nest op de meest uiteenloopende plaatsen aanbrengt is van algemeene bekendheid. Een der merkwaardigste standplaatsen had echter wel het nest, dat — eenige jaren geleden — in een der galmgaten van den kerktoren te Oosterwierum (Fr.), circa 20 meter boven den beganen grond, werd gevonden. Men zou hier eerder een uil dan een eend verwacht hebben!

⁂

Tot slot nog een paar vondsten van nesten van voor ons land zeldzame eendensoorten.

DE WITOOGEEND.

13 Mei 1919 vond ik, onder Nederhorst den Berg een nest van deze species met 11 eieren. Ik joeg het ♀ van het nest en kon den zeer karakterestieken en niet gemakkelijk met een andere soort te verwarren vogel, bij het wegvliegen over den open veenplas uitstekend waarnemen en herkennen. [1]) De identiteit der eieren was dus reeds daardoor met vrij groote zekerheid vastgesteld. Ik zeg met opzet met vrij groote (en niet met absolute) zekerheid, wijl ik denk aan het chapiter „Fremde Eier im Nest" (samenbroeden van wilde Eend en Boschfazant e.d.) en aan een nest, dat ik

---

[1]) Het ♂ zag ik op den plas zwemmen.

den 14den Mei van dit jaar (1921) vond aan een klein meertje in de omgeving van Cüstrin a/d Oder, waar een tafeleend vrouwtje (ook een zéér gemakkelijk te herkennen vogel) afvloog en dat slechts één ei der soort benevens 3 eieren van nyroca bevatte.

Het (Nederhorst den Bergsche) nest lag op een walletje, van ongeveer 1 M. breed, tusschen twee groote uitgeveende plassen, onder een braamstruik en bevatte nog zéér weinig dons (slechts een 20 tal pluisjes kon ik met veel moeite bij elkaar zoeken) en geen enkel veertje. Het legsel was derhalve nog niet compleet en de eieren waren dan ook volkomen versch. Het dons beantwoordde geheel aan de beschrijving in de mij ten dienste staande litteratuur. Ook de kleur der eieren, door Seebohm zoo juist als „die van koffie met veel melk" beschreven, stemde volkomen overeen.

Bleven dus nog als laatste criteria, maten en gewichten.

Volgens wijlen H. Goebel, keizerlijk Russisch Opperhoutvester en leider van verschillende, door het Petersburger museum uitgezonden ornithólogische expedities, moet men alléén die eieren wegen, die men zelf geprepareerd heeft en dan nog pas, nadat ze minstens een half jaar op een droge plaats geborgen zijn geweest. Nu is dit laatste wel lichtelijk overdreven, maar toch heb ik aan den, door den zéér verdienstelijken oöloog gestelden eisch voldaan,

Met het volgende resultaat:

Ei	Maten:		Gewicht:	
a	51,5 × 38	m.M.	4380	m. gram
b	50.9 × 39.7	„	4900	„
c	53 × 38.5	„	4790	„
d	51.5 × 39.4	„	4900	„
e	51.7 × 39	„	4610	„
f	51.8 × 38.9	„	4850	„
g	50.5 × 39.9	„	4935	„
h	51.1 × 39.6	„	4975	„
i	51.7 × 38.3	„	4650	„
j	51.2 × 39.1	„	4370	„
k	51.3 × 39.5	„	4955	„

gemiddelde van *a* t/m *k*; 51.47 × 39.08 m.M. en 4.756 gram, welke maten vrij goed overeenstemmen met de opgaven in de litteratuur (zie tabel). Het gemiddeld gewicht gaat daar echter vrij ver boven uit en stemt overeen met dat van Kroon- en Kuifeend, waarvan de eieren echter beduidend grooter zijn.

In „Ardea" III, pag. 95, bericht de Heer Prof. Dr. E. D. van

Oort over een legsel van 6 eieren der Witoogeend, die den 18den Juni 1914 onder Steenwijkerwold zijn gevonden en de volgende maten en gewichten hebben:

a	51 × 38.5 m.M.	4.28 gram
b	51 × 38.5 „	4.32 „
c	50.5 × 39 „	4.322 „
d	50.25 × 39 „	4.42 „
e	51 × 39 „	4.545 „
f	51.5 × 38.5 „	4.31 „

Gemiddelde van *a* t/m. *f* 50.875 × 38.75 m.M. en 4.366 gram. Deze uitkomsten blijven iets beneden de mijne, doch komen daarmede percentsgewijze goed overeen. Ook hier is het gemiddelde gewicht grooter dan in de litteratuur is aangegeven.

Met deze twee vondsten van Witoogeend-nesten in ons land is echter niets nieuws bewezen. Gelijk bekend is, bevinden zich in de vermaarde Wolleysche collectie („Ootheca Wolleyana") thans in het museum te Cambridge, 4 eieren dezer soort, welke den 30en Mei 1856 onder Ouderkerk aan den IJssel zijn gevonden.

De Heer A. A. van Pelt Lechner zegt dienaangaande (in „Ardea" I, pag. 83):

„Onder deze soort (Witoogeend) staat in den Cata-„logus der „Ootheca Wolleyana" (Part. IV, pag. „603, § 5788) o.a. vermeld:
„Four (eggs). Ouderkerk, Holland, 30 May 1856. „From mr. John. Baker (Afkomstig uit de collectie „A. en E. Newton, later ingevoegd bij die van Wol-„ley en door A. Newton geschonken aan het zoölo-„gisch museum der Universiteit Cambridge).
„De bewerker van bovenbedoelden catalogus, wijlen „Prof. Dr. Alfred Newton, plaatste bij dit nummer „de navolgende noot:

„Mr. Baker was very confident as to the genuineness of these „eggs, which I was at first inclined to doubt, until I saw how „well they agreed with others attributed with more or less „probability to the species".

„Hoewel vooral het laatste gedeelte der noot de „soortszekerheid dezer eieren niet versterkt, maak ik „er hier toch eens melding van, en wel in verband „met hetgeen de Heer Dr. E. D. van Oort in diens „Contribution to our knowledge of the Avifauna of „the Netherlands" (Leyden 1908, overdruk uit „Notes

„from the Leyden Museum" 1908) op pag. 149, bij „deze soort zegt, namelijk:
„Every year specimens are killed on the lakes in the „neighbourhood of Leyden and it is not impossible „that a single pair breeds there".
„Afgaande op enkele gegevens, in bovenaangehaalden „catalogus voorkomende, is Ouderkerk aan den *Am-* „*stel*" de vindplaats der eieren geweest".

(Later deelde de Heer Lechner mij in een gesprek mede, dat hij op die meening teruggekomen was en thans Ouderkerk aan den *IJssel* voor de vindplaats hield [1]).

Voor de mogelijkheid, dat bovenbedoelde eieren werkelijk uit Nederland stammen pleit ook het feit, dat Hewitson (William C. Hewitson „Coloured illustrations of the Eggs of British Birds", 3^d^ edition, London 1856) Nederlandsche eieren der Witoogeend vermeldt. In Vol. II, pag. 425, zegt hij o.a.:

„In 1844, Mr. Green (a dealer in birds and birds' „eggs) had five eggs of this species, together with „the birds alive, from Holland, ... „last „summer he received others".

Des te opvallender is het, dat Schlegel, die wel vermoedt, dat de Smient wellicht in ons land zou kunnen broeden, de Witoogeend niet als Nederlandschen broedvogel vermeldt.

* * *

DE SMIENT.

Een week na het vinden van vorenbedoeld Witoogeend-nest, maakten we een zesdaagschen tocht door de Friesche veenmoerassen in de buurt van Grouw en Eernewoude. Daar vond ik, den 22sten Mei 1919 een nest van de Smient met 8 eieren.

We hadden juist een bezoek gebracht aan eene kokmeeuwenkolonie. Op den terugweg naar de aanlegplaats der boot, waar de schipper druk bezig was met het gereedmaken van de lunch, liep ik langs een oude, geheel met oud en nieuw riet overgroeide sloot en probeerde myn pijp aan te steken, wat — tengevolge van den vrij stevigen wind — niet gelukte. Daarom daalde ik in de vrijwel droge sloot af, om achter het riet beschutting te zoeken. Juist terwijl ik, in gebukte houding, een lucifer tegen de tabak wilde houden, vloog voor me een eend uit het riet op, welker

[1]) Later in „Ardea" VI, door ZEd. bevestigd. (Zie noot op pag. 32).

identiteit ik door mijne gebogen houding en het onverwachte van het geval, niet met zekerheid kon vaststellen. De glimp, die ik van den vogel te zien kreeg, gaf me een krakeend-achtigen indruk.

De riethalmen uit elkaar buigende, vond ik een zéér diep, met niet al te veel dons gevoerd nest, waarin 8 roomkleurige eieren lagen, die aan (groote) taling-eieren deden denken. Het dons leek op dat van de Slobeend, maar 't weggevlogen ♀ was beslist geen Slob geweest.

In de hoop, dat de oude vogel op het nest zou terugkeeren boog ik het riet weer in zijn oorspronkelijken stand terug en besloot eerst te gaan lunchen. Daarna zeilden we nog wat op de omringende plassen heen en weer, doch toen ik — ruim 3 uur later — nog eens omzichtig naar het nest sloop, was de oude vogel daarop nog niet teruggekeerd. Daar wij ons op die plaats niet langer konden ophouden nam ik de eieren en het dons mee.

Veertjes bevonden zich helaas niet in het nest, dat van overiarige riet — en lischdodde stengels, bladen en gedroogd gras vervaardigd was.

Bij het uitblazen had ik, jammer genoeg, het ongeluk een der nog totaal onbebroede eieren te breken.

Geruimen tijd later gedane meting en weging gaven tot resultaat:

a	50.8 × 38.6 m.M.	3.480 gram
b	51.6 × 37.9 „	3.400 „
c	49.6 × 37.3 „	3.330 „
d	49.5 × 37,7 „	3.375 „
e	48.8 × 37.7 „	3.305 „
f	52 × 37.9 „	3.415 „
g	49.9 × 34.9 „	2.895 „

Gemiddeld *a* t/m. *g* 50,3 × 37.4 m.M. en 3.313 gram. De maten blijven dus iets onder de, in de litteratuur vermelde gemiddelden, het gewicht komt daarmede zeer goed overeen. Voor Krakeend komen noch maten, noch gewichten uit. Trouwens het dons sluit deze soort reeds dadelijk uit. Vergelijking van dit dons met materiaal uit 's Rijksmuseum te Leiden, wees zeer bepaald op Smient. De Heer van Pelt Lechner, wien ik de eieren toonde, zonder de plaats van herkomst te noemen, zei dadelijk „Smient niet waar?"

De verhouding die Seebohn geeft voor het schaalgewicht der eieren van Witoogeend en Smient, bij g e l ij k e grootte der eieren n,l, 63 : 45 komt bij mijne exemplaren van beide soorten prachtig uit.

Daar zich op urenafstand in de rondte geen eendenkooien bevinden, is de mogelijkheid, dat we hier met een „kooivogel" te doen hebben, wel uitgesloten en kunnen we derhalve — wat Schlegel reeds vermoedde — de Smient tot de Nederlandsche broedvogels rekenen.

SPECIES.	AUTEUR.	Aantal gemeten exemplaren (voor zoover bekend)	AFMETINGEN: (i			
			Maximum		Minimum	
			lengte.	breedte.	lengte.	breed
Bergeend. Tadorna tadorna (L.)	Dr. E. Rey.[1]	35	70.—	47.30	62.8	43.
			69.—	50.—		
	A.A.v. Pelt Lechner[2]	—	—	—	—	—
	H. Seebohm[3]	—	69.85	50.8	63.5	48.
	H. Goebel[4]	21	71.—	49.5	60.5	44.
	R. Bowdler Sharpe[5]	—	66.04	49.53	62.23	45.
Wilde Eend. Anas platyrhyncha platyrhyncha (L.)	Rey	42	62.—	42.—	50.5	39.
			61.—	43.—		
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	—
	Seebohm	—	63.50	43.18	55.88	38.
	Goebel	244	62.50	44.50	50.—	37.
	Bowdler Sharpe	—	59.69	40.64	53.34	40.
Krakeend. Anas strepera (L.)	Rey	39	58.—	41.—	51.3	36.
			57.5	43.5	55.—	36.
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	—
	Seebohm	—	54.61	39.37	49.53	35.
	Goebel	32	57.—	39.5	51.—	34.
	Bowdler Sharpe	—	57.15	39.37	53.34	39.
Wintertaling. Anas crecca crecca (L).	Rey	36	47.2	33.1	41.—	32
			46.5	34.6	42.2	31
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	—
	Seebohm	—	45.72	35.56	40.64	33
	Goebel	63	49.—	35.—	41.5	30
	Bowdler Sharpe	—	48.26	34.29	41.91	30
Zomertaling. Anas querquedula (L.)	Rey	42	48.—	35.—	39.3	29
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	—
	Seebohm	—	48.26	35.56	43.18	33
	Goebel	69	48.—	34.5	41.—	30
	Bowdler Sharpe	—	45.72	33.02	43.18	33
Smient.[7] Anas penelope (L.)	Rey	21	58.—	41.—	49.9	35
	Seebohm	—	58.42	40.64	48.26	33
	Goebel	68	59.5	40.5	51.—	36
	Bowdler Sharpe	—	57.15	39.37	50.8	36

imeters).		GEWICHT: (in grammen).			OPMERKINGEN.
emiddelde					
ngte.	breedte.	Maximum.	Minimum.	Gemiddelde.	
.62	47.—	8.15	6.60	7.372	[1]) „Die Eier der Vögel Mittel-Europas" Gera 1905.
.—	47.—	—	—	± 8.—	[2]) „Oölogia Neerlandica", 's-Gravenhage 1910—1913.
—	—	—	—	—	[3]) „Coloured figures of the Eggs of Britisch Birds", Sheffield 1896.
.7	46.9	8.64	5.70	7.17	[4]) „Zeitschrift für Oölogie". Jrg XV, pag. 63.
—	—	—	—	—	[5]) „A. Handbook to the Birds of Great Britain", Londen 1897.
.3	41.—	5.80	3.15	4.282	
.—	41.—	—	—	4.—	
—	—	—	—	—	
.3	40.9	5.35	3.48	4.18	
—	—	—	—	—	
,95	41.—	4.70	2.98	4.096	
.—	37.5	—	—	4.—	
—	—	—	—	—	
.9	37.5	3.12 [6])	2.64 [6])	2.85 [6])	[6]) Deze opgaven moeten foutief zijn, in elk geval die van maximum en gemiddeld gewicht. Deze kunnen toch zeker niet lager worden gesteld dan resp. 4.12 en 3.85 gram.
—	—	—	—	—	
.76	32.81	2.57	1.42	1.973	
.5	32.5	—	—	1.80	
—	—	—	—	—	
.4	32.5	1.80	1.44	1.63	
—	—	—	—	—	
.90	32.49	2.26	1,47	1.942	
.—	32.—	—	—	2.—	
—	—	—	—	—	
.—	32.5	2.10	1.62	1.89	
—	—	—	—	—	
.39	38.50	3.87	2.66	3.308	[7]) Van Pelt Lechner, wien de Smient, als Nederlandsche broedvogel nog niet bekend was, neemt de soort niet in zijn werk op.
—	—	—	—	—	
.3	38.8	3.48	2.76	3.14	
—	—	—	—	—	

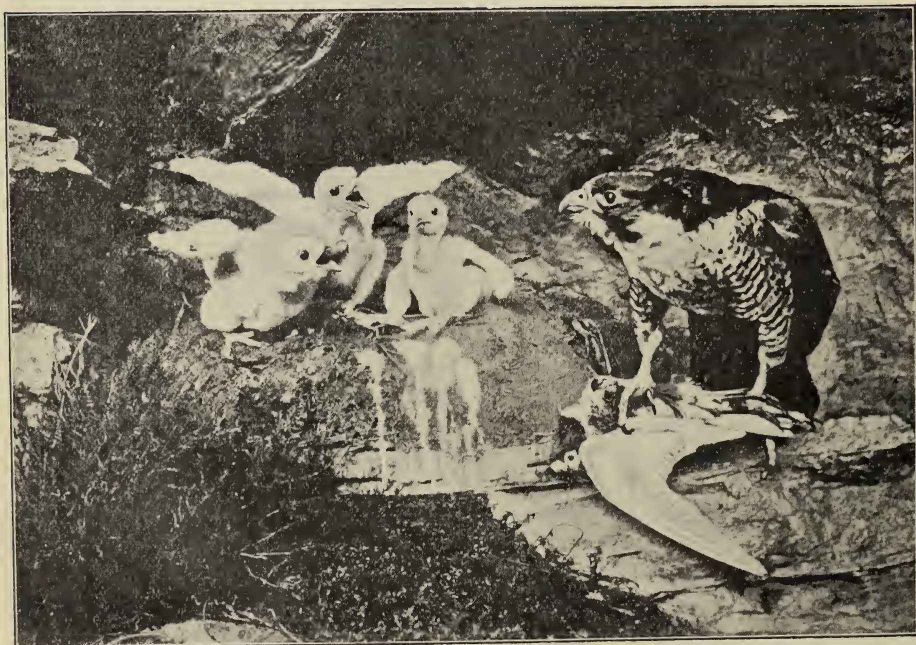
SPECIES.	AUTEUR.	Aantal gemeten exemplaren (voor zoover bekend)	AFMETINGEN:			
			Maximum		Minimu	
			lengte.	breedte.	lengte.	bre
Pijlstaart. Anas acuta (L.)	Rey	50	57.5	38.—	51.—	37
			55.—	39.5	53.—	37
	Seebohm	—	57.15	40.64	50.8	38
	Goebel	87	61.—	42.—	51.—	36
	Bowdler Sharpe	—	60.96	38.10	52.07	36
Slobeend. Spatula clypeata (L).	Rey	36	56.2	37.9	50.5	34
			54.5	38.—		
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	—
	Seebohm	—	55.88	40.64	45.72	35
	Goebel	39	56.5	39.—	48,—	34
	Bowdler Sharpe	—	60.96	38.10	52.07	38
Krooneend. Netta rufina (Pall.)	Rey	26	61.—	42.—	53.5	39
			59.8	42.5		
	Seebohm	—	59,69	43.18	55.88	40
	Goebel	10	59.—	43.5	54.5	40
	Bowdler Sharpe	—	60.96	44.45	58,42	4
Tafeleend. Nyroca ferina ferina (L.)	Rey	33	67.6	45.2	58.8	4
			63.9	46.2	61.—	39
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	
	Seebohm	—	62.23	44.45	55.88	4
	Goebel	48	68.—	46.5	53.5	4
	Bowdler Sharpe	—	64.77	44.45	62.23	4
Witoogeend. Nyroca nyroca (Güld.)	Rey	21	62.8	36.—	51.—	3
			57.—	43.—		
	Seebohm	—	55.88	39.12	48.26	3
	Goebel	31	54.—	39.—	49,—	3
	Bowdler Sharpe	—	55.88	39.37	50.80	3
Kuifeend. Nyroca fuligula (L.)	Rey	31	65.9	46.3	53.—	3
			63.9	47.20		
	van Pelt Lechner	—	—	—	—	
	Seebohm	—	60.96	41.91	54.61	3
	Goebel	91	63.—	45.5	55.5	3
	Bowdler Sharpe	—	60.96	43.18	55.88	4

meters).		GEWICHT: (in grammen).			OPMERKINGEN.
middelde					
gte.	breedte.	Maxi-mum.	Mini-mum.	Gemid-delde.	
.05	38.23	3.85	2.65	3.206	
—	—	—	—	—	
.—	38.80	3.60	2.76	3.25	
—	—	—	—	—	
.5	36.6	3.39	2.20	3.—	
.—	37.—	—	—	3.—	
—	—	—	—	—	
.3	37.5	3.06	2.34	2.78	
—	—	—	—	—	
.68	41.06	5.60	4.10	4.988	
—	—	—	—	—	
.8	41.5	5.68	4.20	4.70	
—	—	—	—	—	
.1	43.4	7.68	4.52	6.30	
.—	44.—	—	—	6.5	
—	—	—	—	—	
.3	43.6	7.02	5.04	6.12	
—	—	—	—	—	
.91	39.23	5.08	3.94	4.134	
—	—	—	—	—	
.9	38.1	4.14	3.54	3.83	
—	—	—	—	—	
.8	41.45	6.40	3.90	4.722	
.—	41.—	—	—	4.5	
—	—	—	—	—	
.4	40.9	5.40	4.14	4.61	
—	—	—	—	—	

Een uitstervend geslacht.

Aan den zuidelijken zelfkant van ons land ligt een Brabantsch dorpje, dat den naam draagt van Valkenswaard. Dit plaatsje was reeds in de 17de eeuw bekend onder de Valkeniers, die overal om het vlek heen hunne loerhutten hadden op de uitgestrekte heidevelden en die het verhieven tot een centrum voor de Valkenjacht, en dit natuurlijk omdat zijne omgeving zich zoo goed leende tot het bemachtigen der dieren. Niet alleen werden er veel Valken gevangen, maar waarschijnlijk werd de Varkensteelt er ook ijverig bedreven, omdat het plaatsje toen nog luisterde naar den minder fraaien naam van Varkenswaard. Aangezien de Valkeniers in dezen tijd echter meer en meer invloed kregen, werd de naam veranderd in Valkenswaard, wellicht ook in navolging van den door Karel den Groote destijds te Nijmegen gestichten Valkenhof.

In dit plaatsje nu, woont thans de laatste der Valkeniers, de Heer H. Mollen. Niet alleen, dat hij de eenige persoon is die nog

Valken vangt in Nederland, maar ook de omliggende landen: Engeland, Frankrijk, België, Duitschland, schijnen zijns gelijke niet meer te hebben, althans moet dit wel worden afgeleid uit het feit,

dat hij in den loop der jaren zijne dieren naar deze landen gezonden heeft.

Waarom b.v. Engeland niet, het land van de sport, dat zijn grootste afnemer is en dat nog verscheidene Valkeniers telt, welke zich bezighouden met het verder africhten der Valken tot jachtdieren, is niet uit te maken.

Wellicht omdat de Slechtvalk, welke daar in de rotsen broedt, er in de buurt volop voedsel vindt en de trekkers zich daarom niet lang in de lagere streken ophouden, wellicht ook, omdat Nederland zich er van oudsher beter toe leende als plaats, waar vele trekvalken in den herfst passeerden, van het Noorden en N.-O. komend, en hun weg in Zuidelijke richting vervolgende, gepaard aan de aanwezigheid van uitgestrekte woeste heidevelden.

De Slechtvalken houden zich n.l. niet gaarne op in de nabijheid van hun natuurlijken vijand, den mensch.

Het feit is nu eenmaal, dat hij als Valkenier eenig in zijn soort schijnt te zijn. Mollen is 67 jaar oud en hoewel hij zich nog krachtig voelt en niet tegen een wandeling van eenige uren opziet en nog altijd tintelt van energie, zoodat vele jongeren er een voorbeeld aan kunnen nemen, wijst zijn grijzend haar er toch op, dat hij de meeste Valken wel zal gevangen hebben.

De Valkenjacht dateert reeds uit oude tijden en was in de middeleeuwen een gezocht jachtvermaak der edelen en door alle eeuwen heen, is het een geliefde sport gebleven.

In onze Vaderlandsche historie vinden wij reeds vermeld, dat Floris V zich in 1295 met een Valk op de vuist overgaf aan de edelen in de omstreken van Utrecht, waarna hij spoedig zijn einde vond.

Verder behoeft men maar een geillustreerd boekje op te slaan der Vaderlandsche historie, om er het plaatje in te vinden van Jacoba van Beieren ter Valkenjacht gaande, begeleid door haar Valkeniers, welke een houten raam aan twee gekruiste zeelen op de schouders dragen, waarop de van jachtkappen voorziene Valken zitten.

En zoo vinden wij in de volgende eeuwen voortdurend gewag gemaakt van Valkenjachten.

Ons land zag er toen heel anders uit dan thans; allerwege moerassen en woeste grond en zoo vinden wij gewag gemaakt, dat met Valken gejaagd weer op patrijzen, faisanten, roerdompen wilde zwanen, lepelaars, trapganzen, kraanvogels, aalscholvers, reigers enz.

(Zie verder Schlegel, die ons in zijn mooie werk over Valkenjachten nog meerdere bijzonderheden vertelt).

In Nederland was aan het hof van Koning Willem III de laatste Valkenier werkzaam van 1840—1855 en dat was de vader van den tegenwoordigen Mollen. Toen Prins Alexander stierf, ging de Valkenjacht op Het Loo teniet, Mollen kreeg met een pensioen, zijn congé en vestigde zich daarna te Valkenswaard. Zijn zoon werd in 1854 geboren, leerde op 12 jarigen leeftijd het Valkenvangen van zijn vader en het gelukte hem reeds het volgende najaar zijn eersten Valk te vangen, terwijl hij daarna spoedig zijn sporen als Valkenvanger verdiende. Slechts matig onderwijs genoten hebbende, wist hij zich langzamerhand zooveel kennis van vreemde talen eigen te maken, dat hij met zijne afnemers in het Fransch en Engelsch kon correspondeeren.

Gedurende den oorlog was de vraag naar Valken nihil, ergo werd ook het vangen stop gezet.

In 1919 ontving hij weder zijn eerste bestelling uit Engeland, maar toch nog niet voor zoo'n aantal als weleer, terwijl dit aantal voor 1920, niet veel meer heeft bedragen. Het is niet te hopen, dat de oorlog ook aan dezen tak van sport, als aan zooveel andere zaken, een blijvenden knak zal hebben toegebracht.

Heerlijk is het hem met élan zijn tallooze ervaringen te hooren vertellen uit zijn Valkeniersloopbaan, zijn oogen tintelen dan van vuur en zijn blik heeft dikwijls de scherpte van een Valkenoog als hij U b.v. het psychologische moment verhaalt, waarop hij beoordeelt, of de in de keuken in vrijheid rondloopende Valk voldoende getemd is, om te worden losgelaten.

Vroeger temde hij de Valken geheel, vóórdat zij werden afgeleverd d.w.z. dat men er mede kon gaan revieren. De Valk wordt dan buiten losgelaten, (natuurlijk zonder jachtkap); de Valk stijgt opwaarts, cirkelt boven zijn hoofd en blijft daar op die hoogte met hem medegaan, totdat de Valkenier hem fluit. waarop de Valk uit de lucht komt tuimelen en weder op zijn vuist terugkeert; zie daartoe wordt een geduld, energie en een kennis vereischt, zooals men zich haast niet kan voorstellen.

Op een dergelijke wijze jagende, terwijl de hond beneden met den jager rondzoekt, de hond voor het wild staat, de Valkenier een scherpe fluittoon doet hooren, het wild opvliegt en daarna door den Valk geslagen wordt, ziedaar dat is sport.

Dit in tegenstelling met de andere wijze van jagen, waarop de Valk, voorzien van zijn jachtkap, op de vuist van den Valke-

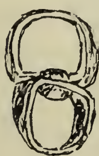
nier blijft zitten en nadat de hond het wild doet opgaan, de kap wordt afgenomen en de Valk, zich onmiddellijk boven het wild bevindende, zich in schuine richting in razende snelheid op zijn slachtoffer stort. Dit is met recht dooden van wild.

Deze volledige wijze van africhten doet Mollen tegenwoordig niet meer, hiermede is te veel tijd gemoeid en de Valken zouden dan in den tegenwoordigen tijd, rekening houdende met de hooge prijzen van levensmiddelen en loonen, onbetaalbaar worden (elke Valk krijgt b.v. per dag 3 ons versche biefstuk).

Tegenwoordig worden de Valken alleen in zooverre getemd, dat zij in het bijzijn van andere menschen dan de Valkenier, overdag op hun gemak hun biefstuk verorberen en daarbij zich los in de Valkenkamer bevinden en zelfs hiervoor is veel geduld noodig. Het succes is ook zeer afhankelijk van het individu, daar dit bij het eene veel spoediger bereikt wordt dan bij het andere. De kwaadaardigste en wildste exemplaren zijn in den regel het eerste getemd.

Toen ik Mollen bezocht op 21 Oct. 1920, was hij reeds in het bezit van 6 exemplaren: jonge vrouwelijke Valken van 1920, mannetjes en één oud wijfje, dat reeds gebroed had. In den regel zijn de jonge wijfjes het meest gewild. Toen wij de valkenkamer betraden, (deze was natuurlijk donker) terwijl de Valken hunne kappen ophadden, werden de het laatst gevangene direct onrustig omdat er een vreemde in de nabijheid kwam. Beide pooten zijn met lederen riempjes vastgemaakt aan den zitstok, zoodat zij hunne vleugels vrij kunnende gebruiken, voor de rest in een vrij gedwongen houding moeten verblijven.

Ten einde er voor te zorgen, dat de riempjes niet verward raken, gaan zij elk door een messingen oog, welke oogen in ééne richting

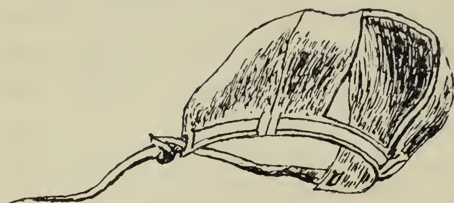
om elkaar draaibaar zijn om een gemeenschappelijke as en welke een oo met elkaar vormen. (Zie fig). De riempjes zijn van hondenleder, dat de eigenschap heeft het sterkste te zijn van alle leersoorten, zoodat stukpikken is uitgesloten.

Van den 1sten dag van hun gevangenschap af, wordt getracht hen te laten eten, welk voederen één keer per dag geschiedt en indien zij hun portie biefstuk verorberd hebben, is hun krop behoorlijk dik opgezet. Bij het voederen gedurende de eerste dagen mag natuurlijk niemand anders tegenwoordig zijn dan de Valkenier.

Na zeer veel geduld, gelukt het eindelijk, soms nadat zij toevallig bij het pikken naar den gehandschoenden duim, in de biefstuk

happen en zij daardoor op den smaak komen, dat zij beginnen te eten. Drinken krijgen ze niet. Een roofvogel schijnt zulks niet noodig te hebben.

Zoodra de Valk bij de loerhut wordt gevangen, krijgt hij kap a op en houdt deze op tot het oogenblik dat hij willig op zijn stok in de Valkenkamer vleesch eet en de eerste trap van tamheid heeft bereikt. Dan krijgt hij kap b of de zoogenaamde jachtkap. Des avonds wordt hij dan medegenomen naar een eenzaam vertrek, waar hij zich bij lamplicht alleen bevindt met den Valkenier.

Ook in de aangrenzende vertrekken moet het volkomen rustig zijn, daar ieder geluid storend werkt. De Valkenier neemt hem dan op zijn duim, trekt de voetriemen stevig aan, zoodat hij zich maar weinig kan bewegen en trekt de kap af. De Valk gedraagt zich zeer schuw, richt vijandige blikken op zijn vijand en tracht met de vleugels te slaan. De Valkenier verroert echter geen spier en fixeert het beest maar; houdt de lap biefstuk tegen de pooten van het dier en knijpt hem van tijd tot tijd een weinig in een der teenen, ten gevolge waarvan de Valk woedend naar zijn teen pikt en zoo onwillekeurig in de biefstuk terecht komt, waarna spoedig het ijs gebroken is.

Ik woonde het voederen van een oud wijfje bij, dat reeds 3 dagen de jachtkap had gedragen.

Toen de Valkenier de kap afnam, sloeg het dier heftig met de vleugels, ten teeken blijkbaar, dat er een mensch meer in de nabijheid was, hoewel ik geen vin verroerde. Prachtig was het, dit wilde dier te zien, dat zijn fonkelende groote oogen beurtelings op den Valkenier en op mij richtte. De Valkenier richte zijn blik maar onafgebroken op den Valk en zoo kalmeerde het beest gaandeweg, het erkende blijkbaar de meesterschap van den mensch over zich.

Een paar kneepjes in den teen waren toen voldoende om zijn aandacht op zijn teen te vestigen en zoo ook op de hem voorgehouden biefstuk.

Toen hij het versche roode vleesch geproefd had, deed hij een forschen hap en keek daarna bliksemsnel den Valkenier weder aan en zoo wisselden de happen en blikken elkaar steeds af. Woest

scheurde hij de stukken biefstuk los en zenuwachtig waren zijne bewegingen; daartegenover de weinige bewegingen van den Val-

kenier, alle even gematigd en bedaard en zoo werkte deze groote rust kalmeerend op het dier. Zoo werden de onsjes biefstuk vrij regelmatig verorberd en zag zijn krop er goed gevuld uit.

HET VANGEN.

Het vangen heeft plaats van begin Oct. tot einde Nov. alzoo gedurende den trektijd der vogels, aangezien de Slechtvalk hier te lande niet broedt. Zijn geliefde broedplaats ligt in rotsachtige stre-

ken, hoewel hij in het hooge Noord-Oosten (Siberië) wel op den grond schijnt te broeden. Brehm vermeldt, dat hij enkele keeren op kerktorens nestelt.

Aangezien de bestelling van Valken dit jaar gering was, had de Valkenier slechts 1 loerhut vervaardigd, welke gelegen was tusschen 2 vennen op de uitgestrekte heide in den driehoek Valkenswaard — Leende — Soerendonk.

Het geraamte der hut is van stokken en zij is geheel met plaggen gedekt, zoodat zij van uit de lucht zoo goed als niet van de omgeving afsteekt.

Het dak wordt gevormd door een klein wagenrad, dat rust op een aantal verticaal staande palen. De kanten hellen schuin (voor den waterafvoer), zoodat de ruimte in de hut onder, eenigszins grooter is dan boven, hetgeen de beenen der inzittenden ten goede komt. De hut biedt slechts ruimte voor 2 op stoelen zittende personen, van welke bij rechtop zitten het hoofd het plafond raakt. Aan de Noord- en Westzijde heeft de hut een kijkspleet 60 cM. breed en 20 cM. hoog, terwijl naar de achterzijde en naar rechts 2 kleine ronde openingen van een vuistgrootte, uitzicht geven op 2 slagnetten. De groote opening geeft uitzicht: op het 3de net, op de heuvels, waarop de Klapeksters zitten, op de lokduif en eventueel op den lokvalk.

Een ieder kan zich nu wel een voorstelling maken van de enge ruimte, waarin men zich, gewapend met zijn kijker en mondvoorraad, opbergt van 's ochtends $7^1/_2$ v.m. tot $4^1/_4$ n.m. zonder er uit te komen, tenzij alleen als er een Valk mocht gevangen zijn. Het scherpe oog van een rondzwervenden Valk zoude U spoedig opgemerkt en de kans op vangst zoude voor uren zoo niet voor den geheelen dag zijn uitgesloten. Voordat men alzoo de hut binnen gaat, moet men goed overdenken of men niets vergeten heeft.

Nadat de schuine deur zorgvuldig gesloten is, installeert men zich daarbinnen zoo gemoedelijk mogelijk. Aangezien de Noord- en Noord-Oosten wind u door de kijkspleet flink in het gezicht blaast en door de verschillende reten de hut aan de andere zijde weder verlaat, is het idee tocht niet geheel denkbeeldig en daartegen heeft men zich te wapenen in de eerste plaats, met een dikke warme winterkleeding en in de tweede plaats met een dikke reisdeken om de beenen, terwijl de voeten op een stoof komen te rusten, en een paar warme handschoenen de uitrusting voltooien.

Allereerst wordt de kachel aangemaakt, bestaande uit een

test met gloeiende kolen, welke met één lucifer en een stukje courant in een ommezien den vereischten gloed hebben verkregen, waarna de test in de stoof verhuist en men weldra onder zijn reisdeken van een weldadige warmte geniet, Vervolgens wordt een pijpje aangestoken om de huiselijkheid te verhoogen. De rook schijnt niet te hinderen; door zuiging verlaat zij dan ook ijlings en zeer verdund met lucht de spleet.

Op 50 à 60 M. vóór de kijkspleet ligt het eerste vangnet midden op een kaalgesneden stukje heide van ± 3 M. diameter. Het net zit verbonden aan een in een halven cirkelvorm gebogen stevigen wilgentak, welke met de uiteinden bevestigd is op den grond en om welke twee einden de tak draaibaar is en veerend. Aan een der beenen van dezen tak zit het trektouw verbonden. Geeft men dus een forschen ruk aan het touw als de halve cirkel plat gebogen op den grond ligt, van de hut afgekeerd, dan slaat de halve cirkel en hiermede dus ook het net met kracht dicht naar de zijde der hut.

In het midden tusschen de 2 draaipunten is een paaltje (waarin een gat) in den grond bevestigd. Door dit gat loopt van uit de hut een trektouw. waaraan een duif, welke iets verder (vanaf de hut gerekend) in een klein plaggenhutje zit, met *water en voeder voor haar.*

Wordt de duif nu uit het hutje getrokken, dan kan zij wel eerst in een kleinen cirkel nog wat rondvliegen, maar bij meerder

trekken komt zij langzamerhand tegen het bovenbedoelde paaltje aan en bevindt zich dan midden op het net, Slaat een Valk dus op deze duif en wordt aan het net getrokken, dan is de Valk onherroepelijk gevangen.

Op denzelfden afstand van de loerhut, loodrecht op het zooevengenoemde trektouw, bevindt zich een 2e net met trekduif en achter de hut een 3e net.

Op ongeveer 40 M. vóór de hut bevinden zich 2 ongeveer 6 M. hooge staken, in den grond geplant. Aan den voet van den eenen staak, bevindt zich in een plaggenhutje een duif, de zoogenaamde lokduif.

Van uit de hut loopt een touw naar den top van den staak bij het duivenhutje,

De duif heeft een haam aan, waarmede zij door een touw verbonden is aan het trektouw. Dit haam bestaat uit een reep

leder met 2 openingen waar kop en staart doorgaan en waarvan de uiteinden samenkomen in de vroeger beschreven messingen ringen op haar rug. De duif ondervindt op deze wijze slechts weinig bezwaar bij het vliegen, indien zij door het aan het trektouw verbonden 2de touw, dat weder verbonden is aan de messingen ringen, omhoog wordt getrokken. Vertoont zich in de verte een valk, dan wordt de lokduif uit haar hutje getrokken en daarna omhoog, waarna zij weder omlaag wil vliegen, maar door een opnieuw trekken aan het trektouw weder omhoog wordt getrokken enz. tot men na 4 à 5 × trekken het touw viert, waardoor de duif in staat is naar den grond te fladderen.

Merkwaardig is het op te merken, hoe spoedig zij door haar instinct gedreven, zich in haar hutje terugtrekt, hetgeen trouwens ook de bedoeling is, daar zij slechts functionneert als lokduif en de valk niet op haar mag slaan. Is de valk éénmaal in de nabijheid van de hut gekomen, dan wordt de vroeger beschreven trekduif bij het slagnet uit het hutje getrokken, welke duif dus dienst moet doen als eigenlijke vangduif.

Aan den top van den 2den staak is eveneens een touw bevestigd, dat naar de hut gaat. Aan dit touw is met een 2de touw een valk vastgemaakt (b.v. een wijfjessperwer) op dezelfde wijze als zooeven voor de lokduif is beschreven, met dit onderscheid dat de valk zich niet in een hutje kan terugtrekken maar in de heide blijft zitten; het volkomen wilde beest zoude daar waarschijnlijk ook voor bedanken.

Op 1 M. boven hem zit aan hetzelfde touw een bos vederen gebonden. Wordt nu op grooten afstand een roofvogel gesignaleerd en verschijnt hij niet op het tapijt, dan wordt de valk omhoog getrokken met de fladderende vederbos. Het is nl. een eigenaardigheid bij roofvogels, dat zij nieuwsgierig zijn en er bestaat groote kans, dat de verwijderde valk op zijn collega afkomt om te zien welke prooi deze bezig is te vangen en c.q. te helpen.

Men beschikt echter niet altijd over zulk een topvogel en alle valkensoorten zijn er ook niet geschikt voor.

Op 3 M. rechts en links voorwaarts van de kijkspleet bevinden zich twee plaggenbulten, de z.g. heuvels, waarop de klapeksters zitten. Op den heuvel is een kleine halve koepel met schuin tot op den grond afloopend dak en een boogje er bovenop, terwijl zich vóór den koepel om een vierkant nog 3 boogjes bevinden tot zitplaats van de klapekster.

Deze heeft een z.g. broek aan, overeenkomende met het boven

beschreven haam van de duif, maar waarbij de uiteinden van het leder op de buikzijde van den vogel bij elkaar komen, terwijl zij met een riempje van ± 20 cM. aan een stokje is vastgemaakt. Hij kan zich dus vrij over de boogjes en over zijn koepel heenbewegen en heeft ook nog een voederbakje met versch vleesch tot zijn beschikking.

De klapeksters hebben de eigenaardigheid, dat zij reageeren op roofvogels op afstanden, waarop de mensch ze nog niet waarneemt; van oudsher zijn zij daarom door den valkenier als hulpoog benut. Door hun bewegingen geven zij den valkenier te kennen, dat op grooten afstand een roofvogel nadert, waarna de valkenier zijn lokduif oplaat. Hoe meer de valk nadert, hoe onrustiger de klapekster wordt, om zich ten slotte half onder zijn koepel, als onder een afdak, terug te trekken.

Hoogst merkwaardig is echter, dat zij zich bij de nadering van verschillende roofvogels ook anders gedragen, zoodat de valkenier aan de klapekster kan zien, wat er nadert.

Voor den torenvalk klapt zij slechts wat met den staart op en neder. Voor den wijfjessperwer heeft zij veel meer angst, wipt heen en weder over haar boogjes en retireert tenslotte onder haar afdak, maar schreeuwt niet. Van een mannetjessperwer trekt zij zich veel minder aan en blijft op haar boogje zitten, terwijl zij zich van een smelleken nog minder aantrekt en dit met een schuin oogje nakijkt.

Voor den buizerd, kuikendief en slechtvalk toonen zij grooten angst en doen daarbij een scherpen kreet, klinkende als krioe hooren.

De klapekster behoort tot de klauwieren, evenals de roodkopklauwier en de grauwe klauwier; zij is standvogel en broedt op de heide in alleenstaande dennenboompjes. Wanneer er een in de buurt zit, valt zij spoedig genoeg op in haar dennetje, door de scherp afstekende witte plekken in haar gevederte, Zij zijn zeer vechtlustig van aard en ieder paar heeft zijn bepaald jachtgebied. Verschijnt een soortgenoot in haar gebied, dan vechten zij net zoo lang, tot er een dood is, of het hazenpad kiest. Deze groote vechtlust speelt haar echter dikwijls parten en komt den valkenier goed te stade. Hij plaatst een opgezet exemplaar in een dennetje, met een massa lijmstokjes er omheen. Spoedig komen de levenden er op af (de mannetjes en wijfjes zijn niet van elkaar te onderkennen) en komen zoodoende in aanraking met de lijmstokjes, bestreken met een zeer sterk klevende lijm, vervaardigd uit den bast van de hulst.

Vóórdat het seizoen voor het valkenvangen begint, is het eerste werk van den valkenier om een paar klapeksters te vangen. Zij zijn echter lang niet alle evengoed. Treft hij een slechte, dan doet hij het verstandigste zoo spoedig mogelijk een anderen te vangen. De twee welke de valkenier gebruikte, reageerden ook niet precies hetzelfde en lang niet evengoed; te zamen vormden zij echter een zeer bruikbaar paar,

Wanneer ik tenslotte nog melding maak van een plaggenhutje met reserveduiven, die in hun donker verblijf gezellig zaten te koeren, geloof ik dat de loerhut met omgeving voldoende duidelijk is geschetst.

Wij troffen den 20sten Oct. en volgende dagen koud weder, hoewel overdag het zonnetje lekker scheen, de grond was hard bevroren. Op de vennen lag aan de kanten ijs en de heele heide was wit berijpt. De vorige dagen, juist vóór het invallen van de vorst was er zeer veel trek geweest. Groote vluchten van allerhande gedierte en hieronder ook veel kraanvogels, die hier N.-Z. trekken. Toen wij te ruim 7 uur v.m. de heide kwamen opfietsen, vloog er een prachtige kraanvogel vlak naast ons van een bouwland op, waar hij zich vergast had aan lupinenzaad. Dit was een achterblijver en was daar de vorige dagen ook reeds door den valkenier opgemerkt.

Toen de klapeksters uit haar kooi op haar heuvel werden geplaatst, waren zij zeer onrustig; zij merkten blijkbaar, dat er meer gezelschap was bij de hut dan gewoonlijk. Na ongeveer een kwartier waren zij blijkbaar ook aan mij gewend en kwamen tot rust, hetgeen zij toonden door kalm toilet te gaan maken, zich vergenoegd te schudden en door af en toe een stukje rauw vleesch uit haar bakje te pikken. Drinken schijnen zij niet te doen, evenmin als roofvogels.

Vóór 7.30 uur v.m. vertoont zich geen valk op de heide. De valken die den vorigen middag in de buurt zijn aangekomen, beginnen omstreeks dezen tijd wat voedsel te zoeken, vóórdat zij op dezen dag verder trekken (de trek heeft dus overdag plaats).

Onzen eersten valk, een wijfjessperwer, zagen wij ook omstreeks 8 uur v.m. opdagen, laag over grond jagende door de zware mist, welke nog op de heide hing. Er woei een matig N.-O. briesje en hoewel de zon lekker scheen, duurde het toch nog wel 1½ à 2 uur, vóórdat de nevels van de heide waren weggerold en opgetrokken en vóórdat het silhouet van den toren van Leende zich duidelijk zichtbaar tegen de omgeving afteekende.

Na een half uurtje gaven de klapeksters teekenen van onrust en zenuwachtigheid, waaruit de valkenier afleidde, dat er een klapekster in de buurt was. Toen zij naderbij kwam slaakte de onze een nijdigen schreeuw en weldra zag ik haar door de kijkspleet op een dichtbijstaand dennenboompje zitten.

Men moet nu niet denken, dat er maar alle 5 minuten een valk verschijnt, vooral niet als er weinig trek is. Men zit dan maar urenlang te turen naar den toren van Leende of er nog niets komt en luistert naar de vele verhalen van den valkenier. Veel geduld en energie zijn echter noodig om zoo nu en dan niet wat kriebelig te worden van het lange wachten, temeer daar men zich in de kleine ruimte maar weinig kan verroeren. Dit alles verdwijnt echter als bij tooverslag als de klapekster aanwijst, de lokduif wordt opgelaten en de valk uitkomt.

Wij hadden al eenige uren in de hut vertoefd toen het wijfje van den aschgrauwen kuikendief, een z.g. lakwijfje inkwam. De klapekster had dit alles allang verteld en zat al onder haar waranda. De trekduif zat op het midden van het net bij haar paaltje en de groote prachtige roofvogel klapperde met uitgestoken klauwen op ± 3 M. boven de duif, gereed om toe te slaan. Wij hielden den adem in en daar plotseling doet hij een paar vleugelslagen en scheert bedaard weg. Wij keken elkaar aan, wat mocht de oorzaak zijn? De valkenier stelde de diagnose, dat de slimme roofvogel hoogstwaarschijnlijk de beweging in het trektouw moest hebben gezien. Met nieuwen moed keken wij weder uit en het eene half uur kroop na het andere voort, zonder dat zich een nieuwe valk vertoonde, tenminste de door ons begeerde. Wel wees de klapekster van tijd tot tijd een kleineren roofvogel aan, maar deze trok dan over, nageoogd door de klapeksters.

Daar plots, wijst de klapekster weder wat belangrijks aan. Wij kijken uit en ontwaren een lakwijfje, vrij hoog, schuin boven de hut. De duif wordt uitgetrokken, de valk komt omlaag, maar wil toch niet slaan en blijft ongeveer 10 M. hoog boven de duif cirkelen.

Aan de gedragingen der klapeksters is echter te zien dat er nog meer is. De valkenier rukt het achterkijkgat open en jawel, ook daar vertoont zich een kuikendief. Vlug de daar zich bevindende duif getrokken, maar ook deze vriend heeft geen lust in de duif. Aangezien deze valk zich een weinig verplaatste, trok ik ook het 3de kijkgat open en loerde er door en zoowaar, ik ontwaarde nog een kuikendief (een bruinen).

Iemand die het niet heeft medegemaakt, kan zich niet voorstellen welk een spanning daar in die kleine ruimte heerschte en welk een maximum van energie daar in die oogenblikken ontwikkeld werd door den valkenier. In iedere hand een trektouw en beurtelings zijn aandacht concentreerende op ieder der roofvogels en tegelijk gereed, om de 3de duif ook te trekken.

Maar ook nu was fortuna ons niet gunstig. De eene valk na den anderen verplaatste zich gaandeweg, teeken van argwaan, en cirkelden tenslotte weg, ons aan de moedeloosheid ten prooi achterlatende.

De klapeksters waren hare emotie spoedig te boven, schudden zich vergenoegd en namen een hapje biefstuk.

De valkenier wist er met een aardig verhaal spoedig den moed weder in te brengen en toen vestigden wij weder onze attentie op onze hulpoogen. Die klapeksters zitten nooit stil. Elke groote vlieg, hommel, bij of glazenmaker wordt met een fonkelend oog nagestaard en wee het beest dat te dichtbij komt, één kleine beweging met den bek en weg is het beest en zoo worden tallooze groote blauwe bromvliegen, die ook op den biefstuk komen azen, naar binnen gewerkt. Soms neemt ook een glazenmaker den heuvel tot rustpunt, en aardig is het, hoe omzichtig de klapekster nadert en hoe bliksemsnel zij hem dan weet te pakken. Een gedeelte van het menu van de klapekster passeert op zoo'n dag heel aardig de revue.

De duif, waarop de valk geslagen is, behoeft daarom nog volstrekt niet dood te zijn, daar de valk haar onmiddellijk loslaat, zoodra het net boven hem wordt toegeslagen. Stevig omklemmen de klauwen de mazen en het kost heel wat omzichtigheid hem er veilig uit te krijgen om hem zoogenaamd in de boeien te slaan. Beurtelings worden de pooten bevrijd en dadelijk gestoken door het vroeger vermelde riempje van hondenleder met den messingen ring; het lichaam wordt in een linnen hoesje gebonden, zoodat hij zich weinig kan verroeren; dadelijk wordt de kap opgezet en zoo blijft de edele valk gekneveld liggen, tot hij des avonds in de valkenkamer op zijn zitstok komt.

Een aardig moment doorleefden wij nog in de middaguren, toen een lange rij ganzen aan kwam vliegen. 's Ochtends vroeg hadden wij ze uit een naburig ven opgejaagd.

Nader en nader kwamen zij, en één voor één zeilden zij statig in het ven naast de hut, waar zij begonnen voedsel te zoeken, toch voortdurend een oog in het zeil houdende. Toen die panische

schrik, toen wij plotseling de deur der hut openden en naar buiten traden. Het was een buitenkansje, dat maar weinig ornithologen zullen beleefd hebben, zulk een vlucht ganzen op zulk een korten afstand te hebben waargenomen.

En hiermede geloof ik, dat een ieder zich wel een voorstelling zal kunnen maken van het werk van den valkenier Mollen. Moge hij nog vele jaren gespaard blijven en moge hij nog menigen valk temmen.

Wie nog meer van de eigenlijke jacht met de valken wil weten, kan ik ten zeerste ter lezing aanraden: „Falconry", by the hon. Gerald Lascelles, uit de Badminton Library 1892.

VAN DEDEM.

Club van Nederlandsche Vogelkundigen

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERING 2

1922

:: SNEEP & MARIS :: ZEVENBERGEN ::

CLUB VAN NEDERLANDSCHE VOGELKUNDIGEN

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERING 2

1922

:: SNEEP & MARIS :: ZEVENBERGEN ::

VERSLAG der Vergadering van 16 Mei 1922 in Hotel de Toelast te Alkmaar.

Tegenwoordig 17 leden. De penningmeester opent als waarnemend voorzitter de vergadering en leest de notulen der vorige vergadering voor. Deze worden onveranderd goedgekeurd en gearresteerd. Voorzitter, Secretaris, benevens een vijftal leden hebben bericht van verhindering gezonden.

Ingekomen zijn verder brieven van de in de vorige vergadering benoemde leden meldende dat zij hun benoeming aannemen.

Het jaarverslag wordt voorgelezen en ongewijzigd vastgesteld.

Daarna heeft de periodieke verkiezing van een bestuurslid plaats; de voorzitter, aan de beurt van aftreding zijnde, wordt bij acclamatie herkozen.

De rekening over 1921 wordt nagezien door de Heeren Tj. de Vries, A. M. Mulder en D. J. van Balen en in orde bevonden.

Het saldo bedraagt f 343.09 ½. De Penningmeester wordt onder dankbetuiging gedechargeerd.

Daarna houdt de Heer de Vries een interessante causerie over waarnemingen op zijn reizen in April 1920 en Mei 1921 naar Pommeren en West-Pruisen. Vooral werd hierbij gelet op vogelsoorten, die hier te lande niet of zeldzaam broeden. Het gelukte hem een zorgvuldig behandelde collectie eieren in handen te krijgen van een gestorven Oberförster, in deze streek verzameld, zoodat hij de vogels vrijwel ongestoord kon laten.

Gevonden werden 6 vischarendhorsten. Waarneming over het zich verschaffen van takken voor een nest; de vogel laat zich niet met zijn volle gewicht op een tak vallen om hem zoo af te breken, maar slaat met zijn eenen vleugel er tegen; knapt de tak af, dan wordt die in de lucht opgevangen. Zwarte ooievaar, 3 bezette horsten; kramsvogel, in de streek zeldzaam; beide jaren één nest gevonden. Groote trap, nest met 2 eieren; zeearend, nest met één jong. Nest van beide wouwsoorten gevonden, vele buizerden, slechtvalk vrij veel; havik, 1 nest met 2 eieren; schreeuwarend, 1 ei. Brilduiker in hol van zwarten specht; roodkeelzeeduiker, nest met 2 eieren. Oehoe, twee broedparen. De eenige broedende boomkruiper aldaar *familiaris*, zeer menigvuldig. Eieren van *brachy-*

dactyla meer gelijkend op kuifmees, wit met groote, sterke vlekking. *Familiaris* kleine roestbruine vlekjes gewoonlijk (± 25 nesten gezien, geen beesten in handen gehad, volgens literatuuropgaven op die plaatsen alleen *familiaris*.)

Goudvinkeieren uit die streek afwijkend van de onze door meerdere grootte; volgens Stresemann in litt. komt in West-Pruisen een tusschenvorm voor tusschen den oostelijken grooteren en de westelijken kleineren.

Dit kort résumé moge een beeld geven van het behandelde; tallooze interessante biologische waarnemingen werden er bij vermeld. Een welverdiend applaus vertolkte bij het slot de gevoelens der vergadering. Eenige discussie volgde. waarbij o.a. werd vermeld het nestelen van de kleine boschduif in klimop.

Hierna vertoonde de Heer D. J. van Balen een collectie van bij de 400 aquarellen en teekeningen van Sumatraansche vogels, door hemzelf gedurende zijn tienjarig verblijf aldaar vervaardigd naar versche vogels. Om strijd werd de uitvoering geroemd; een dergelijke prestatie enkel in vrije uren, getuigt van niet geringe capaciteiten. Vele leden spraken den wensch uit of het niet mogelijk zou zijn de collectie nog eens op hun gemak te kunnen bezichtigen. De tijd was daar nu veel te kort voor.

Hierna wordt de vergadering gesloten.

Voor den volgenden dag had Jhr. C. van de Poll de Club vergunning verleend tot het houden van een excursie naar het Zwanewater (dat in den afgeloopen winter zijn naam weer eens met eer heeft gedragen). Rondgeleid en herhaaldelijk gastvrij onthaald door den jachtopziener, hebben de excursionisten een onvergetelijken dag beleefd. Te ongeveer half elf werd de wandeling begonnen en binnen korten tijd stond het geheele gezelschap van 19 personen, dank zij den lagen waterstand in den plas en de buitengewone makheid der vogels, *ongedekt* in open terrein op enkele meters afstand van de lepelaarskolonie, zonder dat de vogels daarin aanleiding vonden om weg te vliegen. Weinig West-Europesche ornithologen zullen zoo'n schouwspel gezien hebben! Ondertusschen werden we omzwermd door een zeer talrijke, krijschende kokmeeuwenschare, die het moeilijk kon weten, dat zeer voorzichtig tusschen hun huishoudingen werd door gemanoeuvreerd. Al te kort duurde het schouwspel, maar de talrijke lepelaarsjongen en eieren mochten niet te lang blootgesteld worden aan weer en wind.

Deze indruk bleef den heelen dag domineeren, al viel er nog genoeg belangrijks waar te nemen. Nesten werden nog gevonden

van kievit, scholeksters, wulp, zilvermeeuw, blauwe reiger, wilde eend, terwijl onder talrijke andere waargenomen vogelsoorten aschgrauwe kuikendief en sprinkhaanrietzanger zijn te noemen.

Enkele deelnemers beweerden een konijn gezien te hebben! Moeilijker dan dit knaagdier bleek het duinvernielingswerk van de zilvermeeuwen tegen te gaan.

Om half vier was men weer terug aan het huis van den jachtopziener, waar het gezelschap weer een gastvrije ontvangst wachtte.

Een woord van dank nog aan den eigenaar, Jhr. C. van de Poll, voor de unieke excursie, waartoe hij zoo welwillend de Club van Nederlandsche Vogelkundigen in staat stelde.

G. VAN DER MEER.

JAARVERSLAG.

In het jaar dat achter ons ligt, vierde de Club haar tienjarig bestaan. Wanneer wij zien uit welk klein zaadje de Club zich in die tien jaren tot een grooten boom heeft ontwikkeld, past een woord van dankbaarheid vooral aan hen, die zich veel moeite en tijd en ook geld voor die ontwikkeling getroostten. Ter eere van het tienjarigfeest werd een extra feestnummer van het Jaarbericht uitgegeven, waarvoor de stof geleverd werd door een der meest werkzame leden, terwijl een ander lid finantieel ter hulpe kwam. De leden hebben gemeend dien dag voorts feestelijk te moeten herdenken door aan den Voorzitter een zeer welgeslaagd feestmaal aan te bieden.

In het afgeloopen jaar werden, zooals gewoonlijk, drie vergaderingen gehouden; op 30 Maart 1921 ten huize van den Heer Mr. A. Capadose; op 1 Juni terzelfder plaatse en op 26 September in Artis. Op die vergaderingen werden door eenige leden interessante voordrachten met vertooning van materiaal gehouden. Een excursie vond in 1921 niet plaats.

De samenstelling van het bestuur bleef in het verslagjaar onveranderd; het ledental vermeerderde eenigzins.

De geweldig hooge drukkosten waren oorzaak dat aan het Jaarbericht niet die uitbreiding kon worden gegeven, die de Club zou gewenscht hebben. Bijdragen, voor het Feestnummer bestemd, moesten blijven liggen tot later. Gemelde kosten werken ook op onze wetenschap in niet geringe mate verlammend. Aan den anderen kant strekt het tot bevrediging, dat het nimmer aan „copy" voor ons periodiek ontbreekt.

In de September-vergadering werd de wenschelijkheid besproken om tot contributie-verhooging over te gaan en werd een besluit in dien zin genomen.

De rekening 1921 sluit met een saldo van f 343.09^{5}.

HET BESTUUR.

Bijdrage tot de avifauna (vogelbeschrijving) der Holl. provincie Limburg.

I. ROOFVOGELS

DOOR P. C. RIOTTE (STEYL).

Voorafgaande opmerking.

Evenals mijn eerste publicaties over de avifauna van Steyl en omstreken in „Ardea" 1913 en in het Jaarboek der Vereeniging tot beoefening der natuurlijke historie in Limburg 1912-13—vgl. Jaarboek van het Natuurlijk-histor. Genootsch. 1912-13, alsmede „Ardea", 1913 — ten doel hadden de rijke vogelklasse van Limburg aan ruimer kringen van minnaars bekend te maken en het bestudeeren der provincie ook in dat opzicht te bevorderen, zal met dit onderhavig geschrift hetzelfde doel beoogd worden. In de laatste jaren is er in Limburg op ornithologisch gebied veel en goed werk geleverd vooral door den volhardenden en succesvollen arbeid van den heer Hens te Valkenburg. Op menigvuldige wijze werd de belangstelling voor onze gevederde vrienden gewekt. In elk gedeelte der provincie werden mannen gevonden. die scherp waarnamen en hunne waarnemingen en ornithologische kennis ter beschikking stelden. Daardoor verkreeg het denkbeeld, allengs de geheele avifauna van Limburg methodisch te onderzoeken en vast te stellen, al meer en meer vorm en gedaante. Hoe meer het bestudeeren van Limburgs vogelrijk wordt doorgrond, des te duidelijker werd het mij, dat in Limburg veel ornithologisch materiaal, deels in verzamelingen, deels in schriftelijk gepubliceerde waarnemingen bijeengebracht was, maar nog wacht op een wetenschappelijke bewerking, ten einde het ook toegankelijk te maken voor ruimere kringen van belangstellenden. Ik kon het mij echter niet ontveinzen, dat dit werk moeilijker was, dan het bij den eersten oogopslag schijnt, want om een goede voorstelling, een algeheel overzicht van alle tot nu toe waargenomen en nog voorkomende vogels te verkrijgen is het alleszins noodzakelijk eerst eenige groote vogelgroepen onder handen te nemen en te bewerken. Wij moeten eerst weten wat wij bezitten, ten einde juist met nut en succes voort te kunnen werken. Volgens dat beginsel heb ik dit werk ondernomen en openbaar bij dezen het voorloopige resultaat daarvan. Mijn be-

doeling was: al het werkelijk wetenswaardige betreffende de roofvogels in Limburg bijeen te brengen. Dit was een verzamelarbeid, die veel tijd in beslag nam en veel moeite kostte, veel verblijdenis verschafte, maar ook veel teleurstellingen meebracht. Want, ondanks alle moeiten daaraan besteed, ben ik er niet in geslaagd, alles te bereiken, wat er bestaat. Menige verzameling kon ik in 't geheel niet of niet genoeg op mijn gemak bezichtigen, menige belangrijke mededeeling werd mij onthouden. Ik hoop evenwel voortaan alle moeilijkheden te overwinnen en dit werk later te kunnen aanvullen en voltooien.

Desniettegenstaande is vrijwel alles bijeengebracht en tot een samenhangend geheel verwerkt, wat ik in verzamelingen, zoowel als in dagboek-opteekeningen en in de publicaties onzer ornithologische vaktijdschriften betreffende roofvogels kon vinden. Daarbij komen nog vele mondelinge mededeelingen, zoowel als per brief. Bij eerstgenoemde trok ik alleen partij van en nam op, wat voor het objectieve onderzoek der feiten stand hield, en veel zou inderdaad zeer belangwekkend geweest zijn ter verduidelijking (illustreering) van het geheel, doch moest om wetenschappelijke redenen ter zijde gelegd worden. Daarbij komen nog mijn eigen waarnemingen, welke ik deels in mijn eigen beperkt waarnemingsgebied, deels ook in andere gedeelten der provincie gemaakt heb.

Bij het bewerken der stof kwam het mij er voornamelijk op aan te constateeren: 1. welke roofvogels over 't algemeen in de provincie zijn waargenomen en nog voorkomen, Voorts of zij in de provincie als echte zomer- of wintergasten worden beschouwd, of zij geregeld als trekvogels door onze provincie trekken, of slechts sporadisch voorkomen, of in enkele exemplaren hier ter lande vertoefd hebben. 2. welke roofvogels als broedvogels kunnen beschouwd worden, hetzij dat ze geregeld in de provincie broeden, of zulks slechts in enkele gevallen tot nu kon worden vastgesteld.

Bij de bespreking der roofvogels, welke het vaakst voorkomen, heb ik bovendien, om een beter overzicht te verkrijgen en de aangehaalde feiten juister te kunnen beoordeelen, van elken twee tabellen gevoegd. waarin:

I. De waargenomen gevallen met nauwkeurige opgave van tijd en plaats zijn te zien en bovendien — waar zulks mogelijk was — werd aangegeven, waar de bewijsexemplaren zich bevinden.

II. de veelvuldigheid van hun verschijnen volgens jaar en maand aanschouwelijk wordt gemaakt.

Het bij de bewerking in acht genomen waarnemingstijdperk

gaat zoo ver terug als mij slechts mogelijk was gegevens te verkrijgen en strekt zich uit tot en met het jaar 1919. Reeds hier kan worden aangestipt, dat het jaar 1920, vooral de winter, tal van belangwekkende waarnemingen betreffende de roofvogels heeft opgeleverd; voornamelijk betreffende den muizenbuizerd. Aanvullingsberichten, welke later volgen, zullen daaromtrent nadere bijzonderheden meedeelen,

De in den tekst gebezigde of tusschen haakjes staande afkortingen hebben betrekking op de gebruikte vaktijdschriften. Zoo beteekent:

N. H. G. Jaarboek van het natuurhistorisch genootschap.

N. D. V. Nederl. Dierk. Vereeniging.

C. N. V. Club van Nederl. Vogelkundigen.

N. O. V. Nederl. ornith. Vereeniging. Dit orgaan verschijnt sedert eenige jaren om de 3 maanden onder den naam „Ardea".

Het zij mij vergund hier ter plaatse dank te zeggen aan allen. die mij bij de volvoering van dezen kleinen arbeid hunne zeer gewaardeerde ondersteuning verleenden, in de eerste plaats aan den Secretaris der C. N. V. den edelachtbaren heer Burgemeester van Valkenburg, Hens, wiens waardevolle mededeelingen en inlichtingen buitengewoon belangrijk waren; voorts aan de E. E. P. P. Lazaristen te Panningen, die op onbaatzuchtige wijze hun kostbaar waarnemingsmateriaal ten gebruike afstonden.

Moge deze kleine bijdrage tot de kennis der Avifauna van Limburg velen aansporen tot verder ornithologisch onderzoek der provincie en ook onzen roofvogels. vooral de zeldzamere soorten zeer vele vrienden en beschermers verwerven. De roofvogels zijn de schoonste, meest trotsche en krachtigste van hun geslacht en de alwijze Schepper heeft ook hun niet de onbelangrijkste taak in het huishouden der natuur aangewezen.

ACCIPITRES! FALCONIDAE!

1. CIRCUS CYANEUS CYANEUS.

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Nog in 't jaar 1910 schreef Thysse (Nov.p.60) dat de vogel in Zuid-Limburg niet voorkwam, En in zijn Avif. Neerl. schrijft baron Sn. van Sch. over *cyaneus*: „Waarschijnlijk ook in Limburg." Tegenwoordig kan over het voorkomen van dezen vogel in onze provincie geen gegronde twijfel bestaan. Daarover heb ik de volgende mededeelingen: „Dat deze vogel in den zomer dikwijls onze graanvelden inspecteert, is buiten allen twijfel. Van broeden heb ik tot nu toe niets vernomen. Ofschoon zomervogels, blijven ze toch soms overwinteren. Ik heb een wijfje van den 25.11.1906 te Maastricht geschoten." (Nillesen-Rolduc in N.H.G. 1914.p.114.) En Hens schrijft daarover: „Broedt voor zoover ik kan nagaan, hier niet. Wel zag ik regelmatig kuikendieven in den winter, welke m.i. tot deze soort behooren. Een indertijd in Dec. geschoten exemplaar kon ik als *cyaneus* determineeren." C.N.V. 1912 p.23) Volgens laatsten zegsman werd deze vogel gezien in Swalmen, Houthem, Wittem. Maasbracht. Mijnheer Vallen-Asselt deelt mee. dat *cyaneus* in deze streek 'n blijvende wintergast aan de Maas is. In de waardevolle collectie Haffmans-Helden bevinden zich 'n jong mannetje en wijfje in 'n veerenpakje, zooals ze op middelbaren leeftijd dragen. Het wijfje is heel wat grooter dan 't mannetje. Deze dieren werden in die streek circa 1890 geschoten. In de collectie van de abdy Merkelbeek bevindt zich 'n wijfje, dat bij Brunssum geschoten werd. Uit Noord-Limburg zijn slechts weinige berichten gekomen. Allen zeggen, dat *cyaneus* een trekvogel is. Herfst 1914 heeft men in de nabijheid van Arcen 'n mannetje bemachtigd, dat zich nu in de collectie van 't Missiehuis te Steijl bevindt. — Er is dus geen twijfel, dat *cyaneus* in Limburg voorkomt. Het heele jaar door werd hij gezien, meest als trekvogel, maar in sommige streken als bestendige wintergast. Nu blijft nog over te onderzoeken, of *cyaneus* ook in deze provincie broedt. De berichten hierover zijn wel weinig in getal, maar toch belangrijk. Reeds de vogels van de collectie Haffmans-Helden wijzen daarop. In een zijner brieven van 1913 zegt Mijnheer Baron Sn. van Sch.: „Men heeft ze nauwkeurig nagegaan, terwijl

ze in Limburg nestelden en ook later toen ze weer vertrokken." Den 14.10.1918 heeft men bij Wittem 'n jong mannetje geschoten (Hens). En uit Koningslust kreeg ik de volgende mededeeling :" In 1910 heeft er 'n paar gebroed bij Helenaveen in 'n lagen den tusschen hooge heidestruiken. Verdere waarnemingen zullen wel meer en betere bewijzen aangaande 't feit van broeden der vogels opleveren.

2. CIRCUS PYGARGUS. TREKVOGEL! BROEDVOGEL! (met plaat.)

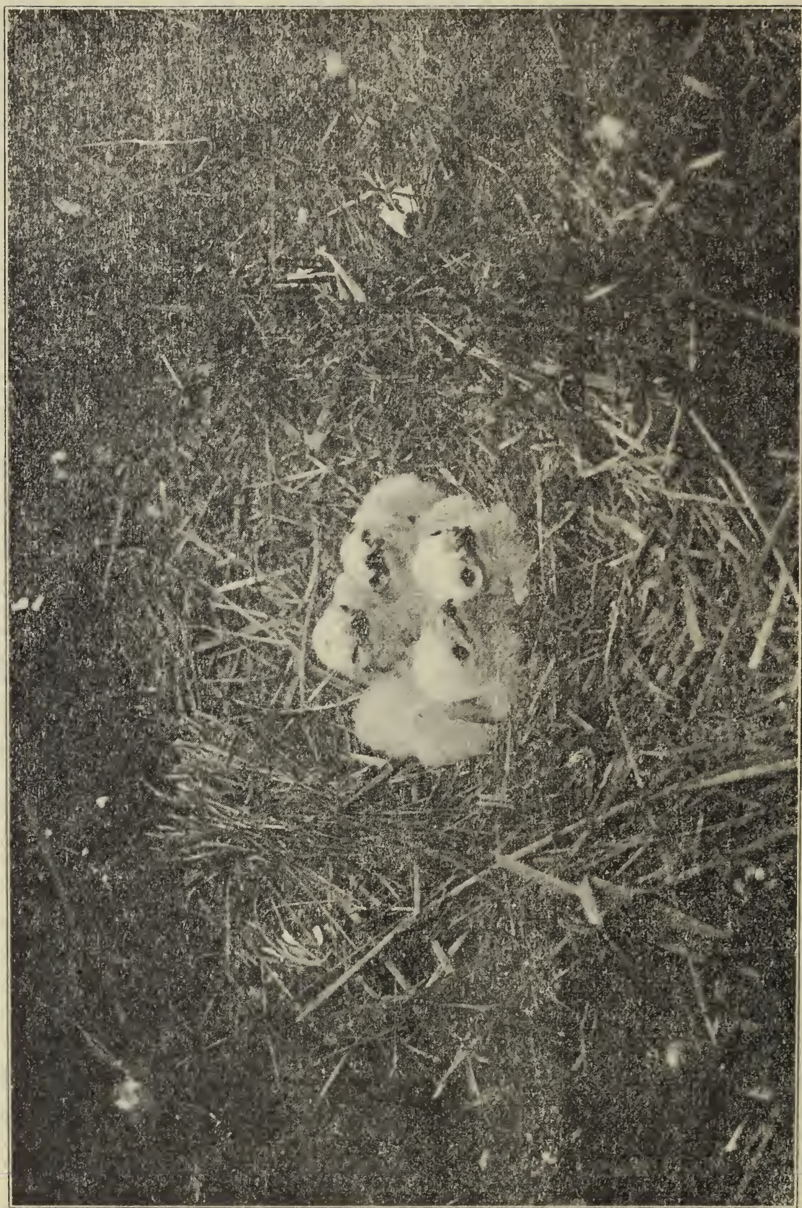
Evenals *cyaneus* heeft men ook *pygargus* in deze heele streek nauwkeurig nagegaan, hoofdzakelijk als doortochtsvogel, maar ook als wintergast,

1. CIRCUS CYANEUS,

Tabel I,

Waarnemingen met opgave van
a) den tijd.
b) de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijs exemplaar in:
1890	Winter	Kessel-Helden	Coll. Haffmans - Helden
1906	25. I	Swalmen	
06	25. II	„	
06	25. XI	Maastricht	„ Nillesen - Rolduc
1910	9. I	Swalmen	
10	Zomer	Helenaveen	
1912	December	Roermond	
1913	1. III	Brunssum	„ Abdij - Merkelbeek
1916	Najaar	Arcen	„ Missiehuis - Steyl
1918	X	Arcen-Velden	
18	11. X	Houthem	
18	14. X	Witten	
18	16. XI	Well	
1918	19. XI	Holtblerick	

Tabel II.

Waarnemingen met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1890												1
1906	1	1									1	
1910	1						1					
1912												1
1913			1									
1916									1			
1918									1	3	1	
Ssa.	2	1	1	—	—	—	1	—	2	3	2	2 = 14

CIRCUS PYGARGUS.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd.
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1895	Voorjaar	Weert	Coll. Beckers - Roosteren
96	„	„	„ „ „
98	„	„	„ „ „
1906	22. IV	Swalmen	
06	23. VIII	Venray	„ Nillesen - Rolduc
06	7. IX	Maasbree	
1908	21. III	Swalmen	
08	3. V	„	
08	17. V	„	
08	Juni	Herkenbosch	„ Hens - Valkenburg
1909	21. V	Maasniel	
09	21. XI	Nunhem	
1910	16. VIII	„	
1911	17. IV	Roermond	
11	7. V	Swalmen	
11	25. VI	„	
11	12. VII	Maasniel	
1912	Winter	Arcen	„ Ronken - Arcen
1912	13. V	Heidthuizen	
1913	Voorjaar	Swalmen	
13	1. III	Brunssum	„ Abdy - Merkelbeek
13	21. VII	Helden	„ Missiehuis - Steyl
1916	9. VII	Maasniel	
1919	Winter	Arcen	„ Ronken - Arcen

Tabel II.

Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1895					1							
96					1							
98					1							
1906				1				1	1			
08			1		2	1						
09					1						1	
1910								1				
11				1	1	1	1					
12					1							1
13					1		1					
16							1					
1919												1
	—	—	1	2	9	2	3	2	1	—	1	2 = 23

Over *pygargus* heeft men echter meer bepaalde mededeelingen en zijn de waarnemingen menigvuldiger dan bij *cyaneus*. Maar ook hier hetzelfde verschijnsel. Uit Zuid- en Midden-Limburg zijn de berichten meer bepaald en beter dan die uit Noord-Limburg. Aangaande dezen vogel zijn mij de volgende waarnemingen mededgedeeld: „Uit Blijenbeek wordt geschreven: In Noord-Limburg komt hij niet dikwijls voor; hoofdzakelijk op zijn doortocht." De heer Hens meldt: Gewone zomervogel — Met den torenvalk in den zomer de meest voorkomende roofvogel. Ik zag soms boven een klein stuk heide onder de gemeente Swalmen 3, 4 en meer bijeen. Tot nu toe constateerde ik deze soort in de gemeenten: Roermond, Swalmen. Maasniel, Vlodrop, Melick-Herkenbosch, Baexem, Haelen, Nunhem, Heidthuizen, waaruit blijken kan, dat deze roofvogel hier veel verbreid is. (C.N.V. 1912 p. 23) En in 1915 merkt de heer Hens verder op: „In Limburg ook enkele wel des winters te zien," In de verzameling Nillesen-Rolduc bevindt zich een ♂ geschoten op 7.9.1916 bij Maasbree. In de verzameling van den Heer Ronken te Arcen zijn 2 vogels, de een in het eerste veerenpak uit het jaar 1912 en de andere ♂ uit den winter 1919.

Beide vogels zijn in de omstreken van Arcen geschoten. In de verzameling van het Missiehuis-Steijl bevindt zich een ♂ uit de nabijheid van Helden uit den zomer van 1913. Ook uit andere plaatsen, het meest uit Midden-Limburg zijn waarnemingen met nauwkeurige datums ingekomen, Ik wijs op de tabellen.

Dat *C. pygargus* in Limburg ook broedt, valt niet te betwijfelen, Baron Sn. van Sch. schrijft in zijn Avif.p.64 terecht: „Hij broedt bij ons in bijna alle provincies; bij de door Albarda opgegeven kunnen Utrecht en Limburg worden gevoegd. Voor Limburg steun ik hierbij voornamelijk op de volgende berichten; „Uit de abdij Merkelbeek werd mij het volgende geschreven: „Komt hier in de Brunssumer heide in enkele exemplaren voor; broedt daar volgens mijn vermoeden ook wel; 3 van deze streek in mijn verzameling." En Nillesen schrijft in het reeds genoemde artikel: „Broedt in Limburg naar het schijnt, meer in de noordelijke helft; in de omstreken van Roermond en Weert en in de Peel bij Horst en Venraij. (N.H.G.1914.p.114) In de verzameling Nillesen-Rolduc bevindt zich ook een jong wijfje geschoten op 23.8.1906 bij Venray. De Zeereerwaarde Pastoor Beckers-Roosteren schrijft mij: „In Weert gebroed 1895, 1896, 1898 in Juni, want 3 jongen, die ik heb, zijn in Weert uitgehaald. Hens laat zijn bovengenoemde mededeelingen de opmerking vooragaan: „Broedt op de heidevelden en in jonge dennenboschjes." In Juni 1908 werd in de streek van Hertenbosch een ♀ geschoten met eieren in 't ovarium. Eindelijk den 7.6.1913 verscheen in een tijdschrift „de Prins" N. 49 een Foto, voorstellend: een nest met 4 jonge *C. pygargus* opgenomen in de buurt van Blankwater bij Swalmen. Moge dit volstaan om te bewijzen, dat *C. pygargus* kan gerekend worden tot de in Limburg inheemsche vogels.

3. CIRCUS AERUGINOSUS AERUGINOSUS.

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Over 't aanwezig zijn van *C. aeruginosus* heb ik de volgende waarnemingen kunnen verzamelen.

CIRCUS AERUGINOSUS AERUGINOSUS.

Tabel I.

Waarneming met opgave a) van den tijd.
b) van de plaats.

Jaar	Tijd		Plaats	Bewijsexemplaar in:
1906	24.	VII	Well	Coll. Nillesen - Rolduc
09	4.	VII	Amerika (L.)	,, ,, ,,
11	21.	X	Brunssum	,, Abdy - Merkelbeek
12	19.	XI	,,	,, ,, ,,
13	?	VII	Helden	
14	?	V	Venloo	,, Museum N. H. G. - Maastricht
14	15.	VIII	Sevenum	,, Missiehuis - Steyl
1918	28.	IX	Blerick	

Tabel II.

Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1906							1					
09							1					
11										1		
12											1	
13							1					
14					1			1				
1918									1			
Ssa.	—	—	—	—	1	—	3	1	1	1	1	— = 8

Van Koninsglust wordt mij medegedeeld; „Broedend is hij niet aangetroffen. maar komt toch voor in den herfst en in den winter en is dan zelfs niet zeldzaam."

Nillesen schrijft in 't aangehaalde artikel.... van deze soort is mij 't broeden in onze provincie niet bekend. In mijne verzameling bevindt zich een jong volwassen ♀ den 24.7.1906 bij Well geschoten. Den 28.9.1918 werd bij Blerik 'n exemplaar buit gemaakt en bevindt zich in de nabijheid van genoemde plaats in een particuliere collectie. In 't Museum — N.H.G. — Maastricht is 'n exemplaar aanwezig in Mei 1914 bij Venlo geschoten. In de collectie van de abdij Merkelbeek bevinden zich twee zulke exemplaren, een ♀ buitgemaakt den 21.10.1911 en een ♂ den 19.11.1912, beide op de Brunssumer heide. In de verzameling Missiehuis-Steijl treft men een exemplaar aan, geschoten den 15,8.1914 bij Sevenum.

Bepaalde, geheel betrouwbare mededeelingen over 't broeden van C. *aeruginosus* in onze provincie zijn tot heden nog niet aanwezig. Uit de jonge vogels, die voor 'n deel in onze collecties voorkomen, of waarvan ik mededeeling ontving, kan men aangaande het broeden des vogels tot geen bepaalde gevolgtrekkingen besluiten. In de collectie Haffmans-Helden komt 'n jong ♂ voor, dat in de omstreken van genoemde plaats omstreeks 1906 geschoten werd. Op het laatst van Juli 1913 werden bij Roggel 2 jonge vogels buitgemaakt en de oude vogel aangeschoten. De collectie Nillesen-Rolduc bezit thans een ♀ nog met dons bedekt, dat den 4.7.1909 in America (Limburg) geschoten werd. Dit laatste feit geeft ons natuurlijk 't recht, aan te nemen, dat C. *aerugin.* ook in Limburg broedt. Er valt nog op te wijzen, dat, afgezien van Brunssum, alleen van Noord-Limburg mededeelingen bestaan. J. Thijsse gaf reeds in 1910 zijn meening te kennen, dat C. *aerugin.* in Zuid-Limburg niet voorkomt.

4. ACCIPITER GENTILIS GENTILIS.

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

J. Thijsse schrijft: „In Zuid-Limburg plaatselijk in vrij groot aantal. (Nov. 1910) Daarmee komt ook overeen, wat mij uit Valkenburg bericht wordt; „Vroeger werden wel eens 6 tot 7 stuks in een jaar geschoten. In alle andere mededeelingen noemt men Accipiter een zeldzaamheid. In den zomer 1911 werd een havikswijfje te Koningslust geschoten, dat zich thans in een privaatver-

zameling te Kaldenkerken bevindt. Volgens 't zelfde bericht, werd nog een andere havik 1911 te Posterholt geschoten. Nillesen-Rolduc noemt den havik een zeldzamen gast, datzelfde zegt ook Hens, als hij schrijft: „Tweemaal zag ik deze soort in den herfst van 't jaar 1915 op de heide bij Melick." — De Heer Vallen (Swalmen) bezit nog een schedel van een jaren geleden hier (i. Swalmen) geschoten exemplaar. Mij kwamen gedurende de 7 jaren, welke ik hier (in Roermond) woon, geen exemplaren in handen, ondanks alle mogelijke moeite bij jachtopzichters, enz. (C.N.V. 1912 p. 23). Afgaande op mijn eigen waarnemingen kan ik slechts mijn vroegere meening herhalen: Zwerfvogel, zeldzaam! In den

ACCIPITER GENTILIS GENTILIS.

Tabel I.

Waarneming met opgave a) van den tijd.
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1905	Najaar	Melick-Herkenbosch	
05	31. VII	Roermond	
05	9. 16. IX.	Melick-H.	
11	? I	Valkenburg	
11	Zomer	Posterholt	
12	1. I	Geulle	
13	Zomer	Steyl	Coll. Missiehuis - Steyl
13	„	Helden	
1919	15. III	Velden	

Tabel II. Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1905								1	1	2		
11	1						1					
12	1											
13							3					
1919			1									
	2	—	1	—	—	—	4	1	1	2	—	— = 11

zomer van 1912 vervolgde een havik, midden in den tuin van 't Missiehuis, een duif. Ook in N.-Limburg beschouwt men den havik als een zeldzaamheid. Op den 15.3.1915 werd nog een havik bij Velden geschoten; hij bevint zich aldaar in privaatbezit. Is de havik nu toch als broedvogel in de provincie Limburg te beschouwen? In de Avif. Neerl. schrijft Baron Sn. van Sch.: „Broedt wel eens in uitgestrekte bosschen in Limburg. In V.H.G. 1914 p. 414 geeft Nillesen als broedplaats de omstreken van Helden aan. In Helden werden ook werkelijk in den zomer van 1913 twee jonge haviken geboren. Als donsjongen werden ze uit 't nest genomen en met goed gevolg groot gebracht en kwamen later naar Steyl, waar ze een plaats vonden in de collectie van 't Missiehuis en zich thans nog daar bevinden. Dit is zeker wel een bewijs voor 't broeden van den havik. Maar het is ook het eenig geval, dat mij voor de provincie Limburg tot nu toe bekend geworden is.

5. ACCIPITER NISUS NISUS.

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Van al onze roofvogels is de sperwer in ieder geval de roofvogel, die bij ons het veelvuldigst voorkomt en die ook het meest is gadegeslagen. Men heeft gedurende de laatste 15 jaren — mijn waarnemingen zijn uit de jaren 1905-1919 incl. — vastgesteld, dat hij in alle jaargetijden en in alle streken van het land voorkomt. Alle ingezonden mededeelingen uit Zuid-, Midden- en Noord-Limburg stemmen hiermede overeen, dat de sperwer de roofvogel is, die het veelvuldigst voorkomt in ons land. In alle groote, kleine en zelfs in de kleinste collecties vindt men van de sperwers meerdere exemplaren. In verschillende streken van het land wordt hij, volgens ingekomen berichten om zijn veelvuldig voorkomen, zelfs een standvogel genoemd. Zoo leest men in een bericht uit Valkenburg, geschreven in 1912: „In sommige deelen van 't land is hij standvogel." En Nillesen schrijft in zijn bekend artikel: „Bekende standvogel". En uit Koningslust schrijft iemand, die den vogel heeft gadegeslagen: „Komt bijna 't geheele jaar door hier voor." Van geen enkelen anderen roofvogel werden mij zoo vele nauwkeurige waarnemingen met dag, maand, jaar en plaats gezonden. Ik laat ze hier volgen en zal aan 't slot een overzicht en eenige bemerkingen bijvoegen. Zoo werd de sperwer waargenomen:

I. Jaren	1905 :	in Januari	in Roermond
	1906 :	28.1	„ Swalmen
		4.11.14.2	„ „
		19.21.2	„ Roermond
		25.2	„ Swalmen
		24.3	„ Roermond
		1.4	„ Swalmen
	1907 :	6.10	„ „
		13.10	„ Herkenbosch
		28.10	„ Roermond
	1908 :	1.14.1	„ Weert
		20.1	„ Roermond
		1. 2.2	„ „
	1908 ;	2.16.2	„ Swalmen
		18.20.2	„ Roermond
		1.3	„ Swalmen
		22.3	„ Maasniel
		1.10.4	„ Roermond
		3.7	„ Baarlo
		13.27.9	„ Swalmen
		22.11	„ „
		8.17.12	„ Roermond
	1909 :	10.1	„ Swalmen
		15.1	„ Roermond
		9.9	„ Swalmen
		4.10	„ „
		3.5.6.10.15 11	„ „
		16.18.19.25	„ „
	1910 :	14.4	„ Baarlo
		20.8	„ Merkelbeek
		28.9	„ Swalmen
		30.9	„ Helenaveen
		4.7.10.12.10	„ Swalmen
		15.23.10	„ „
		21.10	„ Klimmen
		15.11	„ Helenaveen
		19.11	„ Merkelbeek
		21.11	„ Steyl
		12.19.12	„ Roermond
	1910/11 :	Winter.	„ Baarlo
	1911 :	24.1	„ „

1911 :	12.15.2	in Roermond
	24.11	„ Steyl
1912 :	Januari	„ Roermond
	30.1	„ Reuver
	30.1	„ Baarlo
	28.2	„ Steyl
	29.2	„ Baarlo
	1.3	„ Steyl
	13.15.3	„ Roermond
	16.4	„ „
	13.5	„ Heidthuizen
	28.8	„ Baarlo
	20.9	„ Gangelt
	4.10	„ Melick
	5.12	„ Holtblerik
1913 :	15.4	„ Steyl
1914 :	Januari	„ „
	11.2	„ Tegelen
	19.2	„ Steyl
	19.3	„ Baarlo
	23.4	„ „
	27.7	„ Belfeld
	28.12	„ Heerlen
1915 :	September	„ Roermond
1916 :	4.7	„ Berg-en-Terblyt
	23.9	„ Geleen
	29.9	„ Heerlen
	1.10	„ Voerendal
	31.10	„ Heerlen
	1.10.12	„ „
1917 :	Januari	„ „
	Februari	„ „
	12.22.4	„ „
	2.5	„ „
	23.28.8	„ Houthem
	16.9	„ Valkenburg
	16.24.9	„ Houthem
	29.9	„ Nieuwstad
	4.10	„ „
	4.17.10	„ Houthem
	19.10	„ Klimmen

1917 :	25.27.29.30.10	in Houthem
	1.5.11	„ „
	12.11	„ Maasniel
	4.12	„ Houthem
1918 :	Januari	„ Hulsberg
	19.31.1	„ Houthem
	24.28.2	„ „
	7.3	„ Oud-Valkenburg
	10.12.23.3	„ Houthem
	13.4	„ Valkenburg
	16.30.4	„ Houthem
	5.9	„ Wittem
	1.5.8.11.10	„ Houthem
	12.12	„ Simpelveld
1919 :	1.4.1	„ Houthem
	19.1	„ Steyl
	21.29.1	„ Houthem
	24.2	„ „
	23.3	„ „
	2.8.25.4	„ „
	3.5	„ Berg-en-Terblyt
	8.26.5	„ Houthem
	3.23.9	„ Steyl
	12.9	„ Beesel
	12.10	„ Baarlo
	4.10	„ Blerik
	12.10	„ Beesel
	25.10	„ Roermond
	12.24.11	„ Steyl
	15.11	„ Blerik
	28.11	„ Belfeld
	6.11	„ Maastricht.

Tabel II.

Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van het voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1905	1												
1906	1	6	1	1									
1907										3			
1908	3	6	2	2			1		2		1	2	
1909	2								1	1	9		
1910	1			1				1	2	7	3	2	
1911	1	2									1		
1912	3	2	3	1	1			1	1	1		1	
1913				1									
1914	1	2	1	1			1						
1915									1				
1916							1		2	2		2	
1917	1	1		2	1			2	4	8	3	1	
1918	3	2	4	3					1	4		1	
1919	5	1	1	3	3				3	4	5		
Ssa.	22	22	12	15	5	—	3	4	17	30	22	9	= 161

Vergelijkt men nu de tabellen, dan zal ons het volgende opvallen:

1. In deze 15 jaar is voor de maand Juni geen enkel geval van waarneming opgegeven. Zou er dan werkelijk gedurende de heele maand Juni geen enkele sperwer gezien zijn? Hoe is dit te verklaren? Zou het broeden den vogel dan zoo afgezonderd houden, of is er wellicht iets anders de oorzaak van?
2. De sperwer werd het veelvuldigst gadegeslagen in de maanden Januari, Februari (22) en October, November (30 en 29). Voor October is dit te verklaren, want dit is voornamelijk de maand, waarin de vogels trekken. Of nu de sperwer reeds in Februari zijn zwerftochten begint? Dat moeten de waarnemingen in de naaste toekomst nog leeren. Hiermede zij daarop gewezen.
3. In de wintermaanden en in 't begin van de lente zijn er meer sperwers hier dan in den zomer en in 't begin van den herfst, namelijk in den winter en in't begin van de lente: 80, in den zomer: 12, in den winter en in 't begin van den herfst: 69; wellicht valt hieruit met waarschijnlijkheid aan te nemen, dat de vogels die in den herfst uit het noorden hierheen komen, voor 't

grootste gedeelte hier den winter blijven doorbrengen en in deze streek rondzwerven.

4. Vergelijkt men nu de opgaven van de verschillende plaatsen, dan blijkt dat de sperwer veel meer voorkomt in Zuid- en Midden- dan in Noord-Limburg. De vele mondelinge mededeelingen, die men mij deed, hebben 't ook bevestigd. Dit zal genoeg zijn over het voorkomen des sperwers.

Broedt de sperwer nu ook in Limburg? Aangezien de vogel hier zeer vaak voorkomt en op sommige plaatsen zelfs standvogel is in ons land, mag men met recht vermoeden, dat de sperwer ook in Limburg broedt. En toch had men er tot in de laatste jaren nog geen zekere bewijzen voor en was eerder geneigd, de vraag ontkennend te beantwoorden. Dienaangaande kreeg ik uit Koningslust de volgende mededeeling: „Niet broedend waargenomen, maar in vrij groot aantal op den trek". En uit Merkelbeek schreef men mij: „Ik heb geen bewijzen, dat hij hier in de streek broedt, vermoed zelfs van niet, daar ik hem in den zomer nooit zag". Dat was in de jaren 1910 en 1911. En tot dien tijd waren nog in 't geheel geen feiten bekend. Hens deelt echter reeds in 1912 mee: „Een enkele maal broedend in uitgestrekte bosschen o,a. te Nunhem, mogelijk ook te Heidthuizen, alwaar ik de soort in Mei waarnam. (C. N. V. 1912 p. 23, 24,) en uit Blijenbeek wordt medegedeeld: „Komt vaak voor, ook broedend". En uit Arcen bevestigt mij de Heer Ronken, hoofdonderwijzer, dat hij wel aannam, dat de sperwer daar ook broedt, daar hij ook in den zomer vaak sperwers kreeg. In Sept. 1919 kreeg ik uit Panningen van de paters Lazaristen de schriftelijke mededeeling, dat daar de sperwer ook broedt. Eenigen tijd later werd mij het feit medegedeeld, dat het broeden van den sperwer in onze provincie buiten twijfel stelt. Ik plaats het bericht hier woordelijk: „Sperwer: Gevonden met 4 juist uitgebroede eieren, tegen 15 Juli 1919 — Kesselsche bosschen, dennenboom (in een vork). De jongen verraden zich door een wijde witte kroon rondom den boom (uitwerpselen). De jongen lieten zich gemakkelijk opvoeden, in 't begin zacht, later zeer kwaadaardig. Dit is alles, wat tot heden over het broeden des sperwers als stellig bekend is. Baron Sn. v. Sch. schreef in 1908; „broedt in klein aantal in Limburg", en dat geldt nog tot op heden.

6. BUTEO BUTEO BUTEO! TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Buteo is in Limburg geen zeldzame vogel, al komt hij nu ook niet juist heel dikwijls voor. De oudste berichten over het voorkomen van *buteo* liggen tamelijk ver terug en wel tot in 1890. In ,de verzameling Haffmans-Helden bevinden zich 4 exemplaren, die omstreeks het jaar 1890 geschoten werden en wel bij Kessel aan de Maas. Verder een groot sterk ♀ dat omstreeks denzelfden tijd bij Roggel geschoten werd. In mijn eerste artikel over de Avifauna van Steyl berichtte ik reeds, dat in den winter van 1892/93 een *buteo* zich verschillende dagen lang in Steyl ophield. Ook de bestuurder van de Houtzaagmolen te Tegelen verzekert, dat hij in dezelfde jaren den vogel meermalen gezien heeft. Op het kasteel de Raay bij Baarlo zag ik een oud *buteo*-wijfje, dat eveneens omstreeks 1890 door Baron de Bossart was geschoten.

Tot het jaar 1906 blijft nu ieder bericht over *buteo* uit. Eerst van 1906 aan werden de waarnemingen weer menigvuldiger en bepaalder. Van dien tijd af had ik berichten over het voorkomen van *buteo* uit de jaren 1906 (Swalmen en Maasniel) 1907 (Roermond) 1908 (Roermond en Horn) 1909 (Roermond) 1910 (Roermond, Nunhem, Berg a/Maas) 1911 (Roermond, Nunhem, Weert en Roosteren).

In 1912 echter werden de mededeelingen nog menigvuldiger en meer bepaald en ornithologisch, altijd belangwekkender. Dank de zeer goede waarnemingen van den Heer Hens, Valkenburg, zijn de mededeelingen der laatste jaren vooral zeer juist en bovenmate waardevol. Ik wijs bijzonder op het desbetreffende werk in (C. N. V.) 1917—1918; —8; en —9. Om een beter overzicht te krijgen zie men naar de beneden bijgevoegde tabel I. *Buteo* schijnt daarnaar vooral trekvogel te zijn en zijne herfst- en voorjaarstochten in een tamelijk smalle strook door Zuid-Limburg te nemen. In geen andere landstreek der provincie zijn wetenschappelijke, belangwekkende ontdekkingen gedaan. Het ligt buiten ons bestek, den vogel op zijn zwerftocht te volgen. Verdere waarnemingen ter plaatse, gedurende eenige jaren, moeten eerst voorhanden zijn, om tot conclusies te komen, die voor de wetenschap waarde hebben. Ook van *buteo* schijnen verschillende exemplaren den winter door in het land te blijven zooals van den sperwer; al zwerven ze ook niet in groot getal in ons land rond. Zoo wordt uit Koningslust geschreven: „Komt in herfst en winter voor." Uit

Merkelbeek; „Wel zwerven er gedurende den winter nog al vele rond." En Hens bericht: „In het voorjaar en najaar geregeld op den trek en in den winter rondzwervend." (C. N. V. 1912 P. 24) verder; gedurende den heelen winter hielden zich een of meer exemplaren in het Ravenbosch om Houthem op. Zoo noteerde ik er op 5, 22, 27 Januari (C. N. V. 1918 P. 83). In Maart 1918 werd bij Houthem een doode *buteo* gevonden, welks vleugels lam waren. Naar het bericht van den jachtopziener was dezelfde vogel den geheelen winter door in de woudstreken aldaar waargenomen. Uit dit alles maakt men op, dat *buteo* voor Limburg geen zeldzame vogel is. Is *buteo* ook broedvogel in Limburg? Reeds het feit, dat *buteo* midden in den broeitijd hier in ons land aangetroffen wordt bewijst, dat hij broedt. En inderdaad van de boven reeds vermelde 4 buizerds der verzameling Haffmans-Helden uit de jaren 1890 zijn 3 donsjongen, dus echte nestjongen, die bij Kessel werden gevangen. Uit Merkelbeek schrijft men mij wel in 1913; „Geen bewijsmateriaal, dat hij hier zou broeden". Ook Hens schrijft 1912 in bovenaangegeven artikelen; „Voor zoover mij bekend, geen broedvogel". Dat kan ook tot op vandaag nog voor de betreffende landstreken gelden. (Merkelbeek en Roermond). Dan kan het ook zeer goed zijn, dat de buizerd niet ieder jaar in de provincie broedt.

De mededeelingen van de laatste jaren zijn echter allemaal beslist bevestigend. Uit Arcen deelt Ronken mede, dat *buteo* ook daar in den broeitijd waargenomen is. Eene schriftelijke mededeeling van Hens in den zomer van 1919 bericht: „Voor ongeveer 8 jaren zal in Ravenbosch een Buizerd gebroed hebben; sinds dien tijd echter niet meer". Maar kort daarna, den 16 Januari 1919, deelde Hens mij het volgende mee: „In Klosterbusch bij Houthem bouwden 2 buizerds hun nest; een van de vogels werd helaas geschoten. Het nest werd daarop verlaten, het bevatte nog geen eieren". Baron Sn. v. Sch. schreef wel met recht in zijne Avifauna p. 66; „Broedende gevonden in de meeste provincies, maar in een zeer klein getal." En dat geldt tot heden ook voor Limburg met alle recht.

BUTEO BUTEO BUTEO.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats.	Bewijs exemplaar in:
1909	12. IX. 7. 16 X. 2 XI	Swalmen	
09	3.4 XI	Roermond	
09	5.25 XI	Swalmen	
1912	18 I	Merkelbeek	Coll. Abdy - Merkelb.
12	29 II	Amstenrade	
12	27 III, 2 VI	Horn	
12	20 IX	Susteren	
12	30 IX	Doenrade	,, ,, ,,
12	16 XII	Jabeek	,, ,, ,,
1914	11 II	Heerlen	
16	16.20.21 X	,,	
17	4.8.9 X	Houthem	
17	Najaar	Arcen	,, Ronken - Arcen
17	,,	Velden	
1918	5.22.27 I	Houthem	
18	8.12.14.19.21 III	,,	
18	9.13.11.18.30 IV	,,	
18	27 V	,,	
18	11.12.18 X	,,	
18	20 XI	,,	
1919	26 II	,,	
19	1 III	Baarlo	
19	19,21,26 III	Houthem	
19	1 IV	Gulpen	
19	2.3.10.12.21 19.30 IV	Houthem ,,	
19	5.6.8.29.31 V		
19	10 VI	Geulle	
19	20 X	Nuth	
19	25 X	Roermond	
19	31 XI	,,	
1919	7 XII	Steyl	

Tabel II.

Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1909									1	2	5	
12	1	1	1			1			3			1
14		1										
16										3		
17										5		
18	3		5	5	1					3	1	
1919		1	4	8	5	1				2	1	4
Ssa.	4	3	10	13	6	2	—	—	4	15	7	5 = 69

7. BUTEO BUTEO RUFICAUDUS! TREKVOGEL!

In de vergadering der C. N. V. in den Haag in Mei 1919 besprak Mijnheer Hens — Valkenburg 3 van deze kleine buizerds en wekte natuurlijk algemeene belangstelling. Dat waren de eerste vogels van deze soort voor Limburg.

Het ging over de 3 volgende exemplaren:

1. Een geschoten den 4.10.1917 te Houthem.
2. „ „ „ 11. 4.1918 „ „
3. „ „ „ 27. 3.1919 „ „

Alles wat wij nu over deze zeldzame gasten onzer provincie weten, hebben wij te danken aan de met groot gevolg bekroonde waarnemingen van den Heer Hens, welker resultaten hij in de jaarboeken van de C. N. V. Nr. 8 en 9, 1918 en 1919 nederschreef. Ik bepaal mij daarom ook tot die mededeelingen, die daar gegeven zijn en die voor mij in aanmerking komen.

De Heer Hens schrijft daarover het volgende: „Den 4.10.17 kreeg ik een zeer kleinen buizerd, te Houthem in het Ravenbosch geschoten. Op het eerste gezicht hield ik hem voor een gewonen *buteo*. Bij nadere beschouwing, meting een vergelijking meende ik een exemplaar van den valkbuizerd in handen te hebben. De Heer Baron Sn. v. Sch. was zoo vriendelijk, den vogel te onderzoeken, te vergelijken met exemplaren van den valkbuizerd in zijn collectie en was van oordeel dat het dier inderdaad tot de subspecies *ruficaudus* behoort. Deze vogel werd geschoten uit een hoogen spar in welks takken hij rondsprong zonder veel blijk van schuwheid

te geven. Den 11.4.1918 werd toevallig uit een vlucht van 6 buizerds, in dezelfde gemeente, een tweede *ruficaudus* geschoten. In dezelfde streek bemachtigde men tegen den avond van den 27.3-1919 een mannelijken valkbuizerd voor de derde maal.

Het voorkomen van drie exemplaren van Buteo buteo ruficaudus in voor- en najaar binnen enkele jaren op dezelfde plaats, wettigt m.i. het vermoeden, dat de soort daar, zij 't klein aantal regelmatig doortrekt. De vraag is thans, waar gaan deze vogels heen; waar komen ze in de lente van daan? Zoover de mededeelingen van Hens. Verdere waarnemingen over deze trekvogels zullen ons over de gestelde vragen zekere gegevens moeten verschaffen.

8. BUTEO LAGOPUS LAGOPUS!

TREKVOGEL! ZELDZAAM!

Er valt weinig van te zeggen. Zeker is het, dat deze vogel in onze provincie voorkomt. Of hij echter moet beschouwd worden als een vogel, die geregeld door de provincie trekt, blijkt nog niet uit de gegeven meededeelingen. Men zou hem beter een sporadischen trekvogel kunnen noemen.

Aangaande dezen vogel is het volgende bekend: Baron Sn. v. Sch. schrijft: „wintergast", October tot Maart. In sommige jaren veel talrijker dan in andere. Zeer zelden des zomers. (Avif. p. 67)" Uit Blijenbeek ontving ik de korte opmerking: „Hij komt hier alleen voor op zijn doortocht." In 1912 werd te Arcen een *lagopus* geschoten en is in 't bezit van een particulier persoon te Venlo.

Dat is alles. Het is nog zeer weinig en voor onze Limburgsche Ornithologen biedt zich een uitgestrekt veld van werkzaamheid aan.

9. AQUILA POMARINA POMARINA.

ZWERFVOGEL! ZEER ZELDZAAM!

Onze adelaar behoort tot de zeer zelden voorkomende gasten, die, men zou haast zeggen. zich maar eens heel toevallig in Limburg ophouden. Hij moet derhalve ook tot de vogels gerekend worden, die maar sporadisch voorkomen. Voor Limburg is genoemde adelaar in ieder geval een uiterste zeldzaamheid.

Deze vogel bevindt zich in het Museum van het Missiehuis te Steyl en maakt zijn trots en sieraad uit. Het is een zeer mooi en volkomen ontwikkeld dier. Een bijgevoegde bemerking meldt, dat de vogel geschoten werd den 5.11.1892 te Boschhoven bij Weert. Met Boschhoven bij Weert kan slechts dat bedoeld zijn, wat in de Provincie Limburg gelegen is. Hiermede is ook bewezen, dat 't een abuis was van den Heer Albarda, toen hij in zijn werk „Aves neerland", schreef, dat de vogel in November 1891 in Noord-Brabant zou zijn geschoten. Op mijne aansporing nu heeft Baron Sn. v. Sch. in C. N. V. Nr. 5 1915 (p. 97) de zaak In kwestie op nieuw onderzocht, het abuis van den Heer Albarda duidelijk aangetoond en het ware feit bewezen. Diensvolgens kan met de opmerking van den Heer Albarda slechts de vogel bedoeld zijn, die zich tegenwoordig in de collectie van Steyl bevindt.

10, HALIAETUS ALBICILLA!

ZWERFVOGEL! ZEER ZELDZAAM!

Voor het voorkomen van dezen vogel in de prov. heb ik slechts 3 gevallen kunnen vaststellen. In het land zelf bevinden zich nog 2 exemplaren, beide voor vele jaren in de provincie gedood. Het eene exemplaar was persoonlijk eigendom van een particulier te Swalmen, zooals ik mij zelf overtuigd heb. Het is een jong dier, aan de Maas geschoten voor meer dan 70 jaren. Het dier behoort nu aan de schoolverzameling in Swalmen. Zoowel Hens als ook Nillesen geven hierover dezelfde berichten. C. N. V. 1912 p. 24 en N. H. G. 1914 p. 114. Het andere exemplaar bevindt zich in de collectie van de abdy Merkelbeek. De Custos van gindsch museum berichtte mij destijds daarover het volgende: „Een exemplaar in mijn bezit, geschoten door den Ed Heer H. Galiart, Burgemeester van Ohé en Laak in Dec. 1895 aldaar. Bij mijn bezoek aan de verzameling aldaar kon ik mij zelf van het feit overtuigen. De Heer Nillesen schijnt zich vergist te hebben, wanneer hij van den vogel als van *Aquila imperialis* spreekt. (N. H. G, 1914 p, 114). Voor ongeveer 50 jaren werd ook een exemplaar in de nabijheid van Venlo buit gemaakt. De erfgenamen van den bezitter stelden er zeker geen belang in, en op den zolder gebracht, ging het dier heelemaal tot ontbinding over. In dezen toestand werd het in 1912 toevallig ontdekt; ik kon er niets meer mee beginnen. Behalve deze aangevoerde ge-

vallen, die allemaal tot het verleden behooren, was nergens een spoor te vinden van het dier, noch hoorde ik ergens, dat de vogel later nog eens waargenomen was.

11. MILVUS, MILVUS, MILVUS!

ZWERFVOGEL! ZEER ZELDZAAM!

Over het sporadisch voorkomen van den Milaan in de prov. Limburg is tot nu toe het volgende bekend:

25 Januari 1904 werd een exemplaar in de nabijheid van Venray geschoten. Dit dier kwam naar Artis. Hens bericht van eenen slecht opgezetten Milaan in een winkel in Valkenburg. Volgens zeggen van den bezitter werd het dier in de nabijheid van de stad geschoten. In de verzameling der Abdy Merkelbeek bevindt zich nu een exemplaar, dat in Juli 1918 in de nabijheid van Meersen geschoten werd. En uit Blijenbeek berichtte men mij: ,,Komt voor, nestelt echter slechts in groote bosschen, zoo in het Rijkswoud bij Cleve, zoo was het ten minste vóór 30 jaren. Maar of het heden nog zoo is?

Uit mijn dagboek kan ik het volgende mededeelen: ,,Tusschen Baarlo en Berckt.'' Tegen 9 uur 's morgens trokken 3 groote roofvogels tamelijk laag vliegend in Noordoostelijke richting. Door middel van een verrekijker kon ik duidelijk de roodbruine kleur van de veeren onderscheiden. Gezien op zijn vlucht is geen vergissing mogelijk, vooral de vorkvormige staart wijst duidelijk op *Milvus*. Het gebeurde den 22.3.1911.

12. PERNIS APIVORUS APIVORUS!

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Dat is weer een Limburgsche. Er kan niet aan getwijfeld worden, dat hij in onze prov. voorkomt. Sommigen noemen hem een zomervogel, Noord-Limburg schijnt hij alleen op zijn trek aan te doen. Hens schrijft over den vogel: „Deze soort komt even over de grens geregeld als zomervogel voor, en is aldaar ook verzameld. Nu en dan worden ook exemplaren op Hollandsch gebied waargenomen, 't meest nog op den trek. Den 2.6.1912 zag ik bij Horn een roofvogel ter grootte van een buizerd, welke hoogstwaarschijnlijk tot deze soort behoorde. (C. N. V. 1912 p. 24). Later ontving ik van dezelfde plaats nog 't volgende bericht; Den

27 Juli 1918 zijn er door den jachtopziener in 't Klosterbosch bij Houthem twee op buizerds gelijkende roofvogels gezien. Het moeten wel *Pernis apivorus* zijn geweest, want den 31 Juli is er zulk een in 't Ravenbosch gadegeslagen, vervolgd als hij werd door jonge torenvalken. Eenige jaren vroeger werd in Hulsberg op de hoenderjaeht in Sept. 'n *Apivorus* geschoten en is in 't bezit van den jager den Heer W. Op 20.8.1913 werd een *P. a.* op de heide bij Helenaveen buitgemaakt en is in 't bezit vrn den Heer Fr. in V. Ook Nillesen-Rolduc noemt den *P. a.* zomervogel van April tot October. In zijn verzameling bevindt zich een exemplaar, den 20.9.1912 nabij Gulpen verkregen,

In de verzameling van Haffmans-Helden zijn 3 exemplaren: 1. een heel donker wijfje, omstreeks 1900 in Heel bij Roermond gevangen. 2. een jong mannetje met volledig overgangsgevederte, omstreeks 1903 bij Kessel geschoten. 3. een jong wijfje, omstreeks 1907 eveneens bij Kessel geschoten. In 't museum van N. H. G. te Maastricht bevinden zich een mannetje en een wijfje — Sept. 1915 in de nabijheid van Limmel-Meersen geschoten. Bovendien nog een jonge vogel zonder aangifte van plaats en datum.

In de verzameling van de abdy Merkelbeek zijn 2 exemplaren, het eene 20.6.1915 in Schinveld en het andere 5.5.1917 te Brunssum geschoten. Dat *P. a.* ook in Limburg broedt, daarover is tot nu toe nog slechts een enkel vaststaand feit te vermelden. Nog in 1912 schrijft Hens (C. N. V. p. 24) in een onprettig gevoel van onzekerheid: Mogelijk broedt hier en daar in de bosschen langs de grens een enkel paar, doch 't is niet bewezen. Het eenige bewezen feit, waarnaar ook baron Sn. v. Sch. in zijn Avif. neerl. p. 72 verwijst, is dat van Weert. In Roosteren heb ik persoonlijk van den Heer Pastoor Beckers het volgende vernomen: „De jonge wespendief van Beckers collectie is een jong vogeltje uit 'n nest bij Weert in Juni 1905 uitgehaald. Het nest was in een eikenboom ter hoogte van ongeveer 7 meter. Het was gebouwd uit takjes en eikebladeren. In 't nest vond men nog resten van wespenlarven. Het feit, dat *P. a.* herhaaldelijk in de maand Juni, dus midden in den broeitijd is gadegeslagen, bovendien dat de vogel haast algemeen als zomervogel betiteld wordt, wettigt het vermoeden, dat hij wellicht meer in 't land broedt dan tot nu bekend is. Dat zal nog uit verdere waarnemingen moeten blijken.

PERNIS APIVORUS APIVORUS.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1900	?	Heel	Coll. Haffmans - Helden
03	?	Kessel	,, ,, ,,
05	? VI	Weert	,, Beckers - Roosteren
07	?	Kessel	,. Haffmans - Helden
12	2 VI	Horn	
12	20 IX	Gulpen	,, Nillesen - Rolduc
13	20 VIII	Helenaveen	,, Partic. - Venlo
14	? IX	Hulsberg	,, ,, - Hulsberg
15	20 VI	Schinveld	,, Abdy - Merkelbeek
15	? IX	Limmel	,, Musseum U.H.G. - Maastricht
17	5 V	Brunssum	,, Abdy - Merkelbeek
1918	27.31 VII	Houthem	

Tabel II.

Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1905						1						
07						1						
12						1			1			
13								1				
14									1			
15						1			1			
17					1							
1918							2					
Ssa.	—	—	—	—	1	4	2	1	3	—	—	— = 11

13. PANDION HALIAETUS HALIAETUS.

ZWERFVOGEL! ZEER ZELDZAAM!

In zijn Avif. Neerl. p. 73 schrijft baron Sn. v. Sch.: „Deze soort komt in elke jaargetijde en vrij dikwijls in Nederland voor". Voor Limburg geldt dit: „vaak" in ieder geval niet. Wat wij over het hier aanwezig zijn van den vischarend weten, is zeer weinig. In C. N. V. 1912 p. 24 schrijft Hens: „Eveneens werd op Duitsch grondgebied nabij Swalmen meermalen de vischarend waargenomen en geschoten. 't Is niet onmogelijk dat deze soort ook op Holl. grondgebied voorkomt. Bij mijn bezoek aan de groote vischteeltvijvers langs de straat Swalmen—Bruggen in de nabijheid van de houtvesterswoning aan de Holl. grens heeft de oude houtvester Holthausen dit bevestigd. Ook merkte hij op, dat de vischarend in de nabijheid der vijvers lang niet zeldzaam is, ja zelfs, dat hij er 's zomers bijna voortdurend wordt aangetroffen. Ik deel dit hier mede, omdat ik vermoed, dat 't exemplaar, dat ik in den zomer 1908 herhaaldelijk aan de Maas gezien heb en dat steeds weer terugvloog in de richting Swalmen, best in bovenbedoelde streek *kon* thuis behooren. Verder wijs ik, wat dit betreft, op de waarnemingen, die ik in „Ardea" 1913 p. 99 publiceerde. Ik beperk mij hier bij 't opgeven der datums, waarop de vogel gezien werd: Begin Juni 1908, verder op den 8sten en 24sten Juli telkens aan de Maas. Den 25sten Jan. 1909 zou een vischarend gezien zijn aan de Zeen bij Maasbree. De Zeer Eerw. Heer Beckers—Roosteren deelde mij mede, dat er ook een exemplaar zou zijn in de schoolverzameling der Ursulinen te Weert. Maar zekerheid heb ik hieromtrent niet kunnen verkrijgen.

14. FALCO PEREGRINUS PEREGRINUS.

TREKVOGEL!

Voor zoover men weet en heeft opgemerkt, behoort deze trekvalk tot de wintergasten. Hiertoe tenminste rekent hem Albarda in zijn Aves. Neerl. en baron Sn. v. Sch. in zijn Avif. Neerl. Wat hier in 't algemeen heel Nederland betreft, geldt ook voor de prov. Limburg. Ook in Limburg behoort hij tot de trekvogels, maar komt behalve in den winter, ook in andere seizoenen voor. Hens zegt hierover: „In voor- en najaar in kleinen getale op den doortrek. Enkele exemplaren overwinteren soms (C. N. V. 1912

p. 24) Nillesen zegt er van: „komt in kleinen getale op den trek, overwintert soms". (N. H. G. 1914 p. 115).

Berichten uit Valkenburg, Blijenbeek, Merkelbeek enz. stemmen hiermee overeen. Hier moet nog op een eigenaardig verschijnsel gewezen worden. Albarda schrijft: „Voor het meerendeel zijn het echter jonge vogels". Datzelfde schreef mij destijds P. Augustinus

FALCO PEREGRINUS PEREGRINUS.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in;
1903	?	Kessel	Coll. Haffmans - Helden
06	21 I	Swalmen	
06	25 II	,,	
08	23 II	Melick - Herkenbosch	
09	2 IX	Swalmen	
09	28 X	,,	
09	4.5 XI	,,	
11	1 II	Merkelbeek	Coll. Abdy Merkelbeek
12	28 II	Valkenburg	
12	1 III	Merkelbeek	,, ,, ,,
13	14 I	,,	,, ,, ,,
13	22 II	,,	, ,, ,,
13	Zomer	Horst	,, Missiehuis - Steyl
14	6,21 III	Merkelbeek	,, Abdy Merkelbeek
14	29 XII	,,	,, ,, ,,
15	16 III	,,	,, ,, ,,
16	1 XI	Caberg	,, Mus. U.H.G. Maastricht
1915/16	Winter	Lomm	,, Ronken - Arcen
1916/17	,,	Arcen	,, ,, ,,
18	31 I	Merkelbeek	,, Abdy Merkelbeek
18	18.19.21.22II	Houthem	
18	1 III	,,	
18	11 IV	,,	
18	20 XI	,,	
19	1 I	,,	
1919	24 II	,,	

Tabel II. Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1903	1											
06	1	1										
08		1										
09									1	1	2	
11		1										
12		1	1									
13	1	1					1					
14			2									1
15			1									
16	1										1	
17	1											
18	1	4	1	1							1	
1919	1	1										
Ssa.	7	10	5	1	—	—	1	—	1	1	4	1 = 31

Merkelbeek: „Komen hier en in den winter wel eens voor, doch vrij zeldzaam — doch meestal jonge vogels. Ook in de verzameling Haffmans-Helden is een jong wijfje in 1903 bij Kessel geschoten. Verder wordt nog uit Swalmen, Caberg, Houthem, Hort, Lomm en Arcen gemeld, dat deze vogel in Limburg is gezien. Zooals uit het bovenstaande blijkt, is deze trekvogel een echte zwerver, ook in onze provincie. Enkele schijnen in den winter hier te blijven of liever rond te zwerven in het heele land en op deze omzwervingen ook Limburg aan te doen. Tot heden is een enkel geval bekend, dat de vogel ook gedurende den zomer hier in 't land is gadegeslagen en geschoten. Dit exemplaar bevindt zich in 't Missiehuis te Steyl. Over een broeden van dezen vogel is tot nog toe niets bekend.

15. FALCO SUBBUTEO SUBBUTEO.

TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Men kan den vogel in het geheele land aantreffen. Hij is geen zeldzaamheid; toch zal men niet kunnen beweren, dat hij juist vaak voorkomt. Enkele treft men overal aan; men zou zeggen, dat hij zich over het geheele land goed verdeeld heeft. Thijsse wees er

reeds in N. O. V. op. (N. O. V. p. 60). „In Zuid-Limburg in vrij groot aantal doch over 't algemeen zeldzaam". Hens (C. N. V. 1912 p. 24) trekt uit zijne waarnemingen hetzelfde besluit en voegt er aan toe, wat hier ook wegens zijn belangrijkheid vermelding verdient. Onderzoek van den maaginhoud leerde mij, dat deze vogel zich zoowel met insecten als met vogels voedt. Dit feit wordt ook door de waarnemingen van Mr. Vallen—Asselt bevestigd, die mededeelt, dat de boomvalk ook jacht maakt op zwaluwen. Ook in 't plaatselijk waarnemingsgebied Steyl—Kessel—Helden—Venlo is de vogel als een zeldzaamheid waar te nemen. Het meest wordt hij in den tijd van den trek waargenomen. Zoo schrijft baron Sn. v. Sch.: „Zwerft in het najaar rond en komt ook op den trek tot ons". (Avif. Neerl. p. 74). Uit Bleijenbeek wordt medegedeeld: „In den herfst op den doortocht natuurlijk meer dan in de lente. Hover—Koningslust meldt: „Is niet zeldzaam op zijn zwerftochten." De in de bijgevoegde tabel vastgelegde waarnemingen toonen, dat de boomvalk in Sept. het meest waargenomen is.

Falco subbuteo is ook broedvogel in de provincie. De bekende gevallen laten hierover geen twijfel meer toe. In de Avif. Neerl. l. c. lezen wij: „Broedt in de meeste boschrijke streken". In heel Limburg zijn verder deze voorwaarden aanwezig. De boomvalk wordt dus ook in alle deelen der provincie broedend gevonden. Uit Noord-Limburg zijn berichten aanwezig uit: Bleijenbeek, Arcen, Venray. Uit Midden-Limburg kwamen berichten van: Venlo, Helden, Panningen, Baarlo, Asselt, Swalmen, Roermond en uit de streken ten zuiden van Roermond ontving ik een betrouwbaar bericht uit Weert en eindelijk kwamen de talrijkste mededeelingen uit Limburgsch Zwitserland, in 't bijzonder van Valkenburg en Houthem, Ik wijs op de ingezonden mededeeling van dien aard door Hens; vergl. C. N. V. 1918 p. 80. Ik laat hierbij in de 2 tabellen de waarnemingsdatums over het voorkomen van *Falco subbuteo* volgen.

FALCO SUBBUTEO SUBBUTEO.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1903	Juli	Weert	Coll. Beckers - Roosteren
05	,,	Venray	,, Nilessen - Rolduc
06	3 V	Swalmen	
07	23 V	Weert	,, Beckers - Roosteren
08	3.10 V ? IX	Swalmen	
1909	28 VIII 9 IX	,,	
09	21 IX	Nunhem	
10	Juli	Baarloo	
10	8 IX	Swalmen	
10	9 IX	Roermond	
10	3 XI	Helenaveen	,, Abdy - Merkelbeek
1911	4 VII	Baarloo	
11	7 VII	Roermond	
11	Juli	Valkenburg	
11	18 XI	Geloo	
1912	13 V	Roermond	
13	9 I	Reuver	
14	4.17 I	Steyl	
16	5 IX	Heerlen	
1917	? IX	Steyl	,, Missiehuis - Steyl
17	28.VIII 3 IX 3 X	Houthem	
18	5.8.28 V	,,	
18	20.28 VIII	,,	
18	3.8 X	,,	
18/19	Winter	Arcen	,, Ronken - Arcen
19	6 II	Baarloo	
19	1 VIII	Maasbree	
19	24 IX	Steyl	
19	begin VIII	Helden - P.	
1919	Najaar	,,	,, Haffmans - Helden

Tabel II. Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1903							1					
05							2					
06					1							
07					1							
08					3				1			
09								1	2			
10							1		2		1	
11							3				1	
12					1							
13	1											
14	2											
16									1			
17								1	2	1		
18					3			2		3		
1919		1					1	2	1			
Ssa.	3	1	—	—	9	—	8	6	9	4	2	— = 42

16. FALCO COLUMBARIUS AESALON.
TREKVOGEL!

Haast alle berichten over waarnemingen over *F. c. aesalon,* die ik ontving, zijn eensluidend, dat deze vogel in de prov. L. trekvogel is. Het meest wordt hij in de maanden waargenomen, als hij op den trek is, en weliswaar in April, October en Nov. In de Avif. p. 74 schrijft baron Sn. v. Sch.: „Bezoekt op den voorjaarstrek, vooral in April evenzeer ons land". Juist zoo bericht men mij uit Merkelbeek: „Doortrekkend zoowel in het voorjaar als in het najaar". Hens eindelijk schrijft: „In de beide trekperioden soms meer of minder talrijk aanwezig. In den herfst van van 1919 trokken vele hierdoor. Enkele exemplaren van *aesalon* werden ook in den winter waargenomen. Van 2 gevallen bericht Hens: „Den eenen keer werd bij Elsloo op 17.1.1916, den anderen keer in Oudvalkenburg op 16.2.1918 een *Falco aesalon* waargenomen. Of het rondzwervende of verdwaalde vogels waren, moeten verdere waarnemingen leeren. Dat de vogel hier in ons land broedt, daarover is tot nu toe nog niets bekend.

17. FALCO TINNUNCULUS TINNUNCULUS.
TREKVOGEL! BROEDVOGEL!

Van de soorten van valken, die men hier in de provincie aantreft, is de torenvalk verreweg de gemeenste. Met den kleinen steenuil en den sperwer is hij in ieder geval degene van de grootere vogels, van welke de meest zekere waarnemingen bestaan. En wat ik reeds vroeger over het voorkomen van den sperwer heb geschreven, dat kan men bijna in denzelfden omvang van den torenvalk zeggen. De eenige tijd, dat de torenvalk niet zoo dikwijls voorkomt, is de winter, ofschoon ook hieromtrent uit Valkenburg een bericht aanwezig is, dat onze valken ook aanduidt als standvogels. Alle berichten melden eenstemmig, dat deze vogels dikwijls hier voorkomen. Zoo uit Blijenbeek: „komt dikwijls voor"; uit Koningslust: „talrijk"; uit Roermond: „gewone broedvogel"; uit Merkelbeek: „is wel de meest voorkomende roofvogel in deze streek", enz. Deze mededeelingen hebben weliswaar niet uitsluitend betrekking op waarnemingen, die voor 't zomerhalfjaar gelden. Maar zooals verschillend wordt medegedeeld en ook uit bijgevoegde tabellen blijkt, blijven er van deze vogels ook 's winters in ons land.

De torenvalk is ook een broedvogel. Alle berichten, die mij toegezonden werden, zoowel uit Zuid-Midden- als Noord-Limburg bevatten ook mededeelingen over het broeden van den vogel in de provincie. Rosen—Blijenbeek noemt hem als van zelf sprekend broedvogel. Evenzoo uit Merkelbeek: „Broedvogel in deze streken". Hens noemt hem eveneens: „gewone broedvogel". (C. N. V. 1912 p. 25).

In N. H. G. 1914 p. 115 schrijft Nillesen—Rolduc: „Broedvogel in Zuid- en Noord-Limburg. De eieren-verzameling bevat verschillende legsels uit Limburg, o.a. uit Wijnandsrade, Wittem, Well en verschillende uit de omstreken van Venray. Verder zijn er nog berichten over den broei uit Arcen, Baarlo, Kessel, Asselt, Swalmen, Heidthuizen, Houthem. Het bericht uit Kessel was nog voorzien van de volg. belangrijke aanteekening: „Gevonden met 4 eieren, eind Juni 1918, Denneboom; oud kraaiennest, een kraai lag dood onder den boom, heeft 3—4 weken gebroed, het duurde zeer lang voor de jongen volwassen waren; lieten zich gemakkelijk opvoeden. Bij de jongen in 't nest vonden wij muizen, groene kikkers en een hagedis".

FALCO COLUMBARIUS AESALON.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1909	14.23 X	Swalmen	
09	6.8.25 XI	,,	
11	22 IX	Merkelbeek	Coll. Abdy - Merkelbeek
13	Najaar	Gennep	,, Missiehuis - Steyl
14	? X	Heerlen	
16	17 I	Elsloo	,, Nillesen - Rolduc
16	14.17 IV	Swalmen	
16	11 X	,,	
17	23 V	Heerlen	
18	16 II	Oudvalkenburg	
1919	?	Broekhuizenv.	,, Ronken - Arcen

Tabel II. Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1909										2	3	
11									1			
13									1			
14										1		
16	1			2						1		
17				1								
1918		1										
Ssa.	1	1	—	3	—	—	—	—	2	4	3	— = 14

18. FALCO VESPERTINUS VESPERTINUS.

ZWERFVOGEL! ZEER ZELDZAAM!

Over dezen zelden voorkomenden gast in Limburg, ja zelfs in geheel Nederland moet ik mij bepalen met aan te wijzen, wat het tijdschrift der N. D. V. 1902 VII p. 226 daarover mededeelt. Daar wordt geschreven: „Slechts eenmaal werd, zoover bekend,

een exemplaar in Nederland gevonden. Het is een oud ♂ in volkomen kleed omstreeks 26.5.1901 geschoten te Ell bij Weert en bevindt zich in de verzameling van den Heer H. J. N. Beckers aldaar. Zoowel Baron Sn. v. Sch. in zijn Avif. p. 57 als ook Nillesen in N. .H G. 1914 p. 115 gewagen van den zeldzamen vogel. Ter gelegenheid van mijn bezoek bij den Heer Pastoor Beckers in Roosteren heb ik de beste gelegenheid gehad, den vogel nauwkeurig te bezichtigen.

FALCO TINNUNCULES TINNUNCULES.

Tabel I. Waarneming met opgave a) van den tijd
b) van de plaats.

Jaar	Tijd	Plaats	Bewijsexemplaar in:
1905	16.3 XI	Melick - Herkb.	
05	20 X	Roermond	
06	28 II 4.11.18 III 1.8 IV 6.20 V 4 VI	Swalmen	
07	2 IV 13 X	Melick - H.	
08	1 III 14 IX 8 XII	Swalmen	
09	7 III	Roermond	
09	12 IV 22 IX 14 X 10.16.18.22.25 XI	Swalmen	
10	30 VI	Baarloo	
10	16 X	Swalmen	
10	20 XII	Oudgastel	Coll. Abdy - Merkelb.
11	21 III	Merkelbeek	,, ,, ,,
11	31 VIII	Swalmen	
11	28 XI	Valkenburg	
12	17 I	Mailar	,, ,, ,,
12	14 I	Valkenburg	
12	11 II	,,	
12	13 V	Heidthuizen	
12	20 V	Baarloo	
12	21 XI	Susteren	
1914	?	Heerlen	
15	? V XI	Valkenburg	
16	20 X 10.15 XI	Heerlen	
17	27 IX	Münster-Geleen	
17	4 X	Houthem	
17	17.20 X	Voerendaal	
18	18 I	Houthem	
18	17 III	Melick - H.	
18	3 VI	Kessel	
18	9.18....30 IV 25 V 10 XI	Houthem	
1919	29 I 26 II	,,	
19	26 II	Tegelen	
19	19.21.22.26 III	Houthem	
19	1 IV	Gulpen	
19	3 IV	Houthem	
19	10 IV	Horst	
19	26 IV	Houthem	
19	15 V	Helden	
19	23 V	Houthem	
19	8 VIII	Venray	
19	10 X	Venloo	
19	1 XII	Blerick	
19	15 XII	Arcen	

Tabel II. Waarneming met opgave van de veelvuldigheid van hun voorkomen naar jaren en maanden.

Jaar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1905									2	1		
06		1	3	2	2	1						
07				1						1		
08			1						1			1
09			1	1					1	1	5	
10						1				1		1
11			1	1				1	1		1	
12	2	1			2				1			
14									1			
15					1				1			
16										1	2	
17									1	3		
18	1		1	5	1	1				1		
1919	1	2	4		2			1		1		2
Ssa.	4	4	11	14	8	3	—	2	9	10	8	4 = 77

Bijvoegsel.

Falco! (spec?)

Ten slotte moge nog een aanteekening hier bijgevoegd worden, welke de aandacht waard is, en voor elken opmerker een nieuw bewijs is, dat wij er nog ver van af zijn, ons een afdoend oordeel te mogen veroorloven betreffende het voorkomen onzer roofvogels. De aanteekening is ontleend van C. N. V. 1911, bladzijde 13 en luidt aldus:

24 Maart 1911 werd boven het Zwarte Water te Venlo een groote roofvogel, boven en onder wit, gezien. Hij vloog 1—2 meter boven lang hout en stond niet in de lucht. Het schijnt, dat deze vogel reeds eenigen tijd hier in den omtrek vertoeft. Zoo schreef mij de Heer L. J. van Rhijn te Venlo. Later, toen Z.Ed. den witten Groenlandschen valk zag, die 7 Dec. in Noord-Brabant werd geschoten en thans in het Leidsche Museum wordt bewaard, meende hij de veronderstelling te mogen uitspreken, dat de te Venlo waargenomen vogel tot dezelfde soort behoorde. Zeker is dat niet onmogelijk, het is zelfs waarschijnlijk, maar onbeantwoord blijft de vraag of het stuk tot den IJslandschen vorm behoorde. Op een afstand in de lucht is dat, meen ik, moeilijk uit te maken. v. PELT—LECHNER, VAN RHIJN.

LITERATUUR.

A. Laubmann. Beiträge zur Kenntnis des Formenkreises *Alcedo atthis* (Abdruck aus dem Archiv für Naturgeschichte. Apr. 1920). Na een korte inleiding geeft de auteur een historisch overzicht over de ontdekking en beschrijving der vormen van den gewonen ijsvogel, welks verbreidingsgebied zich uitstrekt over geheel Europa en Azië met uitzondering van het hoogere noorden, over Noord-Amerika en het Indo-Maleisch gebied. In een volgende afdeeling worden de individueele en geographische variatie besproken alsmede opmerkingen over de phylogenie ten beste gegeven.

Daarna volgen nomenclatorische overwegingen, eerst van algemeenen, daarna van specialen aard. Hier past een woord van waardeering aan den geachten schrijver, die op de duidelijkste, klaarste wijze dit moeilijk thema zoodanig heeft behandeld, dat een ieder het begrijpen kan. Dat, bij de moderne, fijne bestudeering van geographische rassenvariatie tot quaternaire nomenclatuur zal moeten worden gekomen, acht Dr. Laubmann zeker. Hij besluit zijn geschrift met een systematisch deel, waarbij hij twee nieuwe eilandvormen van den gewonen ijsvogel wenscht erkend te zien, namelijk van Corsica en Formosa. Volgens hem is de vorm van Japan niet *bengalensis,* zooals tot dusver vrij algemeen werd aangenomen, maar Bonaparte's *japonica.*

A. Laubmann. Kritische Untersuchungen über die Genotypfixierungen in Lesson's Manuel d' Ornithologie 1828. (Abdruck aus dem Archiv für Naturgeschichte 1919). De internationale regelen der nomenclatuur eischen, dat elke geslachtsnaam op een enkele, bepaalde soort worde vastgelegd. Die vastlegging kan, naar de ingestelde regelen, op vierderlei wijze plaats hebben: door monotypie, door tautonomie, door oorspronkelijke aanwijzing en door latere aanwijzing. De auteur heeft nu getracht uit Lesson's werk die vaststellingen op te zoeken, die heden ten dage, in verband met de internationaal overeengekomen regelen, nog geldig zijn en is daarbij tot een twee-en-twintigtal gekomen. Maar hierbij is de auteur niet gebleven; hij heeft ook alle andere geslachten voor welke Lesson een genotype had vastgesteld, zonder daartoe gerechtigd te zijn, besproken en getracht in al deze gevallen de geldige soort voor de vaststelling van het genotype uit te vorschen. Deze hoogst tijdroovende en lastige arbeid is waarlijk niet gering te achten. De uitkomsten er van zijn neergelegd in een

dertigtal bladzijden welker inhoud natuurlijk zich niet leent om hier in een kort woord verder te bespreken. Ieder, die zich voor de ingewikkelde ornithologische nomenclatuur interesseert, neme zelf kennis van deze bladzijden.

Aquila jaargang 1918 en 1919. Wij ontvingen deze twee jaargangen tegelijk in Nov. 1920; de eerste in het gewone, de tweede in zeer gereduceerd formaat tengevolge van de treurige omstandigheden waarin Hongarije zich na den oorlog bevindt. In eerstgenoemden jaargang vinden we eenige artikelen met platen over anatomisch-ornithologische onderwerpen; verder eenige kleinere opstellen, waaronder een, de vondst van de Siberische lijster voor 't eerst in Hongarije meldend, de aandacht trekt. Het meest omvangrijk artikel is van J. Schenk en behandelt de geschiedenis der ornithologie van Hongarije.

De jaargang 1919 bevat voor het meerendeel kleinere mededeelingen, een langer en zeer uitgewerkt bericht over het voedsel van de ekster, enz.

Novitates Zoologicae. XXVII. 1920. p. 333—512. Op de p.p. 425—505 vinden we in dit deel een vervolg van Hartert's artikel: Types of birds in the Tring Museum (vervolg van 1919 p. 178, waarop vroeger de aandacht werd gevestigd).

Niet minder dan 530 typen worden thans opgenoemd; een zeer nuttig werk; men kan nu weten dat de eerst beschreven exemplaren van al deze vormen in de „General Collection" van het Tring-Museum zijn te vinden, terwijl bij elk de plaats in de literatuur wordt aangehaald, waar de vorm voor 't eerst is beschreven. Enkele nieuwe subspecies vinden we in deze opsomming, alsmede hier en daar bemerkingen van nomenclatorischen en anderen aard. Hartert heeft hier weer eens een omvangrijk werk geleverd, 't welk hem een massa arbeid moet hebben gekost.

(Bovenstaande opgaven, die in mijn vorig literatuuroverzicht een plaats hadden moeten vinden, zijn, tengevolge van lange afwezigheid in 1921 tot mijn leedwezen blijven liggen. Ik veroorloof mij ze thans te plaatsen. S.)

Club van Nederlandsche Vogelkundigen

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERINGEN 3 en 4

1922

:: SNEEP & MARIS :: ZEVENBERGEN ::

CLUB VAN NEDERLANDSCHE VOGELKUNDIGEN

JAARBERICHT No. 12

AFLEVERINGEN 3 en 4

1922

:: SNEEP & MARIS :: ZEVENBERGEN ::

BERICHTEN.

De Heer A. Scheijgrond, Secretaris van de Goudsche Ornithologenclub „Hirundo", Bleekerssingel 64 te Gouda, die zich bezig houdt met de samenstelling eener lijst van vogelsoorten voorkomende in die streek van Holland, verzoekt leden van onze Club, die in hun collectie exemplaren daaruit stammende, bezitten, hem opgave te willen doen van deze, met de noodige bijzonderheden omtrent sexe, datum, plaats, enz.

De Voorzitter maakt bekend dat hij zijn woonplaats Doorn heeft verlaten en thans tijdelijk is gevestigd te Brussel (Rue du Prince Royal 65). Die leden, die de vriendelijkheid hadden hem wel eens eenig voorwerp voor zijn verzameling aan te bieden, zouden hem veel genoegen doen, als er zich weer eens zulk een gelegenheid voordeed, hun zending te richten aan onzen Secretaris, den Heer P. Hens, Burgemeester van Valkenburg in Limburg.

Alle correspondentie kan aan bovenstaand adres gericht worden.

Inning der contributie van in Nederlandsch-Indië woonachtige leden onzer Club gaat dikwerf met moeilijkheden gepaard. Teneinde deze te ontgaan, verzoekt het Bestuur die Heeren beleefdelijk in Mei hun contributie per postwissel over te maken aan den Penningmeester, den Heer Dr. G. van der Meer, Braetstraat 17A te Zutphen.

Septembervergadering.

Donderdag 28 September werd vergaderd te Utrecht in het Hôtel Noord-Brabant. Aanwezig twaalf leden. Verscheidene hadden kennis gegeven van verhindering, tengevolge van jachtafspraken. Het is nu eenmaal niet anders! Onder de trouwst opkomende leden bevinden zich vele van onze beste jagers, en om die midden in den jachttijd op een vergadering te krijgen, is niet gemakkelijk.

De notulen der vorige vergadering werden voorgelezen en goedgekeurd; ook werd voorgelezen het verslag der in den zomer gehouden excursie naar het Zwanewater, die zeer interessant is geweest en door fraai weder begunstigd.

Na afdoening van enkele ingekomen stukken, werden twee nieuwe leden geballoteerd.

De Heer Hellebrekers vertoonde zijn kaartsysteem in gebruik voor het catalogiseeren zijner eiercollectie, 't welk zeer practisch is en evengoed op andere collectiën kan worden toegepast. Dezelfde vertoonde een zeer merkwaardig nest van de geelgors. *(Emberiza citrinella)*, dit jaar in Gelderland gevonden. Het bestaat hoofdzakelijk uit haar en het is bedekt door een plat, uiterst kunstig geweven „deksel" van hetzelfde materiaal, aan één zijde met den nestrand samengeweven. Het komvormig nest met het platte, openklappende deksel, heeft geheel den vorm van een oesterschelp. Iets dergelijks schijnt nieuw. Geen der aanwezigen heeft ooit zulk een geelgorsnest gezien of er in de literatuur van gelezen.

De Secretaris, de Heer Hens, toont ingelijks iets nieuws, namelijk het eerste in Nederland gevonden nest van de Europeesche kanarie *(Serinus canarius germanicus)*. Wel is de soort reeds lang verdacht geworden in Zuid-Limburg te broeden, daar exemplaren gedurende den geheelen zomer werden waargenomen, maar een bewijs dat ze voortplantten ontbrak. Dit bewijs is thans geleverd. De Heer P. H. Nillesen nam een paar waar, dat te Rolduc in een acacia een familie grootbracht en toen de jongen waren uitgevlogen, nam hij het nest, dat thans door den Heer Hens vertoond werd. Zeer zeker zal binnen korter of langer tijd het broeden ook geconstateerd worden op andere Zuid-Limburgsche plaat-

sen. De soort breidt zich in Duitschland meer en meer noordelijk uit en heeft zelfs Finland bereikt. Naar alle verwachting zal zij zich in Nederland ook wel meer en meer noordwaarts begeven. In ieder geval kan zij thans reeds tot de broedvogels binnen onze landpalen worden gerekend. Den Heer P. Nillesen komt de eer toe dit belangrijk feit het eerst te hebben geconstateerd.

Vervolgens toonde de Heer Ir. Jhr. F. C. van Heurn een zeer fraaie collectie roofvogels door hemzelven gedurende een verblijf van eenige jaren op Sumatra bijeengebracht en bespreekt deze uitvoerig. ZEd. broeder, Jhr. W. C. van Heurn, zeer kort geleden van Java teruggekeerd, bespreekt daarna dezelfde roofvogels in verband met hun verbreiding over dit laatste eiland. Deze beide interessante voordrachten werden met de grootste belangstelling aangehoord. Eenige door sommige leden gestelde vragen werden door de Heeren referenten beantwoord.

De Voorzitter deed hierna mededeeling van waarnemingen door hem gedurende een verblijf van 10 weken in den afgeloopen zomer in het Bentheimer woud gedaan. Daarna vertoonde hij een bontspecht *(Dryobates major)* eenige jaren geleden in de provincie Utrecht geschoten, die merkwaardig is om de roestbruine kleur van voorhoofd en onderdeelen. (Aan dit stuk worden in deze aflevering eenige nadere regelen gewijd). Intusschen bleek dat niemand der aanwezigen, ook diegene die veel bontspechten in handen hadden gehad, ooit een in Nederland buitgemaakt exemplaar hadden gezien dat zoo intensief bruin gekleurd was.

Op een vergevorderd uur werd, niets meer aan de orde zijnde, de vergadering gesloten.

Ornithologie van Nederland.

Waarnemingen van 1 October 1921 tot en met 30 September 1922, verzameld door Mr. R. Baron Snouckaert van Schauburg.

In moet mij, evenals vorig jaar, eenigszins beperken in het vermelden van ornithologische bijzonderheden die mij in het afgeloopen jaar bekend werden.

Het belangrijkst is de nieuwe broedvogel, *Serinus canaria germanicus;* zeer zeldzame trekvogels werden niet waargenomen; wel was de trek in 't najaar nogal sterk; vinken en keepen in menigte, sijzen zeer vroeg. Er zijn veel houtsnippen geweest en ze kwamen vroeg, terwijl de trek lang aanhield; in November werden de grootste „bags" gemaakt. Ook boschduiven waren plaatselijk zeer talrijk wegens de vele eikels en beukennooten.

Sturnus vulgaris vulgaris L. — Spreeuw. In 't begin van Juni vonden we in een nestkast een legsel van vier eieren met veel bruinachtige spikkels; ze waren voor praepareering helaas te zwaar bebroed (Scheygrond).

Serinus canaria germanicus Laubm. — Europeesche kanarie. Het is eindelijk mogen gelukken voor het reeds zoolang vermoede broeden dezer soort in Limburg een bewijs te krijgen. Ons geacht medelid, de Eerw. Heer P. H. Nillesen vond het nest te Rolduc, observeerde de vogels gedurende het broeden en het voederen der jongen van zeer nabij. Het, na 't uitvliegen der jongen weggenomen nest, werd op de Septembervergadering door den Heer Hens vertoond.

Dit een en ander als voorloopig bericht. De Heeren Nillesen en Hens komen er later op terug. (S.)

Motacilla alba alba L. — Witte kwikstaart. Op 10 Januari zag ik te Amsterdam in de „bocht" van de Heerengracht een wijfje. Het liep langs den waterkant en verdween telkens in de openingen der riolen; blijkbaar zocht het daar voeder. (de Pesters).

Op 16 Januari zag ik een exemplaar aan de Maas te Maastricht. (Hens).

Ik zag de eerste (één stuk) in het dorp Doorn op 21 Februari, waarschijnlijk een vroege trekker. (S.)

Motacilla cinerea cinerea Tunst. — Groote gele kwikstaart. Ik zag op een kouden dag eind Januari een exemplaar loopen op het ijs op den hofvijver te 's Gravenhage. Iemand anders had den vogel aldaar twee dagen te voren ook gezien. (W. C. Snouckaert).

Bombycilla garrula garrula (L.) — Pestvogel. Ik ontving een ♀ 't welk 19 November dood gevonden was op een balcon te Culemborg. Zooals de sectie uitwees, had de vogel zich doodgevlogen. (S.)

Op een singel te Leeuwarden zag ik 21 Januari een exemplaar. Vergissing in de soort is uitgesloten, want ik kon den vogel tot op 3 à 4 passen naderen en, voor zoover mij bleek, was hij alleen. Hij slokte voortdurend roode bessen naar binnen. (Canters).

Op 20 December werd één stuk gezien in den tuin van de Rijks H.B.S. te Gouda. (Scheygrond).

Al deze waarnemingen betreffen pestvogels in steden. Ook binnen de stad Manchester in Engeland werden 10 November 1921 twee, op bessen azende, voorwerpen gezien. (S.)

Muscicapa hypoleuca hypoleuca (Pall.) — Zwart-grauwe vliegenvanger. Te beginnen met 15 April, dus zeer vroeg, tot in Mei was er bij Valkenburg een ongekend sterke trek dezer soort. Een oude jachtopziener, die de vogels goed kent, verklaarde mij in geen 50 jaar er zooveel gezien te hebben. (Hens).

Turdus merula merula (L.) — Zwarte lijster. 22 April vond ik in het park te Gouda in een nestkast voor vliegenvangers een onvoltooid merelnest; de binnenlaag ontbrak. Het ♀ zat er op, maar vloog onmiddellijk er af. Later is dit nest, dat onvoltooid is gebleven, door een vliegenvanger bewoonbaar ingericht. (Scheygrond).

Dryocopus martius martius (L.) — Zwarte specht. Ik kan U berichten dat de zwarte specht door een lid onzer Club wederom is waargenomen. Het was op 11 Februari te Hekendorp in Zuid-Holland. (Scheygrond).

Ixobrychus minutus (L.) — Woudaapje. 22 Juni vond een onzer Clubleden een woudaapjesnest met 7 eieren in een der Reeuwijksche plassen. Deze soort broedt hier niet zoo zelden, terwijl de roerdomp op de plassen niet broedt en alleen op den trek voorkomt. (Scheygrond).

Op 11 Juli zag ik weer een woudaapje in de buurt bij Elburg van de plek waar ik vóór 2 jaar een nest dezer soort vond. (ten Kate).

Charadrius morinellus L. — Morinelpluvier. Op 28 Augustus schoot een mijner kennissen in het open veld te Schimmert nabij Valkenburg een oud exemplaar. Een zeldzame vogel in Limburg! (Hens).

Himantopus himantopus (L.) — Steltkluit. Bij een bejaarden inwoner van Eindhoven vond ik een opgezet exemplaar, dat door hem 7 Juni 1919 bij een ven ten Z.O. van Aalst bij Eindhoven was geschoten. Er waren toen 2 stuks bij elkaar. (van Malssen).

Ik vermeld dit feit vanwege de zeldzaamheid der soort ter volledigheid, ofschoon de verzameldatum niet valt binnen het tijdperk waarover dit verslag loopt. (S.)

Scolopax rusticola rusticola L. — Houtsnip. Hierboven vermeldde ik reeds den goeden houtsnippentrek in het najaar van 1921. Hier laat ik nog een paar aanteekeningen volgen.

Dit jaar (1921) waren de houtsnippen nogal talrijk in de buurt van Gouda, Onze Clubvoorzitter nam voorwerpen waar tot even binnen de stad. (Scheygrond).

10 April vond een jachtopziener een vogel met drie jongen onder Amerongen; de jongen naar gissing niet ouder dan 3 à 4 dagen, De eierdoppen werden als overtuigingsstukken meegenomen. (Ned. Jager van 15 April 1922).

Op denzelfden datum van 10 Aril werd ook onder Loosdrecht een nest gevonden waaruit den volgenden dag de drie jongen uitgeloopen waren. (Ned. Jager van 22 April 1922).

Sterna hirundo L. — Vischdiefje. 5 Juni vond ik aan 't „Moordgat" bij Voorthuizen drie nesten met abnormale eieren:

No. 1, bevatte 2 gewone en 1 blauwwit ei,

No. 2, alleen 1 zuiver wit met 2 bruinzwarte vlekjes en

No. 3, 2 gewone en 1 zuiver wit. (ten Kate).

Naar aanleiding van de Everest-expeditie.

In „the Ibis" van Juli 1922 vinden we een bericht van N. B. Kinnear, met noten van A. F. R. Wollaston, over de vogels, die gedurende de eerste Mount Everest-expeditie zijn verzameld. Aangezien wellicht niet alle onzer Clubleden het Engelsch tijdschrift in handen krijgen, schijnt het dienstig op een en ander belangrijks in deze verhandeling in ons Jaarbericht te wijzen. Terloops zij vermeld, dat 258 exemplaren, behoorende tot 59 soorten zijn verzameld. Dat schijnt weinig, maar opgemerkt wordt, dat niet overal kon verzameld worden om niet in botsing te komen met de godsdienstige opvattingen en gevoeligheden der Tibetanen terwijl de verzamelaar niet slechts aan vogels zijn aandacht kon wijden, maar ook in alle vakken van zoölogie, zoowel als in botanie werkzaam moest zijn en buitendien belast was met den medischen dienst der expeditie.

Ik wil natuurlijk geen opsomming geven van de soorten, die in de bezochte, weinig of niet bekende streken werden aangetroffen, ofschoon dit belangrijk genoeg is, maar wel wensch ik de aandacht te vestigen op de verticale verbreiding van sommige soorten, waaromtrent nieuwe gegevens werden gevonden.

De schrijver van het artikel zegt, dat Wollaston vogels zag en collectionneerde op hoogten, die alle vorige records overtreffen en dat trekkende vogels werden opgemerkt over zeer hooge bergketenen. Wel wist men vroeger reeds, dat vogels op hun weg van Centraal—Azië naar Britsch—Indië den Karakorum—Keten overvliegen, maar nieuw is, dat kleine vogels tot 20.000 voet hoogte gaan; Wollaston zag op die hoogte trekkende piepers en roodstaarten.

In een kampement der expeditie op 17.000 voet werden gezien, resp. geschoten: Temminck's strandlooper, de koningssnip *(Rostratula capensis)* enz., terwijl men 's nachts stemmen hoorde van overtrekkende wulpen en grutto's. Een lammergier vloog hoog over een top van minstens 25.000 voet.

Een exemplaar van den zwarten ruiter werd verzameld 13.500 voet hoog; Oberholser's vorm *eurhina* van den tureluur broedt

op 15.000 voet; hoppen zijn gewone broedvogels in dorpen en kloosters tot 16.000 voet, maar men zag de soort ook vliegend boven een gletscher van 21.000 voet. Interessant was 't schieten van een koekoek *(Clamator jacobinus jacobinus)*, overigens een soort van vlak land, op 14.000 voet. Op geweldige hoogte, 18.500 voet, werden bastaard nachtegalen *(Lioscopus collaris nipalensis)* geschoten, zoo hoog als men dien bergvogel nog nimmer had aangetroffen; roodstaarten *(Phoenicurus ochruros rufiventris)* trokken in menigte in September op 20.000 voet, en roodborsttapuiten *(Saxicola torquata indica)* eveneens in grooten getale op 17.000 voet.

Een vorm van den grooten pieper *(Anthus richardi striolatus)* bezocht in verscheidene exemplaren een kampement der expeditie in September op 20.000 voet en een witten kwikstaartvorm *(Motacilla alba leucopsis)* schoot men op 17.500 voet; een kleine leeuweriksoort *(Calandrella brachydactyla dukhunensis)* op 17.000 voet, wat een record is. De Himalaya-groenling *(Hypacanthis spinoides)*, tot dusverre nooit boven 10.000 voet aangetroffen, werd thans in eenige exemplaren op 12.500 voet verzameld. Op 14.000 voet vindt men ringmusschen in alle Tibetaansche dorpen en kloosters, en bijna even hoog de roodmusch *(Carpodacus erythrinus roseatus)*.

SNOUCKAERT.

Over een merkwaardig exemplaar van den grooten bontspecht.

Op den 17 September 1908 bracht men mij een grooten bontspecht *(Dryobates major)* die dienzelfden dag in een bosch van hooge boomen in de gemeente Langbroek bij Doorn was geschoten. Het is een oud exemplaar van het mannelijk geslacht.

Dadelijk toen ik dit stuk in handen kreeg, viel mij de abnormale kleur van vele zijner deelen op, die bij onzen gewonen bontspecht wit plegen te zijn. Die kleur is namelijk niet wit, maar min of meer intensief bruin. Zij deed mij herinneren aan de kleur van den Chineeschen specht *(D. cabanisi Malh.)* en toen ik den vogel vergeleek met exemplaren dezer verre Aziatische soort in mijn collectie, bleek het inderdaad, dat ik mij niet had vergist.

Natuurlijk houdt, behalve die bruine kleur, elke vergelijking op, want *D. major* en *D. cabanisi* zijn twee verschillende soorten in den kring der bonte spechten.

Om nu te preciseeren, het volgende. Bij mijn vogel is het voorhoofd niet wit, maar eenigszins glanzend kastanjebruin, de borstelveertjes zwartachtig. Kin, keel en krop eveneens kastanjebruin; een rij kleine, zwarte vlekken loopt dwars over de onderkeel van de eene zwarte halsvlek naar de andere, zoodat er een, slechts hier en daar onderbroken, dwarsband ontstaat. De overige onderzijde is koffiebruin tot aan het rood van den buik, maar geleidelijk iets of wat lichter wordend vooral aan de, door de vleugels bedekte, zijden van den romp. De groote, witte vlekken terzijde van den kop en den hals, dus vier in aantal, zijn (vooral laatstgenoemde) bruinachtig getint; vóór het oog een rand van kleine, kastanjebruine veertjes; onder het oog, voornamelijk het rechteroog, een aantal dito vlekjes. De witte schoudervederen zijn bruinachtig grijs getint, de langste echter zuiver wit, evenals de vlekken op de vleugelvederen.

De vogel is nog niet geheel uitgeruid; de buitenste vleugelpen (onuitgegroeid) steekt nog gedeeltelijk in de bloedschacht.

Ik heb den specht, waarvan door wijlen den heer Ter Meer een voortreffelijke huid gemaakt is, voorloopig binair als *D. major* benoemd, in mijn collectie bontspechten opgeborgen.

Vorig jaar kwam mij nu in handen no. 6 van den jaargang 1921 van het Zwitsersch jachtblad: der Weidmann, in welk blad men nu en dan interessante bijdragen op ornithologisch gebied vindt onderteekend G. v. B. (G. von Burg) den bekenden Zwitserschen vogelkundige te Olten. In dit nummer vond ik op p. 6 een kort bericht van dezen ornitholoog, getiteld: Die Buntspechte des Mittellandes und des Jura, bij lezing waarvan ik mij mijn bewusten afwijkenden specht terstond herinnerde.

Von Burg zegt daarin, dat de groote bontspecht helaas behoort tot die soorten in Zwitserland, die door den intensiever gedreven land-, bosch- en fruitbouw sterk in aantal verminderen en dat het daarom tijd wordt deze soort eens nader in oogenschouw te nemen en te onderzoeken. Hij heeft mitsdien in den winter 1920/21 een honderdtal bontspechten uit Zwitserland, Bohemen, Oostenrijk, Duitschland, Frankrijk, den Elzas, Vorarlberg en Tirol in onderzoek genomen, waarbij ook de Italiaansche subspecies *D. m. harterti* niet buiten beschouwing bleef, en is tot het resultaat gekomen dat het hem onmogelijk is zijn Zwitsersche exemplaren (uit het Zwitsersch middenland en Jura) met de Duitsche te vereenzelvigen en is van meening dat de spechten uit die regionen afwijkingen vertoonen, die het aannemen van een nieuwe subspecies rechtvaardigen.

Om dit oordeel te staven, geeft von Burg de beschrijving van een ouden mannelijken vogel, welke ik hier onvertaald mededeel.

Altes Männchen: Stirnband von 1 bis 2 Millimeter Breite, schönbraun bis kastanienbraun. Rotes Kopfband 6 bis 10 Millimeter. Alle weisse Partien des Oberkörpers bräunlich überlaufen, am Kopf am intensivsten. Unterseite intensiv rotbraun, weisslich verwaschen; Kehle am stärksten braun, oft ein braunrotes Band zwischen den beiden schwarzen Halsstreifen, oft einen 3—5 Zentimeter im Durchmesser messenden Kehlfleck (der haüfig eine hellere Mitte hat) bildend. Die Unterseite weist nicht eine einzige reinweisse Stelle auf.

Tot zoover von Burg. Men ziet 't, deze beschrijving past heel aardig op mijn meergemelden specht. Natuurlijk zijn er afwijkingen, maar die vindt men individueel bijna overal en von Burg vond die ook bij het door hem onderzocht Zwitsersch materiaal, daar bij de woorden oft en häufig gebruikt en van verschillende

afmetingen (natuurlijk bij verschillende individuen gevonden) schrijft.

Bekijk ik mijn specht nader, dan vind ik op den krop duidelijk den gedefinieerden kastanjebruinen kropband, waarvan von Burg spreekt. Hij gewaagt niet van de door mij genoemde zwarte vlekjes, die individueel kunnen zijn.

Ik heb geen Zwitserschen vogel ter vergelijking gehad, maar de overeenkomst met von Burg's beschrijving is merkwaardig!

Ik heb nooit een Hollandschen bontspecht gezien, die zóó bruin is; dit bruin kan ik, zooals reeds gezegd, alleen terugvinden bij den Chineeschen *D. cabanisi.* 't Is ook geheel afwijkend, veel intensiever dan het bruin dat men geregeld bij den Canarischen bontspecht aantreft.

Is nu mijn vogel een gewone varieteit, zonder meer, of zou een koene veronderstelling, dat een Zwitsersche vogel tot in de provincie Utrecht zou zijn gekomen, te gewaagd zijn? Inderdaad schijnt het wel zoo, maar..... het stuk werd in den trektijd (17 Sept.) geschoten, juist in den tijd dat bonte spechten wel meer trekken.

Maar de richting dan, zal men terstond vragen. Zal, in den herfst, een vogel uit een zuidelijker gelegen land naar een noordelijker trekken?

Misschien toch wel. Er zijn daarvoor bewijzen door het ringonderzoek onomstootelijk vastgesteld. Men denke slechts aan de Boheemsche kapmeeuwen, die op den herfsttrek in Nederland zijn gevonden.

Het zou interessant zijn te weten of er meer gevallen bekend zijn, dat zulke bruingekleurde bontspechten in ons land zijn verzameld. Ik heb, behalve dat éene stuk, er nooit een in handen gehad.

SNOUCKAERT.

Een bruikbare methode van praepareeren?

Enkele dagen vóór mijn vertrek naar Nieuw-Guinea, in Mei 1920, had ik te Buitenzorg 't genoegen, kennis te maken met den heer Boden Kloss, Directeur van het Zoölogisch Museum te Kuala Lumpur op 't Maleische Schiereiland, die juist terugkeerende was van zijn jaarlijksche verzamelreis langs, telkens weer andere, Aziatische kusten en eilanden, en die bij deze ontmoeting, in verband met mijn komende werkzaamheden in Papoea, mijne aandacht meende te moeten vestigen op de praepareermethode der dusgenaamde *„formaline-mummies"*.

Hoewel deze werkwijze ook toèn al lang niet nieuw meer was, waren mij toch nooit tevoren resultaten ervan onder de oogen gekomen, en nu deed 't zien van een tweetal door Mr. B. K. gedemonstreerde voorwerpen mij terstond besluiten, te gelegenertijd eens proeven te zullen nemen, en, naar gelang van mijne bevindingen, de methode in de toekomst in toepassing te zullen brengen. De uitkomst dezer proefnemingen nu, aanvankelijk tijdens mijn Guinea-reis begonnen, en later te Buitenzorg voortgezet, strookt nagenoeg geheel met hetgeen Mr. B. Kl. mij er van tevoren over meedeelde: de methode biedt n.l. eenerzijds groote voordeelen, maar heeft anderzijds ook zeer veel tegen; onder bepaalde omstandigheden verdient zij dienovereenkomstig te worden toegejuicht, maar nooit passe men haar toe, zoolang zij ook maar eenigszins vermeden zou kunnen worden; in 't kort, als noodmaatregel, maar ook uitsluitend als zoodanig, verdient zij aanbeveling.

Met het mummificeeren wordt n.l. alleenlijk 't doel beoogd, in een bruikbaren toestand nog te kunnen conserveeren, wat men anders door omstandigheden veroordeeld zou zijn weg te werpen. Gaat men er om andere redenen toe over, bijv., op reis zijnde, om in een korte spanne tijds tòch veel te kunnen verzamelen, dan komt men bedrogen uit, aangezien veel meer aan qualiteit er door verloren gaat, dan wat men aan quantiteit ermede wint; en ons streven moet toch blijven: liever weinig en goed, dan veel en slecht.

Inmiddels blijf ik het ten zeerste op prijs stellen, in deze ook anderer zienswijze te mogen vernemen, en zou daarom bescheidenlijk

een beroep willen doen op Mr. Snouckaert, wien ik zoo vrij ben geweest een aantal mijner objecten toe te zenden, in de hoop, 't zeer gewaardeerde oordeel van Z.H.W.Geb. later in enkele woorden aan 't slot dezer regelen uitgesproken te zullen zien.

Naar mijn meening zijn de voor- en nadeelen der formaline-methode in hoofdzaak de volgende:

a. Voordeelen.

1e. Zij geeft een enorme tijdsbesparing. Ieder, die zich wel eens met praepareerwerk heeft bezig gehouden, weet, welk een kapitaal aan *tijd* er in een ornithologische collectie ligt opgesloten. Een bezuiniging daarop van 40 % of méér is dus van niet te overschatten belang.

2e. Dank zij deze tijdbesparing is 't mogelijk, om in verloren oogenblikken, of op reis, of anderszins, vogels in bruikbaren toestand te behouden, die men anders wegens tijdgebrek onherroepelijk weg zou moeten werpen.

3e. De methode is door een ieder zeer gemakkelijk te leeren, en 't werk dus ook eerder aan ondergeschikten over te laten, dan bij 't maken van een goede *huid*.

4e. Gewonde, beschadigde of in een reeds bedenkelijken toestand verkeerende vogels kunnen er zonder veel moeite nog in bruikbare objecten mee worden omgezet, terwijl overigens dusdanige gehavende voorwerpen bij de zeer bewerkelijke oude werkwijze veelal feitelijk geen *loonend* resultaat meer kunnen opleveren.

5e. In 't veld zijnde, en bij uitzondering eens zeer veel goeds ontmoetende, behoeft men zich niet zoo licht van buitmaken te laten weerhouden door de gedachte, dat men een gedeelte toch zal moeten laten bederven. M.a.w. men kan meer vrijelijk gebruik maken van gunstige gelegenheden, die Diana ons wel eens biedt, aangezien er niets absoluut verloren behoeft te gaan door bederf wegens tijdgebrek.

6e. Onderzoek van sexe en maaginhoud kan even zorgvuldig plaats hebben als bij eenige andere methode.

b. Nadeelen.

1e. Alleen kleine en niet vette vogels leenen zich voor deze bewerking. Mr. B. Kl. meent, tot de grootte van een kraai, doch zou ik de grens veel lager willen stellen, bijv. bij de afmeting van een lijster.

2e. De voorwerpen worden hard, stug, onhandelbaar; vleugels en staart zijn in 't geheel niet meer uit te spreiden; veelal wordt 't lichaam ook verwrongen, misvormd, en steeds schrompelt 't wanstaltig in. Behalve onpleizierig in 't gebruik, zijn mummie's derhalve ook verre van natuurgetrouw.

3e. Het vergiftigen geschiedt veel onvollediger dan bij behoorlijk verzorgde huiden, en 't groote quantum gedroogd vleesch en vet zal een voortdurende attractie voor vernielende insecten blijven.

4e. Opweeken en daarna monteeren is bij formaline-mummie's onmogelijk.

Dit heeft ook zijn *goede* zijde!

Men ziet 't: de kritiek luidt niet zeer gunstig.

Een formaline-mummie wordt op de navolgende wijze vervaardigd. Een klein propje watten, in sterke formaline gedrenkt, brengt men middels een pincet in den bek van 't vogeltje; men bevochtigt er de geheele mondholte en den slokdarm mede, en laat 't in de keel zitten. De snavel wordt daarna gesloten. Vervolgens incideert men den buikwand op de gewone wijze, houdt met de linkerhand de veêren op zij, en neemt met een pincet achtereenvolgens alle inwendige organen uit 't lichaam, de genitalia 't laatst. Teneinde deze laatste duidelijk in situ te kunnen zien liggen, verdient 't aanbeveling, de incisie borstwaarts een eindje te verlengen; daardoor kan dan tevens de formaline vlugger in de vleezige borstspieren binnendringen. Zijn alle ingewanden verwijderd, en bloed en andere vochten in de lichaamsholte middels een watje weggenomen, dan bestrijkt men de binnenzijde van borst- en buikholte op de beschreven manier met sterke formaline, en vult de open gekomen ruimte stevig met droge watten op, na desgewenscht, evenals in de mondholte, de lichaamswand van arsenicum te hebben voorzien. Vervolgens incideert men de spieren van pooten en vleugels, en brengt met de punt van 't mes telkens een druppeltje formaline in 't opengelegde vleesch. Na deze hoogsteenvoudige bewerking is 't dier gereed om gedroogd te worden, doch spreekt 't vanzelf, dat eenige completeerende zorgen zeer welkom zijn. Zoo blijft 't bijv. aan te raden, de buikholte met een draadje dicht te halen, 't gevederte behoorlijk op zijn plaats te leggen en 't geheele dier met spelden in den meest natuurlijken vorm op een plankje vast te steken, totdat de formaline volledig heeft ingewerkt. Ook kunnen oogen en hersenen door de mondholte worden uitgenomen en door

een vulstof vervangen, doch noodig is zulks niet; evenmin is 't noodzakelijk, bij kleine vogels de ledematen te incideeren, ingeval men bij lage temperatuur kan drogen, en de formaline dus voldoenden tijd heeft, om van binnenuit door alle weefsels heen te dringen, vóór dat de rottingsbacteriën hun verderfelijk werk hebben begonnen. Kan men er den tijd voor vinden, dan spreidt men tenslotte den staart een weinig uit, en zorgt, dat de vleugels niet àl te dicht tegen 't lichaam aan drogen; deze voorzorg verhoogt de bruikbaarheid van 't object; maar, nogmaals, de eenige beweegreden tot 't maken van formaline-mummies moet m.i. blijven de overweging, dat een half ei méér is, dan een leege dop.

In aansluiting op 't voorafgaande moge hier nog terloops de aandacht worden gevestigd op een methode van conserveeren, die heel wat betere resultaten geeft dan de vorige, maar die dan ook veel tijdroovender is, en uitsluitend toepassing vindt in gevallen, waarin 't niet mogelijk is, doode vogels *onmiddellijk* tot huiden te verwerken. Men legt n.l. 't uitwendig goed gereinigde, en inwendig ontweide (met uitzondering van maag en genitaliën!) dier eenvoudig in een oplossing van formaldehyde ter sterkte van ongeveer 1 % netto. Bij lage temperatuur, en ingeval van zeer kleine dieren, kan men met nog geringere concentratie volstaan. De vleezige deelen der ledematen moeten echter worden geïncideerd, de borsthuid een weinig losgeprepareerd, en 't gevederte zorgvuldig in zijn natuurlijke ligging gebracht. Op deze wijze bewaard zijnde kunnen de meeste vogelsoorten nog ten allen tijde tot onberispelijke huiden worden verwerkt, terwijl 't dubieus schijnt te zijn, of sommige bepaalde kleuren onder de langdurige inwerking der formaline verbleeken, en mogelijk de vetten zich over 't gevederte verspreiden. Een tweede voordeel dezer voorloopige bewaringsmethode is, dat de voorwerpen absoluut voor insectenvraat en schimmels gevrijwaard blijven, maar helaas ontbreken ook de nadeelen niet. Afgezien van de bijzondere bezwaren, die aan 't opwerken van een door en door natten vogel verbonden zijn, weet een ieder dat de (onzuivere!) formaline de meest gebruikelijke metalen aantast, zoodat (geparaffineerde) blikken bijv. slechts korten tijd gebruikt mogen worden, wil men de zekerheid hebben, dat de inhoud niet door roest beschadigd wordt; en, houten vaatjes, of stopflesschen van de vereischte afmeting liggen nu eenmaal niet binnen ieders bereik! Bovendien zijn zulke natte conserven op reis een zeer lastige bagage; gesoldeerde blikken springen daarbij herhaaldelijk open, en niet volledig sluitende blikken of flesschen worden door àl te

werkwillige koelie-handen onherroepelijk ondersteboven gehouden. Zoodoende zag ik mij tijdens mijn Guinea-reis genoodzaakt, de *natte* bagage tot 't alleruiterste te beperken, en deed dus geen persoonlijke ervaring met in formaline bewaarde vogels op. Objecten van dien aard, die mij nadien onder de oogen kwamen, en die de deugdelijkheid der methode onherroepelijk bewezen, waren 't werk van anderen.

Buitenzorg, Aug. 1921. W. C. VAN HEURN.

Jhr. van Heurn was zoo vriendelijk mij een aantal vogels toe te zenden, volgens de hiervoor beschreven methode met formaline gepraepareerd. Terwijl ik den vriendelijken schenker daarvoor hier nogmaals mijn besten dank uitspreek, wil ik voldoen aan zijn verzoek om mijn meening over die huiden te zeggen.

Ik ben het volkomen met Z.H.W.G. eens, dat, waar mogelijk, deze praepareer-methode moet worden vermeden omdat de voorwerpen, die er aan onderworpen zijn geweest, wanstaltig, hard en lastig in het gebruik zijn. Echter moet gezegd zijn, dat ik zulke formaline-huiden toch beter vind dan heelemaal niets en ik, in een gegeven geval van te veel vogels in eens, stellig liever het teveel met die stof zou bewerken, dan de exemplaren weg te doen. De kleuren der vederen schijnen er niet onder te lijden, want tusschen gewoon gepraepareerde en met formaline bewerkte exemplaren van *éénzelfde* vogelsoort (ik heb hier bonte Javaansche op 't oog), die Jhr. van Heurn mij tegelijk toezond, was geen verschil in kleur door verbleeking, uitbijten e.a. te zien.

Ik heb de formaline-vogels goed weggeborgen teneinde te zien of ze zich na langen tijd goed zullen houden.

SNOUCKAERT.

Over eene collectie vogelhuiden van Oost-Atjeh

door

Ir. Jhr. F. C. VAN HEURN en
Mr. Dr. Baron R. C. E. G. J. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Wanneer men eene verzameling wil aanleggen van de avifauna van een landschap in de tropen, dan kan men het meeste succes verwachten, wanneer men eene streek tot studie-object kiest, waar zich nog uitgestrekte maagdelijke oerbosschen bevinden. Niet dat deze bosschen numeriek zooveel meer vogels zullen bevatten dan open moerassen of cultuurstreken, maar de vogels in deze laatste zullen zeker eene grootere verspreiding en daardoor ook grootere bekendheid bezitten.

Er bestaat een zeer groot aantal typische oerboschvogels, welke oogenblikkelijk verdwijnen, wanneer het oerbosch voor de cultuur moet wijken, en van deze is nog maar weer een gering gedeelte in staat om stand te houden in betrekkelijk kleine geisoleerde stukken bosch, die in den regel in cultuurstreken langen tijd blijven bestaan.

De mate, waarin het vermogen bij vogels ontwikkeld is om zich aan te passen aan gewijzigde levensomstandigheden, ontstaan door het open leggen van woeste streken, schijnt voor iedere soort zeer specifiek te zijn. Een aardig voorbeeld van dit verschillend aanpassingsvermogen, dat natuurlijk nauw samenhangt met de voedingswijze, geven ons de verschillende Sumatraansche duivensoorten te zien.

De gewone grijze duif *Streptopelia suratensis tigrina* Temm. en Knip.) wist zich zoo gemakkelijk aan te passen, dat zij zich op ontzaglijke wijze kon vermenigvuldigen. Zij komen nu op velden en wegen zoo veelvuldig voor, en zijn zoo weinig schuw, dat zij herhaaldelijk door auto's overreden worden.

Ook de gewone groene duif (*Osmotreron vernans* Linn.) is in het cultuurgebied zeer talrijk. Zij voedt zich graag met de rijpe bessen van *Lantana camara*, eene plant, die de overheerschende vegetatie vormt op de eenige jaren verlaten tabaksvelden.

Veel minder talrijk ziet men de kleine *Osmotreron olax* Temm. en de schitterende goudgroene *Chalcophaps indica* Linn. Deze hebben voor hun levensonderhoud onvoorwaardelijk bosch noodig, hoewel zij zich in vele gevallen zullen tevreden stellen met secundair jong bosch of kampong terreinen.

Nog schuwer voor elk voortdringen der beschaving is eindelijk de poenei djamboe *(Ptilinopus jambu* Gm.), de meest opvallende en schitterendste duif van Sumatra. De hoofdkleur is groen, met schitterend karmozijnen kop; lichte borst, waarop wederom een karmozijn-roode vlek. Reeds eeuwen is dit prachtjuweel van Sumatra's fauna bekend. *Marsden* [1]) zegt er van:

„The punei jambu is smaller than the usual size of doves; the back, wings and tail are green, the breast and crop are white, but the front from the latter has a slight shade of pink; the forepart of the head is of a deep pink, resembling the blossom of the jambu fruit, from whence its name; the white of the breast is continued in a narrow streak, having the green on one side and the pink on the other, half round the eye, which is large, full and yellow, of which colour is also the beak. It will live upon boiled rice and padi, but its favourite food, when wild, is the berry of the rumpunnei *(Ardisia coriacea)*, perhaps from this circumstance so called."

En toch mag men zeggen, dat de poenei djamboe in het zuivere cultuurgebied nog maar bij uitzondering wordt waargenomen. Men moet haar zoeken in of nabij het oorspronkelijke oerbosch. Op dezelfde wijze zouden wij nog tal van andere voorbeelden kunnen geven, o.a. met de verschillende baardvogelsoorten en de ijsvogels en deze zouden alle te zien geven, dat men juist in dit oerbosch de zeldzame vogels heeft te zoeken. Ook in de hieronder beschreven collectie is de bovengenoemde, volstrekt niet algemeen voorkomende duif vertegenwoordigd. Het oorspronkelijke oerbosch heeft n.l. een groot gedeelte van deze collectie opgeleverd. Geen deel van Sumatra toch bevat uitgestrektere oerbosschen dan Atjeh. Rijker aan natuurschoon dan de beroemde Padangsche Bovenlanden, maagdelijker en nog minder bezocht door natuuronderzoekers, is dit het land, dat om verdere bestudeering vraagt en dat den onderzoeker onbeperkte voldoening zal schenken. Onafzienbare moerassen, met dicht, ontzaglijk hoog riet begroeid, wisselen hier af met zware oerbosschen, terwijl dieper in het gebergte dennen-

---

[1]) William Marsden. The History of Sumatra. London 1784, pag. 125.

(Auct. phot.)

Paja Tjitjem of vogelmoeras, een der onafzienbare met hoog riet begroeide moerassen in Noord Oost-Atjeh.

wouden en grasvlakten de meest volmaakte afwisseling brengen in het anders eentonig oerboschlandschap. Het dicht begroeide heuvelland, dat het gebergte omzoomt, reikt in Oost-Atjeh slechts op weinige plaatsen tot de kust. Een dezer plaatsen is in Tamiang, de grensprovincie met de boschrijke afdeeling Langkat van het Gouvernement Sumatra's Oostkust. Vooral in dit laatste landschap is de kuststreek zoo schilderachtig en de natuur zoo overweldigend, als men het langs de geheele Oostkust van Sumatra niet meer aantreft. Tal van kleinere en grootere rivieren monden in de Aroe-baai uit, met tal van vertakkingen, door welke het zeewater bij vloed ver het land kan binnendringen. Men krijgt daardoor het voor Sumatra's vlakke stranden wonderlijke aspekt van steile, met oerbosch begroeide hooge heuvels, aan den voet omgeven door een gordel van mangrove. Overigens is bijna de geheele vlakte langs Oost-Atjeh's kust door eene tamelijk dichte bevolking in cultuur gebracht.

Meer naar het binnenland is de bevolking niet of slechts sporadisch doorgedrongen, maar vanuit de kustgebieden hebben de zoogenaamde Europeesche culturen eenige diepe bressen in het oerbosch geslagen.

Hier, op zwaar heuvelland, aan de grens van plantage en oorspronkelijk bosch zijn de hieronder beschreven vogels verzameld, en wel op de onderneminq Aloer Djamboe, 50 M. boven den zeespiegel, gelegen in Tamiang en op de onderneming Alas Peurba op 200 M. boven de zee, ± 18 K.M. ten Z. van Lho Seumawe [1]). Zeker zou het verzamelen op deze zoo bijzonder geschikte plaatsen uiterst bezwaarlijk, zoo al niet onmogelijk geweest zijn, indien het Agentschap van de „Handelsvereeniging Amsterdam" onder wier beheer genoemde ondernemingen staan, daartoe niet vergunning verleend, en alle gevraagde faciliteiten verstrekt had. Dit bewijs van belangstelling van een commercieel lichaam in zuiver wetenschappelijk werk verdient zeker hooge waardeering.

---

[1]) Zie de kaart in: van Heurn en Snouckaert van Schauburg, Avifaunistische Studien in de Gajo-landen. Deze Jaarberichten No. 11, 1921, pag. 5.

Over de tweede Atjeh-collectie

van

Jhr. F. C. VAN HEURN.

Jhr. F. C. van Heurn, van wiens verzameling in de streek van het meer Takengon (1200 M.) in Gajo-land (Atjeh) een beschrijving werd gegeven in afl. 1 van het vorig Jaarbericht, heeft andermaal in Atjeh gecollectionneerd in de maanden September— November van hetzelfde jaar 1920. Ditmaal viel de keuze op veel lager gelegen localiteiten meer nabij de N.O.-kust, te weten de ondernemingen Alas Peurba (200 M.) en Aloer Djamboe (50 M.)

De Heer van Heurn, onlangs in het vaderland teruggekeerd, heeft mij verzocht ook deze verzameling te bewerken, van welke opdracht ik mij met genoegen kwijt. Hieronder volgt de lijst met enkele opmerkingen.

Voor het gemak van eventueele vergelijking heb ik wederom de systematische volgorde door Robinson en Kloss voor hun soortenlijst van Sumatra aangenomen, tot de mijne gemaakt.

PHASIANIDAE.

Rollulus roulroul (Scop.)

Phasianus roulroul Scop., Del. Flor et Faun. Insubr, II, p. 93, 1786.

♂ Alas Peurba, 17 Sept.

COLUMBIDAE.

Osmotreron olax (Temm.)

Columba olax Temm., Pl. Col. 241, 1823,

♂, ♂ juv, ♂ juv. Aloer Djamboe, 11 Nov.

Komt mij voor een familie te zijn, denzelfden dag ter zelfder plaatse geschoten. De jongen, zoo goed als volwassen, dragen een interessant overgangskleed van het jeugdige, dat met dat der wijfjes overeenkomt, naar het mannelijke.

Ptilinopus jambu (Gm.)
Columba jambu Gm., Syst. Nat. II, p. 784, 1788.
♂ Alas Peurba, 16 Sept.

Streptopelia chinensis tigrina (Temm. en Knip).
Columba tigrina Temm. en Knip, Pig. I, pl. 43, 1808—11.
♀♀ Alas Peurba, 26 Sept.

FALCONIDAE.

Spilornis cheela bacha (Daud).
Falco bacha Daud. Traité II, p. 43, 1800.
♀ Aloer Djamboe, 22 Nov.

In Bull. B. O. Cl. XL, 1919, p. 37 vindt men een nieuwe bewerking door W. L. Sclater van de vormen van *Spilornis*, waarbij *S. cheela* met 14 subspecies, waarvan *bacha* er één is. Als verbreiding van dezen vorm wordt opgegeven het Maleisch schiereiland tot zuidelijk Tenasserim en Sumatra, terwijl *S. c. bido* (Horsf.) tot Java is beperkt.

Robinson en Kloss (Journ. Fed. Mal. St. Mus. 1918, p. 122 en 268) vermelden den Sumatraanschen vögel als *pallidus* en subsp. van *bacha*. *Pallidus* echter schijnt beperkt te zijn tot het laagland van Borneo en de naam dus niet voor den Sumatraanschen (afwijkenden) vorm in aanmerking te kunnen komen. *Pallidus* werd door Sharpe (Cat. B. Br. Mus. I, p. 290) eveneens uitsluitend voor den Borneaanschen vogel aangewend.

Voor *bacha* wordt ook wel gelezen: *bassus* (Nov. Zool. 1913, p. 334).

CORACIIDAE.

Eurystomus orientalis orientalis (L.)
Coracias orientalis L. Syst. Nat. Ed. XII, p. 159, 1766.
♀ Aloer Djamboe, 25 Nov.
Dit stuk heeft in den nek een witte veer.

ALCEDINIDAE.

Ceyx tridactyla (Pall.) = *C. enopopygius* Oberh.
Alcedo tridactyla Pall. Spic. Zool. VII, p. 10, pl. 2, fig. 1, 1769.
♂ Alas Peurba, 27 Sept.

Halcyon concreta (Temm.)
Dacelo concreta Temm. Pl. Col. IV, pl. 346, 1825.
♀ Alas Peurba, 13 Sept.
De vogel was als ♂ geëtiketteerd, maar is zonder twijfel een ♀.

Carcineutes pulchellus (Horsf.)

Dacelo pulchella Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 175, 1821.

♂♂ Alas Peurba, 25 en 26 Sept.
♀♀ id. 25 en 30 id.
♂ Aloer Djamboe, 17 Nov.

Het sexueel verschil is bij deze prachtige ijsvogels wel zeer groot.

BUCEROTIDAE.

Anthracoceros convexus (Temm.)

Buceros convexus Temm. Pl. Col. II, p. 82, pl. 530, 1832.

♂ Aloer Djamboe, 22 Nov.

MEROPIDAE.

Merops philippinus L. Syst. Nat. Ed. XII, p. 183, 1766.

♀♂♀ juv. ♂ Alas Peurba, 11, 18, 18 en 26 Sept.

Graaf Gyldenstolpe behandelt deze in het oosten wijd verbreide soort als subspecies van *M. superciliosus* van Afrika en Madagascar (Ibis 1920, pag. 587).

Nyctiornis amicta (Temm.)

Merops amictus Temm. Pl. Col. IV, p. 310, 1824.

♀ Alas Peurba, 23 Sept.
♂♀ Aloer Djamboe, 17 en 23 Nov.

Eerstgenoemd exemplaar van deze prachtige soort is geëtiketketteerd als ♂. De snavellengte zou doen vermoeden, dat dit juist is, maar het vermiljoenrood van keel en voorhals strekt zich als een breede band over het voorhoofd uit, wat een kenmerk van den vrouwelijken vogel is (Cat. B. Br. Mus. XVII, p. 91). Bij dit stuk is de kin groen; verder is de snavel omringd door een bandje van hemelsblauwe vedertjes, zoodat de kop van den snavel af deze opeenvolging van kleuren vertoont: blauw, vermiljoen, lila, groen.

TROGONIDAE.

Pyrotrogon diardi sumatranus (Blas.)

Harpactes diardi sumatranus Blas. Mitt. d. Geogr. Ges. u. d. Naturh. Mus. zu Lübeck, II Reihe, Heft X, p. 7, 1896.

♀ Alas Peurba, 24 Sept.

W. Blasius (l. c.) benoemde, weinig opvallend in den text, de exemplaren dezer soort van Malakka en Sumatra als *sumatranus*. Later (Bull. Liverpool Mus. II, 1900, p. 34) hebben Forbes en

Robinson de vogels van Malakka afgescheiden als *P. d. neglectus*. Geen vergelijkingsmateriaal bezittend, kan ik niet uitmaken of er tusschen de vogels van beide streken constant verschil bestaat, maar geloof van niet, omdat Robinson en Kloss in hun lijst van Sumatraansche vogels de op dat eiland wonende individuen *neglectus* noemen. M. i. is deze naam synoniem van *sumatranus*.

Pyrotrogon kasumba (Raffl.)

Trogon kasumba Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 282, 1822.

♂ Alas Peurba, 27 Sept.

CUCULIDAE.

Chalcococcyx xanthorhynchus (Horsf.)

Cuculus xanthorhynchus Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 179, 1821.

♂ Aloer Djamboe, 14 Nov.

Zanclostomus javanicus (Horsf.)

Phoenicophaeus javanicus Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 178, 1821.

♂ ♀ Aloer Djamboe, 17 en 25 Nov.

Rhopodytes tristis elongatus (S. Müll.)

Phoenicophaeus elongatus S. Müll. Tijdschr. Nat. Gesch. p. 342, pl. 9, fig. 1, 1835.

♀ Alas Peurba, 25 Sept.

Dit exemplaar heeft de duidelijke groengele tint op de grijze borst bedoeld door Robinson en Kloss, Journ. Fed. Mal. St. Mus. VIII, 1918, p. 137.

Rhinortha chlorophaea (Raffl.)

Cuculus chlorophaeus Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 288, 1822.

♂ Alas Peurba, 14 Sept.

♀ Aloer Djamboe, 13 Nov.

Deze beide zijn oude vogels. In Cat. B. Br. Mus. is de jonge vogel niet beschreven; men kan de beschrijving van het jeugdig stadium vinden in Blasius & Nehrkorn's Beiträge z. Kenntniss der Vogelfauna von Borneo (Jahresber. d. Ver. f. Naturwissensch. zu Braunschweig 1880—81, p. 123). Een stuk van Sarawak in mijn collectie beantwoordt daaraan volkomen.

Urococcyx erythrognathus erythrognathus (Hartl.)

Phaenicophaeus erythrognathus Hartl. Verz. Mus. Bremen, p. 95, 1844.

♂♂ Aloer Djamboe, 12 en 22 Nov.

Blasius en Nehrkorn (t. c. pag. 124—126) wijzen op de verschillen van de vogels van deze soort van Borneo met exemplaren van Malakka enz. en schrijven dat men eerstgenoemde den naam *borneensis* zou kunnen geven. Berlepsch heeft de vogels van Borneo en de Natoena-eilanden afgescheiden onder den naam *microrhinus* (Nov. Zool. II, p. 70, 1895), waarbij Blasius zich aansloot (Mitt. d. Geogr. Ges. u. d. Naturhist. Mus. zu Lübeck, II Reihe. Heft X, 1896, p. 46). Hij voegt er bij op p. 47: op de Natoena-eilanden schijnen beide vormen naast elkander voor te komen.

De twee vogels van Jhr. van Heurn zijn oude ♂♂ met geprononceerd roode vlekken aan de basis van boven- en ondersnavel. De neusgaten zijn rond, de kinvlek is bij één exemplaar grijs, bij het andere witachtig.

CAPITONIDAE.

Chotorea mystacophanes mystacophanes (Temm.)

Bucco mystacophanes Temm. Pl. Col. III, p. 315, 1824.

♂ Alas Peurba, 15 Sept.

Robinson en Kloss hebben de vogels van Puket-eiland, ten westen van Malakka, afgescheiden onder den naam *C. m. aurantiifrons* (Journ. Nat. Hist. Soc. Siam III, 1919).

PICIDAE.

Picus vittatus vittatus Vieill. Nouv. Dict. d'Hist. Nat. XXVI, p. 91, 1818.

♀ Alas Peurba, 11 Sept.

Door Graaf Gyldenstolpe werd (Orn. Mon. Ber. 1916, p. 28) de vorm van Noord-Siam afgescheiden als *P. v. eisenhoferi*, zijnde grooter en de rugkleur helder grasgroen in plaats van olijfgeel. Later hebben Robinson en Kloss (Bull. B. O. Cl. XI, 1919, p. 13) de vogels van het eiland Langkawi, ten westen van het Maleisch Schiereiland, afzonderlijk benoemd als *connectens*. Stuart Baker echter (Ibis 1919, p. 190) wijst op de variabiliteit van deze spechtsoort, ook individueel. Hij beschouwt *eisenhoferi* als synoniem van *vittatus*.

Stresemann heeft aangetoond dat de vorm van den Kangean-archipel, ten oosten van Madura, grooter is en dezen afgescheiden als *P. v. limitans* (Arch. f. Naturg. 1921, p. 74.)

Picus puniceus observandus (Hart.)
Gecinus puniceus observandus Hart. Nov. Zool. III, p. 542, 1896.
♀ juv. in den rui, Alas Peurba, 15 Sept.

Chrysophlegma miniatum malaccense (Lath.)
Picus malaccensis Lath. Ind. Orn. I, p. 241, 1790.
pull. zonder opgave van sexe, Aloer Djamboe, 20 Nov.
Bij Stresemann (l. c. p. 81) *Callolophus m. malaccensis.*

Chloropicoides *(Gauropicoides)* **rafflesii rafflesii** (Vig.)
Picus rafflesii Vig., Mem. of Life Raffl. App. p. 669, 1831.
♀ Aloer Djamboe, 18 Nov.

Enkele stuitvederen van dezen vogel hebben roodgele randen. Ik vermeld dit omdat Hesse (Orn. Mon. Ber. 1911, p. 192) de vogels van het vaste land (Malakka) onder den naam *peninsularis* scheidde o.a. op grond van roode „bijmenging" op de vederen van stuit of supracaudalen. Stresemann (t. c. p. 90) geeft voor *peninsularis* duidelijker goudgroenen toon der bovenzijde en eenigszins grootere doorsneematen op. *Borneonensis* schijnt daarentegen in doorsnee wat kleiner te zijn, maar de verschillen tusschen deze 3 vormen zijn wel zwak.

Blythipicus rubiginosus (Swains.)
Hemicircus rubiginosus Swains. Nat. Hist. B. Western Afr. II, p. 150, 1837. De opgave dat deze soort in Afrika zou tehuis behooren, is natuurlijk fout; de „patria designata" is Singapore.

Pyrrhopicus porphyromelas (Boiè) Rob. & Kl. 1918 (nomen nudum).
Lepocestes porphyromelas Rob. & Kl. 1919.
♀ Alas Peurba, 24 Sept.

Miglyptes tristis micropterus Hesse, Orn. Mon. Ber. 1911, p. 182.
Miglyptes grammithorax Rob. & Kl. 1918.
Miglyptes tristis grammithorax Rob. & Kl. 1919.
♂ Alas Peurba, 28 Sept.

Micropterus werd door Hesse (l. c.) van Borneo beschreven. Naar Stresemann (t. c. p. 101) kan de Sumatraansche vogel eveneens daaronder vallen. Tegenwoordig wordt door de auteurs *micropterus (= grammithorax)* als subspecies van *tristis* behandeld (Hesse, Gyldenstolpe, Robinson & Kloss, Stresemann).

Miglyptes tukki (Less.)
Picus tukki Less. Rev. Zool. 1839, p. 167.
♀ Alas Peurba, 30 Sept.

Hemircercus concretus coccometopus Reichenb. Scans. Picinae, p. 401, pl. 656, fig. 4364 en 4365, 1854.

♂ ♀ Alas Peurba, 26 Sept.

Dit is de Sumatraansche vorm (ook van Borneo, naar Hesse Orn. Mon. Ber. 1911, p. 183); *sordidus* is van Malakka, terwijl de nominaatvorm Java enz. bewoont.

Triponax javensis javensis (Horsf.)

Picus javensis Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 175, 1821.

♂ ♂ Aloer Djamboe, 23 Nov.

De vorm der Sulu-eilanden (en later ook van de Philippijnen) werd door Blasius, J. f. O. 1890, p. 140 onder naam van *suluensis* afgescheiden. Gyldenstolpe (Ibis 1920, p. 605) behandelt Blanford's *feddeni (Mulleripicus feddeni* Blanf. Journ. As. Soc. Beng. XXXII, 1863, p. 75, Birma) ook als subspecies van *javensis* en geeft de verbreiding dezer soort in Siam op.

EURYLAEMIDAE.

Calyptomena viridis Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, 1822, p. 295.

♂ ♀ ♂ Alas Peurba, 13, 13 en 14 Sept.

Eurylaimus javanicus harterti v. Oort, Notes Leyd. Mus. 31, 1909, p. 210, Sumatra.

♀ juv. Alas Peurba, 28 Sept.

♂ ♀ Aloer Djamboe, 19 Nov.

Bij de oude vogels zijn de subcaudalen wijnrood met geelachtige randen, bij den jongen is de geheele onderzijde bruinachtig geel met een wijnroode streep langs het midden van borst en buik; aan de subcaudalen is het geel overheerschend doordat de randen der veeren geel en enkele zelfs geheel van die kleur zijn. Op achterhals en vleugeldekken druppelvormige heldergele vlekken. De gele veeren van den middenrug hebben fijne zwarte dwarsbandjes. Kop en hals meer bruinrood, niet zoo zwartachtig wijnrood als bij de ouden.

Eurylaimus ochromelas Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 297, 1822.

♂ ♀ Alas Peurba, 24 Sept. en 1 Oct.

Corydon sumatranus sumatranus (Raffl.)

Coracias sumatranus Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 303, 1822.

♂♂♂ Alas Peurba, 22 Sept.

De soort is verbreid over Malakka, Z.-Annam (Ibis 1919, p. 441), Siam (Ibis 1920, p. 582) en Sumatra. De vorm, die op Borneo voorkomt en bij welken het zwart van boven- en onderzijde door donkerbruin is vervangen, is door Hartert (Bull. B. O. Cl. XXXVII, p. 4, 1916) onder den naam *brunnescens* afgescheiden.

Cymbirhynchus macrorhynchus lemniscatus (Raffl.)

Eurylaimus lemniscatus Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 175, 1821 en p. 296, 1822.

♂♂♀ Alas Peurba, 15, 22 en 22 Sept.

♀♂♀ Aloer Djamboe, 12, 25 en 25 Nov.

De al of niet aanwezigheid van witte vlekken op de uiterste stuurpennen, waarop subspecifisch verschil gegrond werd, schijnt geen al te constant kenmerk te zijn. Hartert schreef in Wytsman's Genera Avium, Fam. Eurylaemidae p. 7, 1905 van den nominaatvorm *macrorhynchus* van Borneo: tail *usually* without white, van *lemniscatus* van Sumatra en Malakka: tail with white bars on innerwebs.

Vorderman (Natuurk. Tijdschr. v. Ned. Ind. Deel I, afl. 3, p. 391, 1890) had een exemplaar verzameld door C. Bock op Borneo, van 't welk hij schreef, dat het de witte vlekken op de uiterste staartpennen miste.

Blasius en Nehrkorn (Beiträge z. Kenntniss der Vogelfauna von Borneo, nach den Sammlungen des Herrn Dr. Platen 1880, in Jahresbericht d. Ver. f. Naturw. zu Braunschweig 1880-81) vermelden aldaar op p. 139 drie exemplaren, waarbij een ♀ bij 't welk de schuine witte vlekken op de binnenvlag der twee uiterste staartpennen sterk ontwikkeld waren, juist zooals bij een Malakkahuid in 't Brunswijksch museum. Bij een ♂ zijn de witte vlekken aanwezig, doch slechts van de grootte van een erwt en bij het tweede ♂ zijn ze als 1 Mm. breede grauwe streepjes op de buitenste staartpen moeilijk te onderscheiden.

In Cat. B. Br. Mus. XIV, p. 468, 1888 beschouwt Sclater *lemniscatus* als synoniem van *macrorhynchus*.

In de collectie door den Heer van Heyst in Deli gemaakt en door Robinson en Kloss bewerkt (Journ. Straits Branch Roy. As. Soc. 1919, p. 103) waren 12 exemplaren, waarvan deze schrijvers

zeggen : These birds vary a good deal in the amount of white on their tails, one from Bandar Baroe having practically none, while others have spots on four outer pairs. On the whole, however, there is less white than in Malayan and more white than in West-Sumatran specimens. Of the large number of specimens available from all localities, those of Borneo certainly have least and those from the Northern Malay Peninsula most.

Kloss schrijft verder: (Ibis 1918, p. 114): Specimens which I have seen from the west coast of Sumatra have both white-spotted tails and tails with scarcely any white on the feathers. All specimens, however, from the northern part of the range of this species seem to have markedly white-patched tails, and where the difference has become constant it should be recognised.

De zes stuks door Jhr. van Heurn in Atjeh verzameld, geven eenzelfde soort variatie te zien; iets wits hebben ze alle, maar het is beperkt tot hoogstens de twee buitenste stuurpennen als vlekje of slechts als streepje op de binnenvlag.

Men zie ook hierbij wat Hartert, Wanderj. Naturf. p. 183, 1902 over de vormen van *macrohynchus* schrijft.

PITTIDAE.

Pitta granatina vanheurni Kloss.

♂ jun. Alas Peurba, 13 Sept.

Slechts vóór kort is deze *Pitta* van Sumatra bekend. De Bussy verzamelde een exemplaar, van Heyst een en Jhr. van Heurn twee (of drie). Aangezien de Sumatraansche vogels van den Malakka-vorm *(coccinea)* afwijken, heeft Kloss hun den naam van onzen Clubgenoot gegeven. De heer van Heurn is, op grond van door hem onderzocht materiaal, van meening dat deze onderscheiding niet steekhoudend is.

MUSCICAPIDAE.

Tchitrea paradisi affinis Blyth, Journ. As. Soc. Beng. XV, p. 292, 1846.

♀ Aloer Djamboe, 14 Nov.

Philentoma velatum (Temm.)

Drymophila velata Temm. Pl. Col. 334, 1823.

♂ ♀ ♂ Alas Peurba, 20, 20 en 24 Sept.

Rhinomyias pectoralis (Salvad.)
Alcippe pectoralis Atti R. Acad. Sci. Torino II. p. 530, 1868.
♂ juv. ♀ Alas Peurba, 19 en 27 Sept.

CAMPEPHAGIDAE.

Artamides sumatrensis (S. Müll.)
Ceblepyris sumatrensis S. Müll. Verh. Nat. Gesch. Land — en Volkenk. p. 190, 1835.
♀♀♀ Alas Peurba, 18 Sept.

PYCNONOTIDAE.

Aegithina tiphia viridis (Bp.)
Iora viridis Bp. Consp. Av. I, p. 397, 1850.
♂♀ Alas Peurba, 4 Oct.

Chloropsis viridis zosterops Vig. App. Mem. Life Raffl. p. 674, 1847.
♂♂ Alas Peurba, 24 en 25 Sept.
♂♂♀ Aloer Djamboe, 14, 18 en 26 Nov.

Chloropsis icterocephala icterocephala (Temm.)
Verdin icterocephala Temm. Pl. Col. 512, fig. 2, 1826.
♂ Alas Peurba, 24 Sept.
Ik geloof, dat *C. viridinucha* van Borneo (Sharpe, Ibis, 1877, p. 15) slechts subspecies is van *icterocephala*.

Chloropsis cyanopogon (Temm.)
Phyllornis cyanopogon Temm. Pl. Col. 512, fig. 1, 1826.
♀ Aloer Djamboe, 25 Nov.

Hemixus malaccensis (Blyth.)
Hypsipetes malaccensis Blyth. Journ. As. Soc. Beng. XIV, p. 574, 1845.
♂♂ Alas Peurba, 30 Sept. en 2 Oct.

Iole olivacea olivacea Blyth, Journ. As. Soc. Beng. XIII, p. 386, 1842.
♂♂♀ Alas Peurba, 18, 24 en 27 Sept.
♂♀♂ Aloer Djamboe, 13, 13 en 15 Nov.
De vormen der species *olivacea* zijn door Robinson en Kloss behandeld in Ibis 1918, p. 598. Deze auteurs nemen als verbreiding van den nominaatvorm aan: Sumatra, Borneo, Java en het Britsche deel van het schiereiland Malakka.

Microtarsus melanocephalus (Gm.)
Lanius melanocephalus Gm. Syst. Nat. I, p. 309, 1788.
♂ Alas Peurba, 11 Sept.
♀ ♂ ♂ Aloer Djamboe, 11, 13 en 13 Nov.

Criniger sumatranus Wardl. Rams. Ann. & Mag. Nat. Hist. 5, p. 431, 1882.
♂ ♀ ♂ Alas Peurba, 16, 16 en 18 Sept.
♂ ♂ ♀ Aloer Djamboe, 15, 18 en 18 Nov.

Alophoixus phaeocephalus (Hartl.)
Ixos (Trichixos) phaeocephalus Hartl. Rev. Zool. 1844, p. 401.
♂ ♂ ♀ Aloer Djamboe, 16, 18 en 18 Nov.

Trachycomus ochrocephalus (Gm.)
Turdus ochrocephalus Gm. Syst. Nat. I, p. 821, 1788.
♂ Alas Peurba, 21 Sept.

Pycnonotus brunneus brunneus Blyth, Journ. As. Soc. Beng. XIV, p. 568, 1842.
♂ Aloer Djamboe, 11 Nov.

Het is niet zonder een gevoel van onzekerheid dat ik dezen vogel onder bovenstaanden naam vermeld. De status dezer kleine bulbuls schijnt nog niet voldoende opgelost te zijn. Bij de bewerking van de collectie van den heer van Heyst door Robinson en Kloss, schrijven die heeren (Journ. Str. Br. Roy. As. Soc. 1919, p. 113): we have, *pending a revision of the whole group,* followed Oberholser in regarding the form of this bird with squamate pileum, reddish eyes and dull brownish undersurface as referable to Blyth's race of which we have exanimed the greatly deteriorated type.

Een korte verhandeling ter zake door Prof. W. Blasius is te vinden in de: Verhandlungen der K. K. Zool. Bot. Ges. Wien XXXIII, 1882, p. 59—61, waar ook de op deze vormen gelijkende *Iole olivacea* wordt besproken.

Niet onmogelijk dat, bij een nadere revisie, zal blijken dat de naam anders luiden moet. Er schijnt inderdaad nogal confusie te bestaan en waar men dan slechts één voorwerp heeft, is het niet zoo gemakkelijk dit juist onder te brengen.

Rubigula dispar dispar (Horsf.)
Turdus dispar Horsf. Trans. Linn. Soc, London XIII, p. 150, 1821.
♂ ♀ Alas Peurba, 14 en 14 Sept.

In een lijst van de: Birds collected by the Swedish Zoological Expedition to Siam 1911—'12 (Kungl. Svenska Vetensk. Akad.

Handl. Band. 50, no. 8) wordt op p. 25, door Graaf Gyldenstolpe een nieuwe soort *Rubigula* beschreven en afgebeeld. De beschrijving is gebaseerd op het eenige stuk dat verzameld werd (Korat plateau, O. Siam) en waarvan de sexe niet kon worden vastgesteld omdat de genitalia waren stukgeschoten. Volgens beschrijving en plaat zijn de kuifvederen bij deze soort *(R. johnsoni)* langer, zijn vleugels en staart ook iets langer en de onderdeelen meer geel-olijfgroenachtig in plaats van oranjegeel. Waarschijnlijk een subspecies van *dispar*.

IRENIDAE.

Glauconympha cyanea crinigera (Sharpe).

Irena criniger Sharpe, Cat. B. III, p. 267, 1877.

♂♂♂♂ Alas Peurba, 20, 21, 25 en 30 Sept.

♀♀♀ id. 30 Sept. en 1 en 2 Oct.

♂ Aloer Djamboe, 24 Nov.

Oberholser heeft (Journ. Wash. Acad. Sci. VII, no. 17, 1917, p. 537) het genus *Irena* uit de familie der *Pycnonotidae* (door Sharpe werd dit geslacht bij de *Dicruridae* opgenomen, wat later door dien auteur zelf veranderd is) gelicht en in een afzonderlijke nieuwe familie *(Irenidae)* gebracht met 2 genera: *Irena* Horsf. en *Glauconympha* gen. nov. Van dit laatste is *Irena cyanea* van Malakka het type en de Sumatraansche vorm een subspecies, alzoo *G. c. crinigera*.

Vóór dien hadden anderen (o.a. Dubois Syn. Av. I, p. 317, 1902) het genus *Irena* in een subfamilie *Ireninae* gescheiden.

TIMELIIDAE.

Kenopia striata (Blyth).

Timalia striata Blyth, Journ. As. Soc. Beng. XI, p. 793, 1842.

♂ Alas Peurba, 20 Sept.

Zooveel ik weet, is dit stuk het tweede voor Sumatra. Het eerste werd geschoten door den heer van Heyst te Sungei Tasik, Medan, 24 Oct. 1919.

Setaria cinerea (Eyton).

Malacopteron cinereum Eyton, Proc. Zool. Soc. London, 1839, p. 103.

♂♂♀ Alas Peurba, 13, 13 en 20 Sept.

Stachyris nigricollis (Temm.)

Timalia nigricollis Temm., Pl. Col. II, pl. 594, fig. 2, 1836.

♂♀ Alas Peurba, 19 en 19 Sept.

Stachyris maculatus pectoralis (Blyth).
Timalia pectoralis Blyth, Journ. As. Soc. Beng. XI, p. 793, 1842.
♂ ♀ ♀ Alas Peurba, alle 19 Sept.

TURDIDAE.

Kittacincla macrurus macrurus (Gm.)
Turdus macrurus Gm., Syst. Nat. I, p. 820, 1788.
♂ juv. Alas Peurba, 16 Sept.
♂ ♂ Aloer Djamboe, 19 en 20 Nov.
♂ juv. id. 17 Nov.

Deze laatste vogel sterk ruiend met overblijfselen aan halszijden en vleugeldekken van het gevlekt jeugdig kleed; de eerstgenoemde is jonger.

Trichixus pyrrhopygus Less. Rev. Zool. 1839, p. 137.
♀ juv. Aloer Djamboe, 18 Nov.

Dit is het tweede mij bekende exemplaar voor Sumatra. De heer van Heyst schoot een ♂ te Sungei Tasik, Langkat, N. O. Sumatra, 24 Oct. 1919, welke vogel de eerste is.

Wel werd de soort door Lesson als van Sumatra beschreven, maar Sharpe constateerde, dat zij toenmaals niet op dat eiland gevonden was.

Copsychus saularis musicus (Raffl.)
Lanius musicus Raffl. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 147, 1822.
♂ in rui, Alas Peurba, 26 Sept.

LANIIDAE.

Platylophus coronatus coronatus (Raffl.)
Lanius coronatus Raffl., Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 306, 1822.
♂ Aloer Djamboe, 17 Nov.

Sommigen, o.a. Sharpe (Cat. B. Br. Mus. III, p. 318, 1877) rangschikten deze, wel niet kleurrijke, maar elegante soort onder de *Prionopidae;* anderen, o.a. Dubois (Synops. Av. p. 510, 1902) onder de *Corvidae;* weer anderen, zooals Robinson & Kloss (Journ. Fed. Mal. St. Mus. VIII, 1918, p. 280) onder de *Laniidae.*

Lanius tigrinus Drap. Dict. Class. Hist. Nat. XIII, p. 523, 1828.
♀, ♀ juv. Alas Peurba, 17 en 21 Sept.

CORVIDAE.

Platysmurus leucopterus (Temm.)
Glaucopis leucopterus Temm. Pl. Col. 265, 1824.
♂♂♂ Alas Peurba, 20, 22 en 23 Sept.
♂♂ Aloer Djamboe, 16 en 22 Nov.

DICRURIDAE.

Dissemurus paradiseus platurus (Vieill.)
Dicrurus platurus Vieill. Nouv. Dict. d'Hist. Nat. IX, p. 588, 1817.
♂♂ Alas Peurba, 14 en 17 Sept.
♂♀ Aloer Djamboe, 16 en 17 Nov.

En een exemplaar waarvan het etiket in 't ongereede is geraakt.

Een interessante kleine serie, daar alle vijf in verschillend kleed-stadium zich bevinden.

ORIOLIDAE.

Oriolus zanthonotus Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 153, 1821.
♀♀ Alas Peurba, 27 Sept. en 1 Oct.

STURNIDAE.

Gracula javana javana (Cuv.)
Eulabes javanus Cuv. Règne Anim. I, p. 377, 1829.
♀♀ Aloer Djamboe, 17 en 23 Nov.

In Nov. Zool. XIX, Dec. 1912, p. 312—315 gaf Stresemann een bewerking van de soorten van het geslacht *Gracula*, waarbij vijf subspecies van *G. javana* worden onderscheiden. De nominaatvorm is endemisch op Malakka, Zuid-Tenasserim en de Soenda-eilanden. Later is door Oberholser de vogel van Bawean als *G. j. baweana* afgescheiden (Proc. Nat. Mus. Wash. 52, 1917, p. 195).

Aplonis panayensis strigata (Horsf.)
Turdus strigatus Horsf. Trans. Linn. Soc. London XIII, p. 148, 1820.
♂ Alas Peurba, 23 Sept.

MOTACILLIDAE.

Motacilla cinerea melanope Pall. Reise Russ. Reichs III, App. p. 696, 1776.
♂♀ Aloer Djamboe, 13 en 15 Nov.

Dendronanthus indicus (Gm.)
Motacilla indica Gm. Syst. Nat. I, p. 963, 1788.
♂♂♀♂ Alas Peurba, 11, 16, 16 en 21 Sept.

NECTARINIIDAE.

Anthreptes hypogrammica hypogrammica (S. Müll.)
Nectarinia hypogrammica S. Müll. Nat. Gesch. Land- en Volkenkunde, p. 173, 1843.
♂♀ Alas Peurba, 15 en 20 Sept.
♂ Aloer Djamboe, 15 Nov.

In Bull. B. O. Cl. XXXVIII, 1917, p. 27 heeft Dr. Hartert den vorm van Borneo als *intensior* afgescheiden (Type in Tring Mus. Nov. Zool. XXVII, 1920, p. 429) een eenigszins subtiele vorm, waaraan door Robinson en Kloss getwijfeld wordt (Journ. Str. Br. Roy. As. Soc. 1920, p. 112).

Jhr. van Heurn mag geluk gewenscht worden drie exemplaren te hebben kunnen verzamelen, want de soort schijnt op Sumatra ang niet algemeen te zijn. We lezen toch in Ibis 1918, p. 592 de volgende mededeeling van Robinson en Kloss: the bird seems rare in Sumatra; we did not obtain it there in 1914, nor is it represented in large collections since received from Padang and Bencoolen on the west coast, and from Deli-district in N. E. Sumatra. It was not obtained by Kloss in Padang or by Buxton and Forbes in the Lampongs and Bencoolen, though there is, I think, little doubt that it actually occurs in the island.

In de verzameling de Bussy, waarvan een door Dr. L. F. de Beaufort bewerkte lijst verscheen in: Bijdragen tot de Dierkunde, uitgegeven door het K. Z. Genootschap Natura Artis Magistra afl. XXI, p. 229—276, komt de soort evenmin voor.

Een ♂ werd door den heer van Heyst verzameld op de onderneming Toentoengan (Deli). En thans niet minder dan drie door Jhr. van Heurn in twee verschillende localiteiten.

Robinson en Kloss (Journ. S. B. R. A. S. l. c.) zijn van meening dat de naam *hypogrammica* plaats moet ruimen voor Blyth's naam *macularia*.

Arachnothera longirostris longirostris (Lath.)
Certhia longirostra Lath. Ind. Orn. I, p. 299, 1790.
♂ Alas Peurba, 13 Sept.

Arachnothera affinis (Horsf.)
Cinnyris affinis Horsf. Trans. Linn. Soc. London, XIII, p. 166, 1821.
♂ Aloer Djamboe, 11 Nov.

SNOUCKAERT.

Bladvulling.

Tot de schadelijkste vogels van Java, en misschien zelfs van geheel Indië, behooren zonder twijfel de dusgenaamde *„Bastaard-honingzuigers"*, zijnde kleine vogeltjes van 't genus *Dicaeum*, dat op Java alleen reeds door minstens 4, en in onzen geheelen Oost door een nog veel grooter aantal soorten vertegenwoordigd wordt. Deze nietige, maar dank zij de veelal bonte kleuren der mannetjes toch spoedig in 't oog vallende vogeltjes zijn n.l. de overbrengers van plantaardige parasietcn, woeker-planten uit de geslachten *Loranthus* en *Viscum*, waarvan op Java bijna alle vruchtboomen en ook tallooze andere (kapok, muskaatnoot, cacao, enz.) letterlijk vergeven zijn. Zóóver kan 't met dit parasitisme zelfs gaan, dat 't dikwijls moeite kost, aan bijv. een manga- of doekoe-boom iets van diens eigen blad terug te vinden, en, doordat van lieverlede de tak, waarop zich een *Loranthus* heeft gevestigd, (de *Viscum* of Maretak is n.l. hier gewoonlijk een hyper-parasiet, die dus op zijn beurt op den *Loranthus* parasiteert!), tengevolge van voedsel-onttrekking, en misschien ook door andere, onnaspeurlijke oorzaken (hij wordt n.l. veelal knoestig, gal-achtig), begint af te sterven, is 't geval niet zeldzaam, dat zwaar-geïnfecteerde boomen in hun geheel vroegtijdig ten onder gaan, gezwegen nog van de vermindering der vrucht-dracht, lang vóór dat de dood aan alle misère een einde maakt.

Nu valt weliswaar niet te ontkennen, dat ook de eigenaar van den boom zelf ten deele de schuld draagt van 't door hem geleden oogst-verlies, want proeven hebben aangetoond, dat 't goed mogelijk is om de boomen met een half-jaarlijksche inspectie behoorlijk „schoon" te houden, hetgeen bij de niet zeer hooge vruchtboomen volstrekt niet wegens onbereikbaarheid der takken onuitvoerbaar is, terwijl een bezitter van (stekelstammige) kapok-boomen, indien hij prijs stelt op 't inzamelen van 't bekende zaad-pluis (hetgeen intusschen lang niet altijd 't geval is), zich dan ook maar ter vermijding van de befaamde stekels een flinke bamboe-ladder moet vervaardigen, of, in 't andere geval den nutteloozen boom moet kappen. Onderhield men in eenig bewoond oord uni-

verseel een dergelijken boom-reinigingsdienst, dan zou niet alleen blijken, dat de opbrengst der boomen er aanmerkelijk door vooruitging, maar ook, dat de boom-inspectie zelve gaandeweg hoe langer hoe minder inspanning zou gaan vorderen, aangezien, zooals iedereen kan opmerken, de Dicaeumpjes hoofdzakelijk alleen „invallen" in dusdanige boomen, waarin de *Loranthus* groeit, en reeds 't vruchtdragend stadium heeft bereikt, terwijl zij in onbesmet geboomte en dus ook in een goed „schoon" gehouden oord slechts toevallige zwerfgasten zijn en aldaar dus maar bij uitzondering hun verderf-zaaiend werk verrichten. Maar, 't is weer 't oude liedje, : met *samenwerking* moet men in zoo'n geval bij inlandsche landbouwers niet aankomen, en ook vooral ook niet met nieuwigheidjes, waar hunne ouders zich óók niet mee bezig hebben gehouden ; zónder al die „soesah" krijgen zij immers tóch reeds opbrengst genoeg ! !

Intusschen was 't er mij geenszins om te doen, te dezer plaatse een bestrijding te propageeren van, uit een phytopathologisch oogpunt beschouwd, schadelijke vogels, zelfs ook niet al loopt bij die bestrijding geen enkele combattant der tegenpartij de kans, er 't leven bij in te schieten, maar wèl was 't mijn bedoeling, de aandacht te vestigen op de zonderlinge, en in zekeren zin ook niet geheel onvermakelijke wijze, waarop de bedoelde Dicaeums zich van hunne voor ons zoo nadeelige taak kwijten. Dat deze vogeltjes de *Loranthus*- en *Viscum*-vruchten niet a.h.w. afkluiven, en de kleverige zaden met den snavel ergens aan afstrijken, maar dat deze laatste wel degelijk de maag passeeren en 't vogel-lichaam per anum verlaten, blijkt onmiskenbaar wanneer men de dieren op de snijtafel krijgt ; steeds vindt men dan een gedeelte van den darm-tractus met eenige van de tamelijk groote zaden opgevuld, die, nog omhuld zijnde door 't vrucht-slijm, veelal parelsnoergewijs aan elkander blijven kleven.

Nu zal 't een ieder, die pas sinds kort op Java vertoeft, naast de tallooze andere voor hem nieuwe „natuurwonderen" ook wel eens opgevallen zijn, hoe menigvuldig men overal de kiemplantjes van den *Loranthus* (gelukkig gaan er vele van te gronde !) aantreft, en hoe betrekkelijk dikwijls deze, nog zaadjes zijnde, en, zooals men allicht onderstelt, achteloos weggeworpen wordende, als door een onbegrijpelijk toeval geleid, juist precies boven op een slechts dunnen boomtak terecht moeten komen. Dat dit laatste evenwel geenszins een toeval, maar veeleer mathematische zekerheid is, bleek mij enkele weken geleden, toen ik eens op een

Geen enkele wetenschap wordt belemmerd; de Staat doet integendeel wat hij kan om de beoefening der wetenschappen te bevorderen; behalve alleen voor de ornithologie!

De beoefenaar van elken tak der natuurwetenschap heeft materiaal voor zijn studie noodig; de botanicus planten, de geoloog gesteenten, de entomoloog insekten, de ichthyoloog visschen enz. Niemand zal het in zijn hoofd krijgen geleerden of studeerenden in die belangrijke onderdeelen der wetenschap te dwarsboomen door hun de onontbeerlijke studieobjecten (nogwel door de wet!) te onthouden. Alleen de ornitholoog, uitsluitend deze, wiens tak van studie even interessant is als de andere, wordt gedwarsboomd, gechicaneerd, gehinderd, geplaagd door een onzalige wet en door willekeur van hen die met de uitvoering dier wet zijn belast.

't Is ridicuul en absurd tevens! Ik mag met mijn geheele levende have: paarden, koeien, kippen, honden enz. verhuizen, maar als ik daarbij een toevallig beschermden vogel in een kooitje mee wil verhuizen, moet ik eerst een vergunning vragen!! Hoe dwaas, hoe klein, wat miserabel gedoe! En dan heet de Nederlander nog wel een vrij burger!

De ergernis over de ellendige wet, over haar toepassing is dan ook bij allen die waarlijk ornithologen zijn, heusch niet gering.

In het licht van het bovenstaande beschouwd, schijnt datgene wat door Jhr. van Heurn verlangd wordt, ik had reeds de eer mijn hooggeachten collega in rebus ornithologicis dit mede te deelen, een: minimaal minimum. Om een werkelijk goeden toestand te verkrijgen, is dit te weinig; men zie o.a. wat voorgesteld wordt in art. 5, derde en vierde lid. Een aanvrager van een vergunning, bekend staand te goeder naam en faam, zou bij die aanvraag een verklaring moeten overleggen van *minstens* drie zaakkundigen ter bepleiting van de wenschelijkheid van uitreiking der vergunning. Wanneer men te goeder naam en faam bekend staat, schijnt zulk een suppletoire verklaring overbodig, daargelaten den last, dien men telkens zou ondervinden om van al die personen (waarmede de aanvrager persoonlijk onbekend kan zijn) een: goed getuigenis te krijgen.

Zou het niet absurd zijn indien bijv. een lid onzer Club, misschien zelfs wel een Bestuurslid, misschien zelfs een hoog ambt, Burgemeester of ander, bekleedend, bij zijn aanvraag nog een extra verklaring van *minstens* drie andere personen, wie dan ook, zou moeten overleggen?

De eenig duldbare toestand is, dat aan geen *ernstig* ornitho-

loog een vergunning *mag* worden geweigerd. Per slot van rekening is datgene wat hij verzamelt voor zijn studie ook slechts een : minimaal minimum in den onmetelijken rijkdom der natuur!

Ik zou nog enkele andere opmerkingen kunnen maken in verband met hetgeen door Jhr. van Heurn wordt voorgesteld; ik laat het kortheidshalve echter liever voor later. Grooten dank verdient de voorsteller dat hij om zoo te zeggen den steen aan het rollen heeft gebracht, dat hij zich de moeite heeft getroost een nieuw ontwerp samen te stellen en dat hij dit zoodanig heeft ingericht, dat althans de ergste en knellendste banden waaronder de ornithologie zucht, bij eventueel tot wet-wording van dit ontwerp zouden zijn verwijderd. Mogen wij het nog beleven!

SNOUCKAERT.

---

over de wijze van voedselopname door *Rhynchops nigra* met zijn eigenaardig gevormden snavel, waarvan de bovenkaak veel korter is dan de onderkaak; over zeven nieuwe vormen van spechten van Japan en Korea, door N. Kuroda; tal van mededeelingen van algemeenen aard, literatuuroverzicht, enz.

A practical Handbook of British Birds Part. XIII (vol. II, 16 Febr. 1922). Geregeld gaat de uitgave van dit inderdaad practisch boek haren gang; in deze aflevering worden de duikeenden beëindigd en de zaagbekken behandeld, waarvan Groot-Britannië één soort meer heeft dan wij, Dan komen de aalscholvers en de daarbij behoorende *Sula*, en ten slotte de stormvogels, klein en groot. In de soorten van deze laatste is het Vereenigd Koninkrijk veel rijker dan Nederland.

The Auk, Vol. XXXIX, Jan. 1922, no. 1 bevat een biographie van den overleden Amerikaanschen ornitholoog J. A. Allen met portret door Frank Chapman; een verhandeling over de moeilijkheden van identificatie van soorten in het veld door L. Griscom; verscheidene artikelen over Amerikaansche soorten, haar biologie en verbreiding; een lang verslag van de 39e jaarvergadering van de A. O. U.; tal van korte berichten; literatuuroverzicht enz.

Vooral Griscom's bijdrage is ook voor Europeesche ornithologen en „would-be" ornithologen van belang om te lezen.

The Oologists' Record, a quarterly Magazine devoted to the advancement of Oology in all parts of the world, Vol. II, no. 1, March 1922. Reeds van het 1e deel in 1921 van dit nieuwe periodiek werd door ons met genoegen kennis genomen. Dit eerste nummer van 1922 versterkt den goeden indruk, dien we reeds hadden, en we lazen het met belangstelling. Uit meer dan één artikel blijkt met hoeveel moeite, soms ernstig levensgevaar, de oölogen hun materiaal moeten zien te verkrijgen.

W. Beebe. A Monograph of the Pheasants, Vol. III, 1922. Met grooten lof kan wederom gesproken worden van dit deel, 't welk in waarde aan zijn voorgangers gelijk is. Eerst komen de fazanten van het geslacht *Pucrasia*, welke door Lodge zijn geïllustreerd. Die platen zijn schitterend van uitvoering, zoowel wat de vogels zelf als hun natuur-omgeving betreft, alles tot in de fijnste détails afgewerkt! Ook *Catreus wallichii* is door Fuertes goed afgebeeld.

Hierna komen we aan de *Colchicus*-groep, de eigenlijke jachtfazanten, met een menigte ondersoorten. De platen in deze groep zijn van Jones en hoewel ze zeer mooi zijn, bevallen ze ons minder dan die van Lodge. Ten eerste is van de landschappelijke omgeving veel minder werk gemaakt, wat wel in verband staat met de grootte van de vogelfiguren (veel grooter dan degene, die Lodge teekent) en voorts is er een zekere eentonigheid in den stand der geteekende objecten. Maar dat is dan ook al wat er aan te merken is.

Reeve's fazant wordt door Knight geschilderd en wel, wegens den geweldig langen staart, hooggetakt.

Daarna zien we afbeeldingen van de prachtige fazanten uit het geslacht *Syrmaticus* (Japan, Birma, Manipur), Elliot's fazant uit China en den Formosaanschen mikadofazant. Het is voor den ornitholoog en voor den jager een waar genot al deze zoo schoone platen in oogenschouw te nemen.

Verder is het werk geïllustreerd door vele photogravuren om te doen zien in welke landschappen de vogels leven, kaarten om hun verbreiding aan te toonen.

De text is niet alleen in typographische uitvoering van de eerste klasse, maar ook boeiend om te lezen, wijl er niet alleen droge wetenschappelijke beschrijvingen in voorkomen, maar ook interessante biologische bijzonderheden en vooral jachtverhalen.

„*Tori*", Bulletin van de Ornithologische vereeniging van Japan, December 1920. In dit nummer vinden wij vooreerst een opsomming van de geographische vormen van *Parus varius*, met een gekleurde plaat waarop voorwerpen van die subspecies zijn afgebeeld; een beredeneerde lijst van de vogelsoorten aangetroffen op de Dagelet-eilanden (Corea); bijdragen van localen aard en biologische berichten, o.a. omtrent het broeden van den uil: *Ninox scutulata;* vragen en antwoorden en vergaderingsverslagen.

Het boekje is natuurlijk in de Japansche taal gedrukt, maar, waar noodig voor algemeen verstand, is een Engelsche vertaling bijgevoegd.

„*Tori*", April 1921. Bevat een korte biographie en portret van den vorigen voorzitter van de Japansche Club Dr. I. Ijima (opvolger is Prins N. Takatsukasa) met opgave zijner werken en de namen der naar of door hem benoemde soorten. Verder een geïllustreerd artikel over het broeden en kweeken van *Pavo muticus;*

een ander, insgelijks geïllustreerd, over den rui van eenige pluvierachtigen; opmerkingen over levenswijze en gewoonten van den kleinen jager met plaat, enz. enz.

D. A. Bannerman. The Canary Islands, their History, Natural History and Scenery. London 1922. Welke ornitholoog wordt niet aangetrokken door de zoo interessante vogelwereld der Canarische eilanden? Interessant vooral door de vele afzonderlijke vormen die op die eilanden worden gevonden, vormen die zich zelf somtijds tot één enkel eiland beperken. Bannerman heeft talrijke reizen naar dit gebied gemaakt en heeft op een of twee uitzonderingen na, alle, ook de kleinste eilanden, bezocht en heeft daar verzameld voor de Britsche Musea.

In zijn boek, dat een résumé van deze reizen bevat, verhaalt hij vooreerst van de ontdekking en van de vroege geschiedenis der eilanden, daarna van hun ontstaan; zij zijn van vulkanischen oorsprong en de auteur ontkent dat zij ooit met Afrika zijn verbonden geweest of deel hebben uitgemaakt van het mythische Atlantis. Daarna worden de tochten, die hij maakte op de verschillende eilanden beschreven, waarbij niet alleen gewag wordt gemaakt van hun avifauna, maar ook van hun geologische gesteldheid, hun bevolking, hun botanische voortbrengselen enz. Het verzamelen gaat niet zoo eenvoudig als men wel denken zou; terrein-moeilijkheden zijn vele en sommige soorten zijn juist alleen in zeer lastig terrein te vinden, zooals Teyde-vinken, patrijzen, enz. De tochten zijn soms zelfs niet zonder levensgevaar!

Het boek laat zich aangenaam lezen, is goed geschreven en gedrukt en boeiend. Drie gekleurde platen, eenige kaarten en een menigte photo's illustreeren het. Ten slotte geeft Bannerman een lijst van de tot dusver op de Canaren waargenomen soorten (217) en bij elke soort het eiland of de eilanden waarop zij geconstateerd is.

Een lijst van de omvangrijke over de Canaren verschenen literatuur hadden we gaarne er bij gezien.

E. Hartert. Die Vögel der paläarktischen Fauna, Band III, 4 en 5.

Met deze afleveringen is het groote werk besloten! Wij vinden daarin ten eerste een inhoudsopgave van het derde deel, daarna het slot van de „Zusätze und Berichtigungen", eenige bladzijden met allerlaatste bijvoegingen en eindelijk een alphabetischen index van al de drie deelen.

Wel mag de auteur thans geluk gewenscht worden met de voltooiing van dit uitnemend boek, waaraan hij zooveel jaren (1903—1922) heeft gearbeid. Ware niet de oorlog er tusschen gekomen, dan had het werk eerder gereed geweest, maar tot troost strekke dat nu, tengevolge van de zooveel latere totstandkoming, tal van nieuwe wetenswaardigheden zijn kunnen worden opgenomen.

De ornithologische wereld mag Dr. Hartert dankbaar zijn voor de oneindige moeite die hij zich gaf om een zoo bruikbaar boek in haar handen te stellen.

E. Lönnberg en *H. Rendahl.* A contribution to the Ornithology of Ecuador, Ark. f. Zool. Band 14, no. 25, 1922. Deze verhandeling is gegrond op een aantal tamelijk groote verzamelingen die door den Consul van Zweden te Quito, L. Söderström, achtereenvolgens aan het Kon. Nat. Hist. Mus. te Stockholm zijn geschonken. Deze collectiën zijn hoofdzakelijk in het Noorden van Ecuador en aan de Westelijke zijde der Andes bijeengebracht. Geroemd wordt de zorgvuldige etiketteering en bewerking der huiden.

De terreinen, waar verzameld is, worden, al naar hun hoogte, in zonen verdeeld, met lijsten der soorten, die in elke zone worden aangetroffen. Daarna volgt een bewerking van de verschillende verzamelde soorten, waaronder we eenige nieuwbeschrevene aantroffen.

Novitates Zoologicae Vol. XXIX, no. 1, 1922. Dit nummer bevat slechts één ornithologische bijdrage: Notes on the Birds of East-Africa, door van Someren. Herzien werd dit werk door Dr. Hartert. Het is gebaseerd op Dr. van Someren's uitgebreide verzamelingen uit Britsch O. Afrika en het voormalig Duitsch O. Afrika, en beslaat niet minder dan 250 bladzijden, waarin 1377 soorten worden behandeld; aan het einde een zestal photogravuren en een kaart der avifaunistische gebieden langs den Uganda-spoorweg.

Een zeer belangrijk stuk werk voor allen, die zich voor de Afrikaansche avifauna interesseeren.

„*Tori*", the Aves. Bulletin van de ornithologische vereeniging van Japan, vol. III, nos. 12 en 13, Maart 1922. Dit is het feestnummer uitgegeven bij de herdenking van het tienjarig bestaan der vereeniging.

Wij vinden daarin allereerst de portretten van tien mannen, die zich voor de ornithologie van Japan groote verdienste hebben verworven, den ouden Siebold bovenaan. Seebohm, dien we er bij

verwacht zouden hebben, ontbreekt. Verder een aantal bijdragen van Japansche ornithologen, hier en daar geïllustreerd, o.a. over de vliegmethode van *Aquila chrysaëtos*, over de uitgestorven? *Chaunoproctus ferreirostris* (photo's van gepraepareerde huiden!), een paar locaalfaunistische verhandelingen, beschrijving van een nieuwen jager *(Catharacta matsudairae)* door den Voorzitter der vereeniging, Prins Takatsukasa, over fazanten in Groot-Britannië, enz.

H. Sachtleben. Beiträge zur Natur — und Kulturgeschichte Lithauens und angrenzender Gebiete, Vögel. Suppl. Band. München, 1922.

Prof. Dr. E. Stechow heeft gedurende den oorlog in de door de Duitsche legers in het Oosten bezette gebieden, en wel in de jaren 1915 en 1916 in oostelijk Polen en 1918 in het gebied van Grodno, uitgebreide zoölogische, ethnographische en andere verzamelingen gemaakt. De ornithologische buit werd door Dr. H. Sachtleben bewerkt, die ons vriendelijkerwijze een exemplaar van zijn verhandeling (232 pag. druk en 1 gekl. plaat) aanbood.

Vooraf gaat een inleiding door Prof. Stechow, die daarin o.a. wijst op het merkwaardig feit in de Duitsche avifauna, een feit waarop gedurende de verzameljaren steeds weder de aandacht getrokken werd, namelijk het opvallend dikwijls voorkomen van twee zéér verwante soorten of ondersoorten, welker verbreidingsgebied juist in Midden-Europa langs een van N. W. naar Z. O. loopende lijn op elkander stoot of zich in meerdere of mindere mate overdekt; men denke aan zwarte en bonte kraai, staartmees, boomklever, enz. Juist aan deze soorten werd bijzondere opmerkzaamheid geschonken.

Zeer waar is het wat Dr. Sachtleben in den aanvang zijner verhandeling schrijft: de voornaamste zaak voor een ornitholoog, die in onzen tijd een bepaald gebied systematisch wil bewerken, bestaat daarin dat hij de in dit gebied voorkomende geographische rassen moet vaststellen, deze in vergelijking moet brengen met rassen van andere streken en daaruit zoögeographische gevolgtrekkingen moet maken.

Dit heeft schrijver zich bij de bewerking der collectie dan ook ten doel gesteld. Verder, als evenwaardig doel, is door hem de variatie naar ouderdom, geslacht en jaargetijde behandeld tot in de kleinste bijzonderheden; op de waarde van dergelijk onderzoek is reeds vroeger door Stresemann gewezen.

Na een kort overzicht van de bestaande literatuur over de onderhavige streken, mededeelingen over de methode volgens welke

de tabellen der verhandelingen zijn opgesteld en over het bewerkt materiaal en de plaatsen waar het is verzameld, komt de auteur tot het speciale deel, de soortgewijze behandeling. Hierbij wordt elke vogel der collectie onder handen genomen en zijn kleed tot in fijne bijzonderheden beschreven. Hoe tijdroovend zulk een werk is, weet alleen diegeen, die het wel eens gedaan heeft!

Bij elke soort wordt het materiaal dat er van aanwezig is, met materiaal uit andere streken vergeleken. Zooveel mogelijk wordt precies vastgesteld, welke vormen in het verzamelgebied voorkomen. Een stuk arbeid, dat aan grondigheid niets te wenschen overlaat.

Ruimte is niet aanwezig om er meer van te zeggen; alleen dit, dat vele ornithologen of die daarvoor gehouden worden, ten onzent, wel eens een voorbeeld mochten nemen aan een werk zooals ons Dr. Sachtleben thans heeft gegeven.

Op het eind een gekleurde plaat voorstellende de variatie van den Europeeschen boomklever.

E. Hartert, Zoölogische Ergebnisse der Walter Stötznerschen Expeditionen nach Szetschwan, Osttibet und Tschili auf Grund der Sammlungen und Beobachtungen Dr. H. Weigolds, 1 Teil, Leipzig 1922. Separaat uit: Abh. u. Ber. d. Zool. u. Anthrop.— Ethnogr. Mus. Dresden, Band. XV (1922).

Een korte behandeling van slechts twee familiën, de *Alaudidae* en *Troglodytidae* door bovengenoemde expeditie verzameld. De auteur verlaat hier het specifiek onderscheid tusschen *Alauda arvensis* en *A. gulgula* en beschouwt de laatste met haar vormen als subspecies van *arvensis.* Hij beschrijft daarbij twee nieuwe subspecies van de veldleeuwerik uit de verzameling.

Op de eerste pagina's een lijst van de verzamelplaatsen der expeditie.

Le Gerfaut fasc. I, 1922. Vangst van een steppenkuikendief bij Bousval in België; het vijfde stuk voor dit land. Zeer uitgebreide beschrijving van het gevederte door Ch. Dupond. L. Coopman schrijft over echtscheiding bij vogels en wederom C. Dupond over den trek door België en vangst aldaar van *Alauda arvensis cinerascens.* M. de Contreras vermeldt de vondst van een Sibérische lijster in België in October 1912 gevangen, in een privaatcollectie, welk stuk zich thans in het Museum te Brussel bevindt. Verder eenige korte mededeelingen.

The Ibis, vol. IV, no. 3, July 1922. Hierin meest Aziatische avifauna's behandeld: H. Whistler over de vogels van het Ihang district in Z. W. Punjab (vervolg, bevattende de niet-Passeres); La Touche over de vogels van de Centraal-Chineesche provincie Hupeh; N. B. Kinnear over de verzameling van Wollaston gedurende de eerste Everest-expeditie (aan deze belangrijke bijdrage heb ik elders in dit nummer eenige regelen gewijd); C. B. Ticehurst over de vogels van Sind in 't westelijkst Britsch-Indië, eerste gedeelte (deze uitstekende verhandeling geeft een massa biologisch materiaal). Verder bevat het boek nog meerdere aanteekeningen door N. Kuroda over de Japansche soorten van *Oceanodroma,* een bijdrage van D. Carruthers over den struisvogel van Arabië en van den Amerikaan J. P. Chapin over de vertegenwoordigers van *Corythornis leucogaster* (een ijsvogelsoort) in Kameroen en Congoland. Op een gekleurde plaat zijn afgebeeld ♂ en ♀ van *Pyrrhospiza punicea punicea,* een roodmusch van het Himalaya-hoogland.

The Auk, vol. XXXIX, no. 3, 1922. Een biographie van wijlen W. Palmer door Richmond, met portret en lijst van door hem uitgegeven ornithologische geschriften, Hij was het die het laatst bekende exemplaar van *Ectopistes migratorius* opzette, 't welk in het National Museum te Washington kwam.

F. C. Lincoln behandelt het vangen van wilde eenden om die te ringen, met platen; L. R. Talbot geeft ook een artikel over het ringen, 't welk in Amerika op groote schaal wordt uitgeoefend.

L. Gibson schrijft over de vogels van Noord-Groenland tijdens de eerste Peary-expeditie in 1891—92, met veel biologische bijzonderheden en N. Kuroda en T. Mori over eenige nieuwe vogelvormen van Corea.

Sanborn behandelt een aantal vogelsoorten van het N. O. van den staat Illinois; J. Grinnell schrijft een zeer interessant artikel over de rol van het „toevallige" in de vogelwereld van Californië; volgens hem is dat „toevallige" eer een „regelmatige" verschijning en de gronden, waarop hij deze meening staaft, schijnen steekhoudend.

Voorts vinden we een bericht van Mc. Atee over het voedsel van *Spatula clypeata;* een over den zang van de Amerikaansche veldmusch *(Spizella pusilla)* en een over de broedgewoonten van den noordelijken raaf in Pennsylvanië. Korte noten, literatuuropgaven, enz. besluiten dit zeer interessante deel van het Amerikaansch tijdschrift.

Aquila, tom. XXVIII, 1921. Vangt aan met een doodsbericht van den Directeur van het Koninklijk Hongaarsch Instituut van ornithologie, Stefan von Chernel, als zoodanig opvolger van O. Herman. Hij stierf 21 Februari dezes jaars op het landgoed zijner familie, Chernelháza, welk goed reeds bijna 800 jaren in het bezit dier familie is geweest. Hooggeprezen wordt de overledene, die inderdaad voor de Hongaarsche ornithologie een werkkracht van den eersten rang is geweest, zoowel door Dr. G. von Almásy als door T. Csörgey, welke laatste een biographie van hem schreef, terwijl Dr. C. Schermann een lijst geeft van de door Chernel uitgegeven geschriften, niet minder dan 261 nummers! Zijn hoofdwerk is wel: die Vögel Ungarns mit besonderer Berücksichtigung ihrer Bedeutung für die Landwirtschaft. Een van zijn laatste pennevruchten vinden wij in dit deel van Aquila onder den titel: Der Friede von Trianon und die Vogelwelt Ungarns, waarin schrijver er op wijst dat door het verlies van uitgestrekte landstreken als gevolg van dien vrede, Hongarije's vogellijst 71 nummers armer is geworden.

Verder vinden we een artikel met platen over de vogelwereld van het groote moeras van Pancsova door Dr. E. Nagy; over de tong van den ibis *(Plegadis falcinellus)* door Dr. E. Greschik; vogeltrekdata van 1921 door J. Schenk, nog enkele kleinere artikelen en ten slotte een groot aantal korte mededeelingen, waaronder verscheidene interessante uit algemeen ornithologisch oogpunt.

Het schijnt ons te betreuren dat het Hongaarsch Instituut zich niet aansluit bij de thans algemeen aangenomen nomenclatuur; op die wijze ontstaat nooit de zoozeer gewenschte eenheid.

A practical Handbook of British Birds. Parts XIV—XV, Sept. 6, 1922. Dit deel vangt aan met de duikers uit de geslachten *Podiceps* en *Colymbus*, daarna komen de duiven en de zandhoenders. De rest is gewijd aan de *Limicolae* vanaf den griel tot aan de ruiters.

Bij den Aziatischen goudpluvier verzuimen de auteurs te melden, dat deze soort meermalen in Nederland is waargenomen, terwijl *Bartramia longicauda,* die slechts eens in Nederland is buitgemaakt, wèl als in Holland voorkomend wordt opgegeven. Geen onderscheid wordt gemaakt tusschen het groote en het kleine ras van den bonten strandlooper. De soorten van het geslacht *Erolia* komen in het genus *Calidris.* Tal van textfiguren ter illustratie, meest om de onderscheidingskenmerken tusschen de soorten te doen zien.

Afgesloten 1 Oct. 1922. SNOUCKAERT.

Necrologie.

A. Grandidier, overleden 13 September 1921, 84 jaar. Bekend om zijn studiën van en bewerking van de vogels van Madagascar.

V. L. Bianchi, overleden 10 Januari 1920, 62 jaar, te Petrograd, waarschijnlijk tengevolge van gebrek. Reiziger, ornitholoog, schrijver (meest in het Russisch), vroeger Curator aldaar van de ornithologische afdeeling van het Zoölogisch Museum van de Keizerlijke Akademie van Wetenschappen.

S. N. Alphéraky. Deze Rus is reeds in 1918 overleden; veel later vernam de ornithologische wereld er eerst van. Vooral bekend om zijn werken over de eenden en ganzen van het vroegere Russische rijk.

C. B. Cory, overleden 29 Juli 1921, 64 jaar. Vooral bekend door zijn publicatiën over West-Indische vogels,

J. A. Allen, zeer bekend Amerikaansch ornitholoog evenals Cory, kwam 29 Augustus 1921, in zijn vierentachtigste jaar te vallen. Hij was een der oprichters van de A. O. U., reisde veel in zijn jeugd om te verzamelen voornamelijk in N. Amerika, waar destijds zulke tochten hoogst gevaarlijk waren door de vijandige houding van sommige Indianen-stammen. Het „American Museum", waar Allen aan het hoofd stond van de afdeelingen zoogdieren en vogels, heeft in groote mate aan hem zijn uitgebreide collectiën te danken.

Dr. Th. J. Krüper, van geboorte Duitscher, maar het meest van zijn leven te Athene doorgebracht hebbende, stierf aldaar 23 Maart 1921. Zooals alle ornithologen van naam, had Krüper veel gereisd, in Europa van het hooge noorden tot het zuiden en in Klein-Azië. Talrijke ornithologische geschriften van zijn hand zijn in den loop der jaren (in de Duitsche taal) verschenen.

SNOUCKAERT.

Ledenlijst.

EERE-LEDEN.

A. J. Blaauw, Huize Spanderswoud, 's-Graveland.
Ridder G. van Havre, Wyneghem bij Antwerpen.
Witmer Stone, President of the A. O. U. 5044 Hazel Avenue, Philadelphia, Pa. U.S.A.
Dr. E. Stresemann, Invalidenstrasse 43, Berlin No. 4.
Jhr. Mr. F. X. A. Verheijen, Jagermeester i.b.d. van H.M. de Koningin, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, Nieuwstraat 32, 's-Hertogenbosch.

DAMES-LEDEN.

Mevrouw Th. A. Capadose-Veeren, Klein Loo, Bezuidenhout, 's-Gravenhage.
Mevrouw Baronesse Creutz-van Suchtelen van de Haere, Villa Mathilde Maria, Gevers Deynootweg, Scheveningen.
Mevrouw F. H. E. Crommelin-Bokemeyer, Birkenstrasse 1, Potsdam.
Mevrouw M. A. Hens-Jahn, Valkenburg.
Mevrouw H. van Hoboken-Veder, Parklaan 1, Rotterdam.
Mevrouw de Lannoy Meyer-van Lennep, Binnen-Amstel 276, Amsterdam.
Mejuffrouw E. van Marwijk Kooy, Huize Berkenhove, de Bilt.
Mejuffrouw A. van der Poorten-Schwartz, Huize Zonheuvel, Doorn.
Jonkvrouwe M. Quarles van Ufford, Huize Beukenburg, Blauwcapel.
Mevrouw E. Siebers-Müsse, Buitenzorg, Java.
Mevrouw C. Smelt-Woodland, Villa Corlo, Bussum.
Mevrouw G. Veth-Maingay, Parkweg 1, 's-Gravenhage.

LEDEN.

Asch van Wijck, Jhr. Mr. H. A. M. van, Nieuweweg, Doorn.
Backer, W. de, Scharnderweg, Maastricht.

Balen, D. van, Coehoornstraat 11, Arnhem.
Bartels, M., Pangerango, Pasir Datar, Soekaboemi, Java.
Beeck Calkoen, W. F. van, Cothen.
Beels, Mr. C. H., Keizersgracht 806, Amsterdam.
Bicker, Jhr. H., Huize de Reehorst, Driebergen.
Bisdom, M. C., Adriaan Pauwstraat 33, 's-Gravenhage.
Blaauw, D. A., Vondelstraat 102B, Amsterdam.
Bok, J. F. B., Frederik Hendrikplein 28, 's-Gravenhage.
Boreel de Mauregnault, Jhr. J. A., Huize Vijverbosch, Harmelen.
Borselen, J. M. C. van, 2e van den Boschstraat 46, 's-Gravenhage.
Brouwers, J., Voorbeek, Mheer.
Capadose, Mr. A., Klein Loo, Bezuidenhout, 's-Gravenhage.
Creutz, F. Baron, Villa Mathilde Maria, Gevers Deynootweg, Scheveningen.
Crèvecoeur, A., Waldecklaan 2e, Hilversum.
Court tot Krimpen, G. M. del, Velp.
Crommelin, A., Birkenstrasse 1, Potsdam.
Dedel, Jhr. Mr. W. G., Huize Schaep en Burgh, 's-Graveland.
Dedem, B. W. Baron van, Amersfoort.
Diemont, A., Ginneken.
Ditzhuijzen, F. van, Baarn.
Doffegnies, H. W. J., Badhuisweg 175, Scheveningen.
Dolmans, J. W., Heerlen.
Dresselhuijs, A. M. J., Hooge Prins Willemstraat 32, Scheveningen.
Elout, F., 's-Gravenweg 170, Rotterdam.
Eveleens Maarse, D., Wijk III, No. 101, Aalsmeer.
Eykman, Dr. C., Dordrecht.
Favauge, R. de, Huize Spruitenbosch, Haarlem.
Fischer, A. L., Kleverpark 34, Haarlem.
Gerhard, Dr. J. F. A., Elspeet.
Gips, C., Wilhelminastraat 137, 's-Gravenhage.
Goeijen, J. de, Jr., Huize Angerenstein, Arnhem.
Goudsche Ornithologenclub „Hirundo", Secretaris : A. Scheijgrond, Bleekerssingel 64, Gouda.
Harinxma thoe Slooten, Mr. D. J. A. Baron van, 's-Graveland.
Harinxma thoe Slooten, B. A. Ph. Baron van, 's-Graveland.
Harinxma thoe Slooten, Mr. M. P. D. Baron van, Olterterp.
Harinxma thoe Slooten, Mr. M. J. P. D. Baron van, Oudeschoot.
Heeckeren van Brandsenburg, P. A. G. Baron van, Woudenberg.
Heeckeren tot Waliën, L. Baron van, Laan van Meerdervoort 507, 's-Gravenhage.

Heemstra, S. Sixma Baron van, Huize ter Leede, Sassenheim.
Hellebrekers, W., Graaf Florisstraat 66a, Rotterdam.
Hens, P. A., Valkenburg, (Secretaris).
Heurn, Ir. Jhr. F. C. van, Groothertoginnelaan 117, 's-Gravenhage.
Heurn, Jr. W. C. van, „ „ „
Heyden van Doornenburg, A. E. C. C. Baron van der, Huize Onstein, Vorden.
Heyst, Mr. H. J. van, Wijk bij Duurstede.
Heyst, A. F. C. A. van, „
Heyst, B. G. van, „
Heyst, Mr. C. L. van, Nationale Bankvereeniging, Rhenen.
Heyst, F. A. van, Soesterberg, Luchtvaartafdeeling.
Hivernon, A., p/a J. Olivier. Passarstraat 115, Meester Cornelis, Java.
Huydecoper, Jhr. H. M., Huize Wulperhorst, Zeist.
's Jacob, H. Th. Huize Staverden, Elspeet.
Jonge van Zwijnsbergen, Jhr. Mr. J. A. de, Soestdijk.
Jongh, W. de, Voorstraat 80, Dordrecht.
Jonker, Dr. H., 's-Graveland.
Jonker, A. C., Mariastraat 49, Apeldoorn.
Kat van Hardinxveld, J. O. W. F. de, Dordrecht.
Kate, C. G. B. ten, Altena bij Elburg.
Kneppelhout van Sterkenburg, C. J., Huize Sterkenburg, Driebergen.
Kneppelhout, C., „ „ „
Kock, Jhr. W. P. de, Statenlaan 39, 's-Gravenhage.
Kokxhoorn, G. C., p/a den heer Bok, Frederik Hendrikplein 28, 's-Gravenhage.
Kolff, A. A., Vijverlaan 54, Rotterdam.
Lanschot, A. W. J. van, Huize Maurick, Vught.
Lannoy Meyer, Ch. de, Amstel 276, Amsterdam.
Lebret, Mr. N. M., Oosterbeek.
Lennep, Jhr. Mr. D. E. van, Huize Kennemerduin, Heemstede.
Leyden, K. G. van, Beeklaan 414, 's-Gravenhage,
Leyden, E. V. van, Laan Copes van Cattenburch 5, 's-Gravenhage.
Lodeizen, A. F., Incassobank Heerengracht, Amsterdam.
Malssen. J. F. M. van, Rocklaan 2, Eindhoven.
Marle, J. G. van, Koninginneweg 6, Amsterdam.
Marwijk Kooy, Mr. B. van, Wijnstraat 81, Dordrecht.
Mazel, A. M. C., Cavalerie-Kazerne, Haarlem.
Meer, G. van der, Braedtsstraat 17a, Zutphen, (Penningmeester).
Meulen Jr., J. ter, Heerengracht 248, Amsterdam.

Mulder, A. M., 2e Jan van der Heijdestraat 25 III, Amsterdam.
Nederlandsche Jagersvereeniging, Secretariaat t/h van E. Baron van Tuyll van Serooskerken, Bloemendaal.
Neeb, Mr. J. F., Harderwijk.
Neeb, G. W. J., „
Nève, Mr. E.. Houthem, St. Gerlach.
Nillesen, P. H., Bemelen, (Limburg).
Nimrod, Koninklijk Nederlandsche Jachtvereeniging, Secretariaat t/h van E. Baron van Tuyll van Serooskerken, Bloemendaal.
Nispen tot Sevenaer, Jhr. Mr. C. van, Julianaplein, 's-Hertogenbosch.
Oordt, Dr. G. J. van, Beetslaan 2, Bilthoven.
Overbeek de Meijer, G. A. W. van, Buys Ballotstraat 1, Utrecht.
Pallandt van Eerde, Ph. Baron van, Ommen.
Pellinkhof, J. H., Kanaalweg 24, Deltt.
Pesters, Jhr. E. de, Huize de Zwaluwenberg, Hilversum.
Philips, E., Groothertoginnelaan, Bussum.
Priester, L. de, Vlietstraat 2, Voorburg, (Z.H.)
Riotte, P. C., Steil bij Tegelen.
Roosmale Nepveu, Mr. A. W., Huize 't Veen, Heerde.
Royaards van Scherpenzeel, Mr. A., Scherpenzeel.
Roy van Zuidewijn, Jhr. F. de, St. Jorisstraat 15, 's-Hertogenbosch.
Rozendaal, H. J., Lawick van Pabststraat 53, Arnhem.
Ryckevorsel van Kessel, Jhr. E. van, Sonnevanck, Heumen bij Nijmegen.
Ryckevorsel van Kessel, Jhr. H., St Oedenrode.
Schimmelpenninck van der Oye, W. A. A. J. Baron, Huize Duivenvoorde, Voorschoten.
Schimmelpenninck van der Oye, F. A. L. C. Baron, Huize Duivenvoorde, Voorschoten.
Schmidt, G., Kerklaan 4, Apeldoorn.
Scholten, J. A., Koninginnelaan, Rijsenburg.
Sicherer, Dr. H. J., Groenlo.
Siebers, H. C., Zoölogisch Museum, Buitenzorg, Java.
Sillem, J. G. Légation des Pays-Bas, 85 Rue de Grenelle, Paris, 7e.
Sillem, W. F., Huize het Heideveld, Bussum.
Sillem, A. H., Frans Eliaslaan 2, Baarn.
Slicher. Mr. J., Alphen a/d Rijn.
Smelt Jr., H., Alexanderlaan 15, Hilversum.
Smelt Woodland, L., Villa Corlo, Bussum.
Snouckaert van Schauburg, Mr. Dr. R. C. E. G. J. Baron, Rue du Prince Royal 65, Brussel, (Voorzitter).

Snouckaert van Schauburg, Mr. W. C. Baron, Nassau Dillenburgstraat 16, 's-Gravenhage.
Sody, H. J. V., Panah Sareal 3, Buitenzorg, Java.
Son, Mr. W. van, Soesterberg.
Sonsbeek, A. van, Heino.
Spreekens, A. van, Huize Beekbergerwoud, Beekbergen.
Steenhuizen, P. L., Alexanderkade 8, Amsterdam.
Steyn, J. A. van, Huize Blondduin, Aerdenhout.
Stratenus, G. Baron, Huize Nieuw-Rande, Diepenveen.
Stratenus, Jhr. E., „ „ „
Stratenus, Jhr. G. J. Th. „ „
Swinderen, Jhr. Q. J. van, Loosdrecht.
Tammes, B., Suezkade 167, 's-Gravenhage.
Tepe, R., Sophiapark 3, Apeldoorn.
Thomassen á Thuessink van der Hoop van Slochteren, Mr. M. P., Breukelen.
Tol, J. G., Statenlaan 24, 's-Gravenhage.
Tutein-Nolthenius, G. E. H., Apeldoorn.
Tuyll van Serooskerken, E. Baron van, Bloemendaal.
Verburgt, Mr. G. J., Koninginnegracht 44, 's-Gravenhage.
Veth, G., Parkweg 1, 's-Gravenhage.
Viruly, Mr. M. A. M., Huize Rhederpark, de Steeg.
Vleuten, S. C. S. van, Bussum.
Vliet, G. J. van der, Overveen.
Voorst van Beest, J. P. van, Kerkweg 19, Maarssen.
Voorst tot Voorst, E. L. Baron van, Huize Westerveld, Elden.
Vries, Tj. de, Admiraal de Ruyterweg 121, Amsterdam.
Wibbelink, J., Dordrecht.
Wisboom, D. W. P., Huize Voorheide, Worth-Rheden.
Wurfbain, Mr. I. G., Huize Heuven, „
Wyck, Jhr. W. G. van der, Hoevelaken.
IJzerman, R., Huize Oosterbeek, 's-Gravenhage.
Zeldam, P. ten, Vliegkamp L.A:N.I.L., Kali Djati bij Soebang, Java.
Zuylen van Nyevelt, Mr. J. A. H. Baron van, Huize Hydepark, Doorn.

INHOUD.

(Door een betreurenswaardige fout bij het zetten van aflevering 2, is daarin opnieuw gepagineerd van bladz. 1—46).

MCZ ERNST MAYR LIBRARY
3 2044 128 440 005